

§ 1 Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs, men bordlades åter justitieutskottets betänkanden nr 34, 39 och 41--44, socialutskottets betänkande nr 30, trafikutskottets betänkande nr 29, jordbruksutskottets betänkande nr 51, näringsutskottets betänkande nr 69, inrikesutskottets betänkande nr 38 samt civilutskottets betänkanden nr 33--35.

§ 3 Anställningsskydd, m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 36 i anledning av propositionen 1973:129 med förslag till lag om anställningsskydd, m. m., jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:129, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 25 maj 1973, föreslagit riksdagen att anta i propositionen framställda förslag till

1. lag om anställningsskydd,
2. lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder,
3. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås dels en lag om anställningsskydd, dels en lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder. Genom lagförslagen fullföljs det lagstiftningsarbete på arbetsmarknadens område som inleddes genom de s. k. äldre lagarna år 1971.

Förslaget till lag om anställningsskydd gäller i princip alla arbetstagare i allmän och enskild tjänst. Undantag gäller dock bl. a. för företagsledare och medlemmar av arbetsgivarens familj. Vidare kan avvikande bestämmelser meddelas för i första hand offentliga tjänstemän. På vissa punkter i lagförslaget har arbetsmarknadens parter getts möjlighet att ersätta eller komplettera lagen med egna branschpassade föreskrifter. I väsentliga frågor har emellertid lagen getts en tvingande karaktär.

Förslaget innehåller den grundläggande bestämmelsen att uppsägning från arbetsgivarens sida skall vara sakligt grundad. Uppkommer tvist om uppsägningens giltighet, kan frågan underkastas domstols prövning. Arbetstagaren har i allmänhet rätt att gå kvar i arbetet till dess tvisten slutligt avgjorts. Förslaget innebär att den hittills gällande principen om arbetsgivarens fria uppsägningsskydd upphävs.

Enligt förslaget gäller en ömsesidig uppsägningstid för arbetsgivare och

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningskydd,
m. m.*

arbetstagare av minst en månad. Arbetstagare som har varit anställd viss minsta tid hos arbetsgivaren har rätt till längre uppsägningstid, om han har fyllt 25 år. Uppsägningstiden förlängs successivt med stigande levnadsålder från två till sex månader. Den längsta tiden gäller, om arbetstagaren har fyllt 45 år. Under uppsägningstiden har arbetstagaren i princip rätt till full lön. Arbetsgivaren får dock göra avdrag på uppsägninglönen för vad arbetstagaren under uppsägningstiden har förtjänat eller uppenbarligen kunde ha förtjänat på annat håll.

Vid permittering utgår enligt förslaget full lön, i den mån permitteringen har varat mer än två veckor i följd eller sammanlagt mer än trettio dagar under samma kalenderår.

Av stor betydelse är lagförslagets regler om turordning, när arbetsgivaren vill säga upp arbetstagare på grund av arbetsbrist eller verkställa permittering. Turordningen skall i princip avgöras på grundval av arbetstagarnas anställningstid i företaget. Arbetstagare som har blivit uppsagd på grund av arbetsbrist har till dess ett år förflutit från anställningens upphörande företrädesrätt till ny anställning hos arbetsgivaren.

Genom regler om varsel och överläggning får arbetstagarorganisationerna insyn i företagets personalpolitik och möjlighet att påverka arbetsgivaren. Varsel skall ske bl. a. om arbetsgivaren avser att vidta uppsägning eller permittering eller om han vill träffa avtal om nyanställning när någon tidigare anställd har företrädesrätt.

Bryter arbetsgivaren mot lagens föreskrifter, blir han enligt förslaget skadeståndsskyldig. Vid bedömningen av om och i vilken mån skada har uppstått skall hänsyn tas även till s. k. ideell skada. För det fall att arbetsgivaren har åsidosatt domstols ogiltigförklaring av uppsägning, skall skadeståndet motsvara 1–24 månadslöner, beroende på hur länge arbetstagaren har varit anställd hos arbetsgivaren.

Enligt förslaget till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder är en arbetsgivare skyldig att lämna varsel till länsarbetsnämnd viss tid innan han genomför en driftsinskränkning. Kan driftsinskränkning medföra uppsägning, är varseltiden två–sex månader beroende på hur många arbetstagare som berörs.

Lagförslaget innehåller vidare vissa regler som syftar till att åstadkomma bättre möjligheter för äldre arbetstagare och arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga att behålla eller erhålla anställning på den öppna arbetsmarknaden. Dessa regler bygger på tanken att arbetsmarknadsmyndigheterna vid överläggningar med arbetsgivare och berörda organisationer skall diskutera vilka åtgärder som kan behöva vidtas för detta ändamål. Reglerna ger stöd åt den verksamhet med s. k. anpassningsgrupper som på senare tid börjat bedrivas inom företagen. Uppnås inte lösningar i samförstånd vid överläggningarna, kan arbetsmarknadsmyndigheterna meddela arbetsgivaren anvisningar om vilka åtgärder denne bör vidta. Följs inte anvisningar som arbetsmarknadsstyrelsen meddelar och får det anses uppenbart att rättelse inte kan åstadkommas på annat sätt, kan styrelsen som en yttersta åtgärd förordna att arbetsgivaren får anställa endast sådan arbetstagare som den offentliga arbetsförmedlingen har anvisat eller godtagit. Bryter arbetsgivaren mot förordnandet kan han straffas.”

I detta sammanhang hade behandlats

Nr 152

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

dels den under allmänna motionstiden väckta motionen 1973:520 av herr Ericson i Örebro m. fl. (s),

dels de i anledningen av propositionen 1973:129 väckta motionerna

1973:2013 av herr Ernulf (fp) vari hemställda att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 129 skulle för sin del anta sådan lydelse av bestämmelserna om uppsägning eller avsked av arbetstagare i 29 och 31 §§ i den föreslagna lagen om anställningsskydd, att

a) varsel om uppsägning på grund av arbetstagares personliga förhållanden eller om avskedande skulle lämnas till den fackliga organisation som arbetstagaren tillhörde,

b) underrättelse om varslat samtidigt av arbetsgivaren skulle lämnas till arbetstagaren personligen, samt att

c) varslat, om arbetstagaren inte tillhörde någon facklig organisation, i stället skulle lämnas till arbetstagaren,

1973:2024 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställda att riksdagen beslutade

1. att 3 § andra stycket i förslaget till lag om anställningsskydd skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att bestämmelse i 35 § om att domstol interimistiskt kunde förordna att uppsagd arbetstagare inte fick avstängas från arbetsplatsen skulle göras dispositiv,

2. att 5 § andra stycket i förslaget till lag om anställningsskydd skulle ha av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att avtal om anställning för viss tid skulle få träffas vid provanställning som icke översteg sex månader,

3. att 20 § i förslaget till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder – enligt vilken bestämmelse arbetsgivare vid överträdelse av förordnande om arbetsförmedlingstvång skulle straffas med böter eller fängelse – skulle utgå,

4. att hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning med representanter för såväl arbetsmarknadens parter som arbetsmarknadsstyrelsen med uppgift att undersöka i vilken utsträckning lagen om anställningsskydd ledde till icke avsedda svårigheter för bl. a. äldre arbetskraft och att föreslå eventuellt nödvändiga åtgärder,

5. att hos Kungl. Maj:t hemställa om tilläggsdirektiv till företagskatteberedningen i syfte att undanröja riskerna för att företagens ökade latentas löneskulder ledde till ökade företagsnedläggelser och arbetslöshet,

6. att hos Kungl. Maj:t uttala att i mindre företag inte enbart anställningstidens längd utan även den anställdes duglighet och lämplighet skulle beaktas vid turordning vid uppsägning, oberoende av om kollektivavtal förelåg som närmare reglerade hur avvägningen skulle göras,

1973:2025 av herr Fridolfsson i Stockholm (m) vari hemställda

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående skattefri avsättning till latentas uppsägningsslöner,

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av möjligheterna för att staten, förslagsvis för företag med upp till 199 anställda, stod som ekonomisk garant under ett antal år vid oförutsedd personalminskning med avtrappning intill dess företagen i egen regi byggt upp fonder enligt 1.

1973:2026 av herrar Fridolfsson i Stockholm (m) och Brundin (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om prövning av möjligheterna att differentiera avgiften till tilläggs pensioneringen för äldre arbetskraft med bibehållen pensionsrätt, innebärande att avgiften förslagsvis halverades för arbetstagare och egenavgiftsinbetalare mellan 55 och 59 år samt att avgiften slopades vid fyllda 60 år,

1973:2027 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle

1. ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande anpassningsgrupper inom mindre företag,

2. hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för att ge anställda i mindre företag samma reella anställningstrygghet som andra anställda, i enlighet med vad som föreslagits i motionen,

3. besluta att lagen även skulle omfatta anställda i företagsledande eller därmed jämförlig ställning,

4. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande arbetsgivares rätt att säga upp eller avskeda anställda på grund av deltagande i stridsåtgärd,

5. besluta att oorganiserad anställd eller anställd — organiserad av sådan arbetsgivaren normalt inte slöt avtal med — gavs rätt begära att inte företrädas av löntagarorganisationen vid eventuella förhandlingar eller stridigheter,

6. ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande forumreglerna,

1973:2028 av herr Arne Geijer i Stockholm m. fl. (s) vari hemställts

A. att riksdagen som sin mening uttalade

1. att deltagande i lovlig konflikt aldrig kunde utgöra grund för uppsägning,

2. att vid den rättsliga bedömningen av deltagande i olovlig konflikt som skäl för uppsägning hänsyn skulle tas till de omständigheter som utlöst stridsåtgärden,

3. att samarbetsvårigheter endast i utomordentligt sällsynta fall kunde utgöra saklig grund för uppsägning.

B. att riksdagen beslutade anta av motionärerna föreslagna ändringar i 24 och 25 §§ förslaget till lag om anställningsskydd, innebärande att i princip samma turordningsregler skulle gälla vid återintagning efter permittering och återanställning som vid uppsägning och permittering.

C. att riksdagen beslutade anta av motionärerna föreslagna ändring i 31 § förslaget till lag om anställningsskydd, innebärande att den enskilde arbetstagaren vid avskedande eller uppsägning på grund av arbetstagarens personliga förhållanden skulle underrättas personligen vid sidan av varsel till arbetstagarorganisation,

D. att riksdagen beslutade anta av motionärerna föreslagna ändringar i 39 § förslaget till lag om anställningsskydd, innebärande att regeln om skadeståndsskyldighet för arbetsgivare som åsidosatt domstols dom skulle skärpas, varvid skadeståndet – beroende på hur länge arbetstagaren varit anställd hos arbetsgivaren – skulle motsvara för arbetstagare under 60 år högst 32 månadslöner och för arbetstagare som fyllt 60 år högst 60 månadslöner.

E. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad som i övrigt anförts i motionen,

1973:2029 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdt

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till uppbyggnad av s. k. trygghetsfonder i enlighet med motionens syfte samt att sådant förslag förelades 1974 års vårriksdag,

2. att riksdagen beslutade att 1 § i förslaget till lag om anställningsskydd fick av motionärerna angiven lydelse, innebärande att lagen skulle omfatta även arbetstagare i företagsledande ställning,

3. att riksdagen beslutade att 31 § i förslaget till lag om anställningsskydd skulle ha av motionärerna angiven lydelse, innebärande att varsel inte skulle lämnas till arbetstagarorganisation, när avskedande eller uppsägning på grund av arbetstagares personliga förhållanden rörde oorganiserad arbetstagare,

4. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad i motionen anförts beträffande saklig grund för uppsägning,

1973:2030 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen i anledning av propositionen 1973:129 skulle

A. angående förslag till lag om anställningsskydd besluta

1. a) att ansluta sig till de i motionen anförda synpunkterna om riktninggivande anvisningar rörande tillämpning av stadgandena i 7 § angående grund för uppsägning samt i 18 § angående avskedande,

b) att ansluta sig till den i motionen förordade principen att tillerkänna den lokala fackorganisationen rätt att förhindra uppsägning, permittering eller avskedande,

c) att, i anledning av vad i motionen anförts, i anslutning till 42 § hos regeringen hemställa att frågan om enhetligt förfarande rörande handläggning av mål enligt denna lag skyndsamt företogs till omprövning och att förslag om ändrat stadgande härom förelades riksdagen,

d) att uttala vad som i motionen anförts om behovet av en närmare prövning av frågan om att förhindra att vid nyanställningar avvisanden av arbetsansökningar skedde på icke sakliga grunder,

2. att godkänna av motionärerna föreslagna ändringar i lagförslaget, innebärande

beträffande 1 § att arbetstagare som erhållit arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete, arkivarbete eller musikerhjälp eller som anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården inte skulle undantas från lagen,

beträffande 4 § att i anställningstid skulle medräknas även den tid arbetstagare varit anställd inom konsortium eller kommanditbolag som arbetsgivaren tillhörde,

beträffande 7 § att uppsägning, permittering eller avskedande av arbetstagare skulle kräva tillstånd av lokal facklig organisation,

beträffande 8 och 19 §§ att den lokala fackliga organisationen skulle underrättas om uppsägning från arbetsgivarens sida och avskedande,

beträffande 11 § att alla arbetstagare som hade mer än kortvarig anställning skulle ha rätt till en minsta uppsägningstid av sex månader,

beträffande 13 § att från uppsägningsslön inte skulle avräknas inkomst som arbetstagare under uppsägningstiden uppenbarligen kunde ha förtjänat i annan anställning som han skäligen bort godta,

B. angående förslag till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder besluta att anta av motionärerna föreslagna ändringar i lagförslaget, innebärande att länsarbetsnämnd skulle ges befogenhet att förordna om arbetsförmedlingstvång,

1973:2031 av herr Knut Johansson i Stockholm (s) vari föreslagits att 3 § andra stycket förslaget till lag om anställningsskydd skulle förses med ett tillägg, innebärande att avvikelse från bestämmelserna om rätt till återanställning skulle få ske genom kollektivavtal om arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet i en bransch föranledde det,

1973:2032 av herrar Lidgard (m) och Winberg (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade

1. att lagstiftningen om anställningstrygghet skulle gälla utan undantagande för arbetstagare med företagsledande eller därmed jämförlig ställning,

2. att varsel om uppsägning på grund av arbetstagares personliga förhållanden skulle tillställas arbetstagaren själv och — efter hans medgivande — den organisation som han anvisade, samt

3. att rätt till överläggning med arbetstagaren om den tilltänkta åtgärden endast tillkom den av honom anvisade organisationen,

1973:2033 av herr Möller (fp),

1973:2034 av herrar Nordgren (m) och Oskarson i Halmstad (m),

1973:2035 av herr Nordgren m. fl. (m, fp) vari hemstälts

1. att riksdagen skulle besluta att i samband med införande av lagen om anställningsskydd medge rätt till skattefria avsättningar till lönegarantifonder avsedda att täcka den latent löneskulden för ett visst antal anställda inom varje företag,

2. att riksdagen i händelse av avslag å ovan föreslagna rätt till fondbildning skulle besluta att uppdra åt Kungl. Maj:t att ge kompletterande direktiv till företagsskatteberedningen innebärande att skyndsamt utreda möjligheterna att kompensera särskilt de mindre företagens ekonomiska åligganden i samband med lagen om anställningsskydd samt

Inrikesutskottet hade inhämtat yttranden från skatteutskottet över motionerna 1973:2024, yrkandet 5, 1973:2025, 1973:2027, yrkandet 2, 1973:2029, yrkandet 1, och 1973:2035 samt från socialförsäkringsutskottet över motionen 1973:2026.

Utskottet hemställde

1. beträffande undantag från lagen om anställningsskydd för arbetstagare i företagsledande ställning att riksdagen med avslag på motionerna 1973:2027, yrkandet 3, 1973:2029, yrkandet 2, och 1973:2032, yrkandet 1, godkände vad utskottet anförde,

2. beträffande undantag från lagen om anställningsskydd för arbetstagare i beredskapsarbete m. m. att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, godkände vad utskottet anförde,

3. att riksdagen skulle anta 1 § i det genom propositionen 1973:129 framlagda förslaget till lag om anställningsskydd,

4. att riksdagen med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 2 § i förslaget till lag om anställningsskydd skulle anta paragrafen i den lydelse utskottet föreslagit,

5. beträffande tillgodoräknande av anställningstid för arbetstagare inom samverkande företag att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, skulle anta 4 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

6. beträffande provanställning att riksdagen med avslag på motionen 1973:2024, yrkandet 2, skulle anta 5 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

7. beträffande rätt för facklig organisation att förhindra uppsägning, permittering och avskedande att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandena A 1 b) och A 2 i motsvarande del, skulle anta 7 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

8. beträffande samarbetssvårigheter som grund för uppsägning att motionerna 1973:2028, yrkandet A 3, och 1973:2030, yrkandet A 1 a) i motsvarande del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

9. beträffande deltagande i arbetskonflikt som grund för uppsägning m. m. att motionerna 1973:2027, yrkandet 4, 1973:2028, yrkandena A 1 och A 2, 1973:2029, yrkandet 4, 1973:2030, yrkandet A 1 a) i motsvarande del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

10. beträffande underrättelse till facklig organisation om uppsägning och avskedande att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, skulle anta 8--10. 18--20 §§ i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

11. beträffande uppsägningstidens längd att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, skulle anta 11 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

12. beträffande reglerna om avdrag från uppsägningslönen att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, skulle anta 13 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

13. beträffande beaktande av duglighet och lämplighet vid fastställande av turordning att motionen 1973:2024, yrkandet 6, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

14. beträffande turordningsreglerna för svarplacerad arbetskraft att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, skulle anta 22 och 23 §§ i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

15. beträffande ändring i turordningsreglerna vid återintagning efter permittering och återanställning att riksdagen – i anledning av motionen 1973:2028, yrkandet B, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 24 och 25 §§ förslaget till lag om anställningsskydd – skulle anta paragraferna i den lydelse utskottet föreslagit, innebärande att samnta turordningsregler skulle gälla vid återintagning efter permittering och återanställning som vid uppsägning och permittering,

16. beträffande vidgade möjligheter att träffa avtal om återanställningsrätt att riksdagen i anledning av motionen 1973:2031 godkände vad utskottet anfört,

17. beträffande varseltidens längd att riksdagen med avslag på motionen 1973:2034 skulle anta 29 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

18. beträffande reglerna om vem som skall ha rätt till varsel och underrättelse att riksdagen skulle

dels i fråga om ändring i propositionens förslag om varsel till organisationer avslå motionerna 1973:2013, yrkandet a) i motsvarande del och yrkandet c), 1973:2027, yrkandet 5 i motsvarande del, 1973:2029, yrkandet 3 i motsvarande del, 1973:2032, yrkandena 2 och 3 i motsvarande delar,

dels i fråga om ändring av regeln om underrättelseskyldighet till enskild arbetstagare – med bifall till motionerna 1973:2013, yrkandet b), 1973:2028, yrkandet C, 1973:2029, yrkandet 3 i motsvarande del, 1973:2032, yrkandet 2 i motsvarande del, och i anledning av motionen 1973:2027, yrkandet 5 i motsvarande del, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 31 § förslaget till lag om anställningsskydd – anta paragrafen i den lydelse utskottet föreslagit,

19. beträffande vidgning av överläggningsrätten att riksdagen i anledning av motionerna 1973:2013, yrkandet a) i motsvarande del, 1973:2029, yrkandet 3 i motsvarande del, 1973:2032, yrkandet 3 i motsvarande del, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 32 § förslaget till lag om anställningsskydd – skulle anta paragrafen i den lydelse utskottet föreslagit, innebärande att överläggningsrätt skulle tillkomma – förutom varselberättigad organisation – sådan organisation som hade medlemmar vilka berördes eller kunde beröras av den aviserade åtgärden,

20. beträffande avstängning av uppsagd arbetstagare från arbete m. m. att riksdagen med avslag på motionen 1973:2024, yrkandet 1, godkände vad utskottet anfört,

21. beträffande omfattningen av lagens dispositiva regler att riksdagen med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 3 § förslaget till lag om anställningsskydd skulle anta paragrafen i den lydelse utskottet angivit,

22. beträffande skadestånd för arbetsgivare som åsidosatt domstols dom att riksdagen – i anledning av motionen 1973:2028, yrkandet D,

samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 39 § förslaget till lag om anställningsskydd — skulle anta paragrafen i den lydelse utskottet föreslagit, innebärande beträffande arbetstagare som fyllt 60 år att skadeståndet skulle motsvara högst 48 månadslöner,

23. beträffande rättegångsbestämmelser att motionerna 1973:2027, yrkandet 6, 1973:2030, yrkandet A 1 c), och 1973:2036 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

24. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2028, yrkandet E,

25. att riksdagen skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om anställningstrygghet i den mån lagförslaget inte behandlats i det föregående,

26. beträffande anställningstrygghet i samband med värnpliktstjänstgöring att motionen 1973:520 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

27. beträffande avsättning av medel inom företagen till fonder m. m. att motionerna 1973:2024, yrkandet 5, 1973:2025, 1973:2027, yrkandet 2, 1973:2029, yrkandet 1, och 1973:2035 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

28. beträffande befogenhet för länsarbetsnämnd att förordna om arbetsförmedlingstvång att riksdagen med avslag på motionen 1973:2030, yrkandet B, skulle bifalla propositionen i fråga om 10- 12 §§ förslaget till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder,

29. beträffande förbud att på icke saklig grund vägra arbetssökande anställning att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2030, yrkandet A 1 d),

30. beträffande påföljd vid överträdelse av förordnande om arbetsförmedlingstvång att riksdagen med avslag på motionen 1973:2024, yrkandet 3, skulle anta 20 § i propositionens förslag till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder,

31. beträffande anpassningsgrupper i små företag att motionen 1973:2027, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

32. beträffande differentiering av ATP-avgiften att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2026,

33. att riksdagen skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder i den mån det inte behandlats i det föregående,

34. att riksdagen skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

35. beträffande tillsättande av en utredning med uppgift att utvärdera resultatet av den nya lagstiftningen att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2024, yrkandet 4,

36. beträffande tillkännagivande av vissa synpunkter att beaktas vid framtida översyn av lagen om anställningsskydd att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2033.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande undantag från lagen om anställningsskydd för arbetstagare i beredskapsarbete m. m. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, godkände vad reservanten anförde,

2. beträffande utformningen av undantagsreglerna av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 3 – vid bifall till reservationen nr 1 – bort hemställa,

att riksdagen med förklaring att propositionen 1973:129 borde ändras i fråga om 1 § förslaget till lag om anställningsskydd skulle anta paragrafen i den lydelse reservanten föreslagit,

3. beträffande tillgodoräknande av anställningstid för arbetstagare inom samverkande företag av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen – i anledning av motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 4 § förslaget till lag om anställningsskydd – skulle anta paragrafen i den lydelse reservanten föreslagit, innebärande att i anställningstid skulle medräknas även den tid arbetstagare varit anställd hos förutvarande arbetsgivare, om mellan arbetsgivarna förelåg sådan intressegemenskap, som kunde likställas med ett koncernförhållande,

4. beträffande provanställning av herrar Nordgren (m) och Oskarson i Halmstad (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen – med bifall till motionen 1973:2024, yrkandet 2, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 5 § förslaget till lag om anställningsskydd – skulle anta paragrafen i den lydelse reservanterna föreslagit,

5. beträffande rätt för facklig organisation att hindra uppsägning, permittering och avskedande av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1973:2030, yrkandet A 1 b), samt i anledning av samma motion, yrkandet A 2 i motsvarande del som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

b) anta 7 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

6. beträffande samarbetsvårigheter som grund för uppsägning av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2028, yrkandet A 3, och i anledning av motionen 1973:2030, yrkandet A 1 a) i motsvarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att samarbetsvårigheter endast i utomordentligt sällsynta fall borde utgöra saklig grund för uppsägning,

7. beträffande deltagande i arbetskonflikt som grund för uppsägning m. m. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

a) att riksdagen med bifall till motionen 1973:2030, yrkandet A 1 a) i motsvarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

b) att motionerna 1973:2027, yrkandet 4, 1973:2028, yrkandena A 1 och A 2, samt 1973:2029, yrkandet 4, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

8. beträffande underrättelse till facklig organisation om uppsägning och avskedande av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) i anledning av motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 10 och 20 §§ förslaget till lag om anställningsskydd anta paragraferna i den lydelse reservanten föreslagit, innebärande att underrättelse skulle lämnas till facklig organisation samtidigt som den berörde arbetstagaren delgavs besked om uppsägning eller avskedande,

b) med avslag på motionsyrkandet under a) såvitt angick ändring i 8 och 19 §§ anta dessa paragrafer samt 9 och 18 §§ i enlighet med propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

9. beträffande uppsägningstidens längd av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen – med bifall till motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 11 § förslaget till lag om anställningsskydd – skulle anta paragrafen i den lydelse reservanten föreslagit,

10. beträffande reglerna om avdrag från uppsägningslönen av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen – i anledning av motionen 1973:2030, yrkandet A 2 i motsvarande del, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 13 § förslaget till lag om anställningsskydd – skulle anta paragrafen i den lydelse reservanten föreslagit,

11. beträffande beaktande av duglighet och lämplighet vid fastställande av turordning av herrar Nordgren (m) och Oskarson i Halmstad (m) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:2024, yrkandet 6, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

12. beträffande vidgning av överläggningsrätten av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Fridolfsson i Rödeby och Johansson i Simrishamn, fru Ludvigsson samt herrar Nilsson i Kalmar och Olsson i Asarum (samtliga s) som ansett att utskottet under 19 bort hemställa,

att riksdagen – med avslag på motionerna 1973:2013, yrkandet a) i motsvarande del, 1973:2029, yrkandet 3 i motsvarande del, 1973:2032, yrkandet 3 i motsvarande del, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 32 § förslaget till lag om anställningsskydd – skulle anta paragrafen i den lydelse reservanterna föreslagit, innebärande att rätt till överläggning med arbetsgivaren i anslutning till varsel skulle tillkomma facklig organisation som hade kollektivavtal med arbetsgivaren,

13. beträffande avstängning av uppsagd arbetstagare från arbete m. m. av herrar Nordgren (m) och Oskarson i Halmstad (m) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2024, yrkandet 1, godkände vad reservanterna anfört,

14. beträffande omfattningen av lagens dispositiva regler av herrar Nordgren (m) och Oskarson i Halmstad (m) som ansett att utskottet under 21 – vid bifall till reservationen nr 13 – bort hemställa,

att riksdagen med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 3 § förslaget till lag om anställningsskydd skulle anta paragrafen i den lydelse reservanterna föreslagit,

15. beträffande skadestånd för arbetsgivare som åsidosatt domstols dom av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärälund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Oskarson i Halmstad (m), Fransson (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på motionen 1973:2028, yrkandet D, skulle anta 39 § i propositionens förslag till lag om anställningsskydd,

16. beträffande rättegångsbestämmelser av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1973:2030, yrkandet A 1 c), som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

b) lämna motionerna 1973:2027, yrkandet 6, och 1973:2036 utan åtgärd,

17. beträffande avsättning av medel inom företagen till fonder m. m. av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärälund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Oskarson i Halmstad (m), Fransson (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 27 bort hemställa,

att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1973:2035, yrkandet 1,

b) i anledning av motionerna 1973:2024, yrkandet 5, 1973:2025, 1973:2027, yrkandet 2, 1973:2029, yrkandet 1, och 1973:2035, yrkandet 2, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

18. beträffande befogenhet för länsarbetsnämnd att förordna om arbetsförmedlingstvång av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 28 bort hemställa,

att riksdagen – med bifall till motionen 1973:2030, yrkandet B, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 10–12 §§ förslaget till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder – skulle anta paragraferna i den lydelse reservanten föreslagit,

19. beträffande förbud att på icke saklig grund vägra arbetssökande anställning av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 29 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2030, yrkandet A 1 d), som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

20. beträffande påföljd vid överträdelse av förordnande om arbetsförmedlingstvång av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärälund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Oskarson i Halmstad (m), Fransson (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 30 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:2024, yrkandet 3, samt med förklaring att propositionen borde ändras i fråga om 20 § förslaget till lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder – skulle anta paragrafen i den lydelse reservanterna föreslagit, innebärande att arbetsgivare, som ej iakttog förordnande om arbetsförmedlingstvång, skulle dömas endast till böter,

21. beträffande differentiering av ATP-avgiften av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärälund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Oskarson i Halmstad (m), Fransson (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 32 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2026 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

22. beträffande tillsättande av en utredning med uppgift att utvärdera resultatet av den nya lagstiftningen av herrar Nordgren (m) och Oskarson i Halmstad (m) som ansett att utskottet under 35 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:2024, yrkandet 4, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Det förslag som riksdagen nu kommer att anta om lagstiftning om anställningsskydd och vissa anställningsfrämjande åtgärder har föregåtts av en livlig debatt. En del av den kritik som riktats mot förslaget från framför allt företagarehåll grundar sig i huvudsak på två skäl.

För det första tändes debatten när utredningen lade fram sitt förslag. Till viss del har argumenten från den debatten hängt kvar även efter det att propositionen lagts. Jag vill uttala vår tillfredsställelse över att en del starkt kritiserade förslag i utredningen rättats till i det förslag som nu föreläggs riksdagen. Flera klara förbättringar har gjorts i propositionen. Vi har vidare jag vill understryka det – i samarbete i utskottet enligt min mening enats om ytterligare förbättringar.

För det andra har kritiken, framför allt från företagarehåll, varit hård av det skälet att de ekonomiska konsekvenserna för företagen inte helt klarlagts. Jag återkommer till detta.

Från folkpartiets sida ser vi det framlagda förslaget som en framgång. Redan 1957 väcktes den första folkpartimotionen i detta ärende i riksdagen, och 1962 krävde bl. a. fru Nettelbrandt en utredning i syfte att lagstiftningsvägen bereda anställda skydd mot obefogade uppsägningar. Att vi mot den bakgrunden hälsar lagförslaget med tillfredsställelse innebär dock inte att alla detaljer kan godtas eller att vi avhänder

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningskydd,
m. m.*

oss rätten att komma med kompletteringsförslag. Vi har också gjort det på vissa punkter.

Självfallet löser en sådan här lag inte alla problem i trygghetshänseende. Den är bara *en* faktor vid sidan av andra faktorer som måhända – det gäller i varje fall vissa av dem – är betydelsefullare för de anställda som grupp betraktad. En mycket betydelsefull aspekt har emellertid lagstiftningen: Den stärker den enskilde arbetstagarens rättstrygghet.

Andra faktorer av stor betydelse för anställningstryggheten är hur den ekonomiska politiken förs i stort och att vi har ett företagsvänligt klimat. Betydelsefulla är också de speciella insatser som görs inom vissa branscher. Vi minns insatserna för glasindustrin, för TEKO-industrin och liknande. De arbetsmarknadspolitiska och även de regionalpolitiska insatserna har stor betydelse ur trygghetssynpunkt. Vi har trygghetsanordningar som parterna på arbetsmarknaden kommer överens om. Beträffande dem vill jag peka på de överenskommelser som träffats på tjänstemannasidan och som utförligt redovisades i senaste numret av tidningen Arbetsgivaren, nr 41 a.

En annan åtgärd som är utomordentligt betydelsefull är utbyggnaden av anpassningsgrupperna. Man har nått vissa resultat genom dessa redan. Det är dock mycket värdefullt att AMS går ut till länsarbetsnämnderna med uppmaningen att de nu på allvar måste ta itu med anpassningsgrupperna och deras arbete. Här finns utan tvivel ett stort outnyttjat område, inte minst inom kommuner och landsting.

Jag nämnde tidigare att vi i folkpartiet anser att de ekonomiska konsekvenserna för företagen inte klarlagts. Dessa synpunkter delas också i flera av remissyttrandena över utredningen. I t. ex. SHIO:s remissvar krävs att företagen åtminstone borde ges "möjlighet till skattemässig kompensation för ökade kostnader och risker. En skattefri garantifond skulle kunna underlätta något för de mindre företagen som är särskilt känsliga för den föreslagna lagen". Dessa synpunkter överensslämmer helt med folkpartiets krav på trygghetsfonder.

De ekonomiska konsekvenserna är framför allt de som följer av de längre uppsägningstiderna. Det betyder i realiteten att företagen åsamkas en latent löneskuld som aktiveras just vid driftsinskränkningar. Det ställer krav på likviditeten och försämrar i viss mån också soliditeten. En fond uppbyggd av vinstmedel och arbetsgivaravgifter skulle kompensera dessa olägenheter och fungera som ett livhålte för företag som är på väg att hamna på djupt vatten.

Både departementschefen och utskottets socialdemokrater hänvisar till företagsskatteberedningens arbete. Jag vill med anledning härav påminna om att folkpartiets ledamot i den utredningen, fru Cecilia Nettelbrandt, kort efter det att propositionen offentliggjorts skrev ett brev till utredningens ordförande och föreslog att frågan skulle tas upp till omedelbar behandling. Det heter i brevet: "Det är viktigt att beredningens syn på möjligheterna att med ändrade beskattningsregler motverka negativa effekter av det aktuella lagförslaget finns tillgänglig när riksdagen behandlar propositionen. Om vissa verkningar kan förutses för småföretagen när lagen träder i kraft, måste det vara angeläget att i god tid förbereda åtgärder som kan uppväga denna effekt."

Eftersom detta nu, som alla vet, inte skett, så har vi i reservationen 17 tillsammans med centerpartiet och moderata samlingspartiet föreslagit att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att företagsskatteberedningen får i uppdrag att utarbeta förslag, som kan läggas till grund för beslut vid 1974 års vårriksdag, om skattefria avsättningar till trygghetsfonder.

Vi har också i vår reservation enats om att det kan vara ändamålsenligt att snabbt utreda andra alternativ för att ge företagen ekonomiska möjligheter att garantera anställningstrygghet för de anställda. Vad vi gemensamt vill ha sagt är alltså att man redan när lagen träder i kraft bör ha denna viktiga fråga för företagen ordnad.

Låt mig knyta an till det som jag inledningsvis sade om enigheten på många punkter i det förslag som nu behandlas. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att det rätt en så bred politisk enighet på de flesta punkter vid utskottsbehandlingen. Vissa betydelsefulla ändringar har det också rätt allmän enighet om. Det gäller för det första den ändring som inneburit att en större krets av tjänstemän i ledande ställning förts in under lagen. Det gäller för det andra de rimligare och enhetligare turordningsregler som utarbetats. För det tredje gäller det den föreslagna skyldigheten för arbetsgivaren att, förutom organisation, underrätta enskild arbetstagare 14 dagar i förväg, om uppsägning på grund av personliga förhållanden övervägs. Detsamma gäller så snart arbetsgivare överväger att avskeda en arbetstagare. Vi är självfallet överens om att organisationerna ofta gör en stor insats vid förhandlingar i sådana här sammanhang, men först som sist är det den enskilda arbetstagarens jobb det handlar om. Man bör inte få det intrycket att organisationerna och företagen kan förhandla bakom ryggen på den enskilda arbetaren. En del anställda tillhör inte heller någon fackförening. Det ligger enligt min mening även i fackföreningarnas intresse att den enskilde blir underrättad och får möjlighet att själv överlägga med arbetsgivaren innan denne fattar sitt beslut. Jag är glad att kunna konstatera att alla i utskottet står bakom denna ändring i propositionen. Utskottets ställningstagande innebär också att den enskildes rätt till underrättelse 14 dagar i förväg -- och vid avskedande så snart det kan ske -- blir absolut och alltså inte kan sättas ur kraft genom avtal. Detsamma gäller för den därmed sammanhängande överläggningsrätten.

Till sist vill jag peka på en intressant artikel i A-pressen, som en av våra tidigare riksdagskolleger, Nils Kellgren, har skrivit. Kellgren har där visat hur en lag av den här typen ytterst blir beroende av hur stark viljan att samverka är. Han säger: "Praktiken kommer att utvisa om lagarna behöver tillämpas enligt bokstaven eller om arbetsmarknadsparterna inom lagens ram finner utrymme för tillämpningar som blir både smidiga och ändamålsenliga."

Inom utskottet har vi också sagt att lagförslaget på flera punkter knappast kan få betecknas som en definitiv lösning. Erfarenheten av lagstiftningen får avgöra om eventuella justeringar behövs i framtiden.

Med de här få inledande orden och en liten skiss över hur långt vi har nått enighet i utskottet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer där folkpartiledamöternas namn finns med. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Propositionen 129 med förslag om anställningsskydd m. m. är välkommen. I jämförelse med den i övrigt relativt utvecklade lagstiftningen om trygghet för medborgarna har en mera samlad lagstiftning på detta område dröjt rätt länge i vårt land. Arbetsmarknadens parter har tidigare valt att avtalsvägen lösa också hithörande trygghetsfrågor. Denna väg har emellertid visat sig otillräcklig för att uppnå en i princip jämlik garanti för trygghet i anställningen för alla arbetstagare. Den föreliggande lagstiftningen är inget fullbordat verk. Olika utredningar pågår som redan nästa år väntas leda till ytterligare och kompletterande lagstiftning på arbetsrättens område. Det är tillfredsställande att regeringen nu synes anstränga sig för att få till stånd lagstiftning syftande till bättre trygghet i arbetet för de anställda och utvidgad demokrati på arbetsmarknaden.

Centern säger i sitt partiprogram att varje människa har rätt till arbete. Den föreliggande propositionen och inrikesutskottets betänkande ansluter till denna värdering. Genom en laglig rätt till arbete och utvidgad demokrati på arbetsplatserna tror vi inom centern att det är möjligt att vidga förståelsen mellan parterna på arbetsplatserna och i samhället, att förbättra trivseln i arbetet och att öka förutsättningarna för ett meningsfullt arbete för alla.

Förslagen i propositionen 129 ser vi på intet sätt som revolutionerande. Man kan säga att de lagligen fastlägger god sed på arbetsmarknaden. Lagen är värdefull också därigenom att alla kategorier av anställda i princip får likställighet och lagfäst rätt till arbete, bl. a. genom lagligt skydd mot obefogade uppsägningar.

Denna lag omfattar naturligt nog endast dem som är anställda och varit det under viss tid. Den berör inte de arbetslösa i annat avseende än vid återanställning. Lagen skapar inga nya arbetsplatser när dessa behövs. Tryggheten i arbetet ligger också i att det förs en näringspolitik och en ekonomisk politik som ger full sysselsättning och regional balans i vårt land. I detta avseende har regeringens politik varit mindre lyckad. Det är emellertid en annan sida av samma trygghetskomplex för människorna som inte skall diskuteras i det här sammanhanget. Det finns ändå anledning att erinra om detta förhållande därför att lagen inte hindrar att anställda i vissa fall måste lämna sina arbeten, t. ex. vid arbetsbrist eller ibland vid s. k. strukturförändringar. Lagen medför ett skydd mot obefogade uppsägningar och ger rätt till förtur vid återanställning och lön under uppsägningstiden. Särskilda skyddsregler hjälper äldre och handikappade. Det är bra.

På en punkt vill emellertid inte socialdemokraterna vara med. När det gäller att förstärka den äldre arbetskraftens ställning på arbetsmarknaden har centern sedan många år föreslagit att man skall överväga att befria denna arbetskraft från ATP-avgifter och fördela den totala summan av dessa avgifter på de yngre grupperna. Detta skulle onekligen hjälpa de äldre. Socialdemokraterna har alltid avvisat denna tanke – även så sent som i förra veckan. Det är beklagligt. Eftersom denna fråga har debatterats så många gånger, och helt nyligen, skall jag nöja mig med att endast yrka bifall till vår reservation under den här punkten.

Jag vill understryka vad utskottet enligt uttalar, nämligen att den nu aktuella lagstiftningen innebär att näringslivet i vissa avseenden får ta på sig större ansvar. Företagen måste mot denna bakgrund mer än förut planera sin personalpolitik. Det synes inte vara möjligt att lösa sysselsättningsproblemen för de i dag mest utsatta grupperna på arbetsmarknaden på annat sätt än genom att näringslivet självt ger plats åt dem i större utsträckning. Problemet är naturligtvis lättare att lösa om det totalt finns tillräckligt många efterfrågade arbetsplatser.

Betänkandet redovisar 22 reservationer, varav vpk står för 12, moderaterna för 5, centern, folkpartiet och moderaterna gemensamt för 4 och socialdemokraterna för en. Trots de många reservationerna råder det mellan partierna, möjligen med undantag för vpk, en bred politisk uppslutning kring de grundläggande och principiella riktlinjerna. Det är mycket värdefullt för vårt samhälle. Jag vill gärna understryka detta. De reservationer som vi från centern har undertecknat syftar väsentligen till att skapa förutsättningar för större trygghet i arbetet. Jag tror för min del att såväl arbetstagarna som arbetsgivarna kommer att efterleva dessa lagar på ett föredömligt sätt. Erfarenheten från äldrelagarna tyder på det. Mot den bakgrunden finns det inte enligt vår mening anledning att införa fängelsestraff för ohörsamhet och överträdelse av förordningen om arbetsförmedlingstvång, som Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten förordar. Denna fråga tas upp i reservationen 20.

En nackdel med de lagregler som nu föreslås är att de förefaller vara mycket invecklade och svåra att tränga in i för gemene man. Viss osäkerhet och vissa missförstånd kan till en början uppstå, tills praxis hunnit utbildas. Det vore därför önskvärt med en mera lättillgänglig lagstiftning och ett enklare system. Det är vår förhoppning att man i framtiden tillvaratar alla möjligheter till förenklingar av lagstiftningen i detta avseende.

Genom det i lagen fastlagda samråds- och överläggningsförfarandet bör åtskilliga problem kunna lösas i tid och i samförstånd. I centerns partimotion har pekats på samrådsgruppernas viktiga uppgift, som under utskottsbehandlingen bekräftats av generaldirektör Rehnberg i arbetsmarknadsstyrelsen. Centern har pekat på att denna verksamhet snarast bör utvidgas till att omfatta även de mindre företagen. Utskottet har uttalat sig positivt om detta. Ett särskilt svårlöst problem synes vara att allt fler människor får psykiska handikapp som försvårar för dem att utstå påfrestningarna i arbetet. Den här frågan måste ägnas ännu större uppmärksamhet.

I några motioner, bl. a. från centern, har pekats på att den företagsledande personalen är undantagen från lagens skydd. Utskottet har utförligt belyst frågan i betänkandet. I anledning av motionerna har propositionens skrivning kompletterats, så att begreppet företagsledande personal getts en snävare innebörd än i propositionen såväl på det enskilda som på det offentliga området. Utan att man behöver göra någon ändring i Kungl. Maj:ts lagförslag bör genom utskottets skrivning lagtillämpningen kunna bli tillfredsställande mot bakgrund av den reella situationen.

Som utskottet enhälligt uttalar i början av betänkandet innebär

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

lagarna om anställningstrygghet att näringslivet måste påta sig större ekonomiskt ansvar. Förlängning av uppsägningstiden och lön vid uppsägning och permittering kommer otvivelaktigt att medföra en ökad ekonomisk belastning för företagen i form av en latent skuld. Om syftet med lagen skall kunna uppfyllas måste företagen även i tider med ekonomiska svårigheter ha möjligheter att garantera anställningstryggheten. Utan att överdriva riskerna härvidlag kan man säga att det är en fråga som det inte går att komma förbi. Utskottets majoritet pekar på att erfarenheten hittills av äldrelagarna inte ger anledning till oro. Erfarenheten av dessa lagar är emellertid alltför kortvarig för att lagarna skall kunna åberopas som ett bevis i detta avseende. Dessutom kommer den nya lagen att omfatta i princip *alla* anställda och kan därigenom hos enskilda företag få en betydande effekt. Enligt vad som upplysts under utskottsbehandlingen har vissa banker redan uppmanat sina lokalkontor att beakta ålderssammansättningen i företag vid kreditvärdighetsbedömningen.

Som framgår av motionerna kan denna trygghet för arbetstagarna åstadkommas genom någon form av försäkringssystem, genom fondavsättningar inom företagen eller genom avsättningar till självständiga stiftelser under gemensam förvaltning av arbetsgivare och arbetstagare. Vi reservanter anser det mycket viktigt att syftet med motionerna, nämligen att skapa trygghet för alla anställda i företags skiftande öden, så snart som möjligt tillgodoses. Olika lösningar bör prövas. I centerns partimotion framförs förutom förslag om trygghetsfonder även förslag om någon form av försäkringssystem. Många företag har inte så stora vinster att en betryggande fondavsättning är möjlig i det egna företaget. Det gäller inte minst nystartade företag. Trygghetskraven från de anställda måste även tillgodoses i dessa fall.

Ett försäkringssystem med kollektivt ansvar måste naturligtvis utformas så att det får en riktig riskutjämning och så att missbruk elimineras. Från teknisk synpunkt borde de s. k. trygghetsfonderna vara lättast att hantera med sikte på en snar lösning för företag med tillräckliga ekonomiska resurser. Utskottsmajoriteten skjuter tyvärr denna fråga på framtiden – det är otillfredsställande. Enligt reservanternas mening finns det skäl att med det snaraste lösa frågan. Det är angeläget att verkligen ge lagen materiellt innehåll. Företagens stabilitet kan variera från tid till annan – det har vi fått påtagliga bevis för under de senaste åren. Med de skiftande förhållanden som råder i näringslivet finns det anledning undersöka vilka former som passar bäst för att skapa erforderlig trygghet i det här avseendet.

I fråga om § 32 har socialdemokraterna hamnat i minoritet i utskottet. Utskottet har enhälligt beslutat komplettera propositionen när det gäller varselssystemet med en bestämmelse om skyldighet för arbetsgivare att samtidigt som han varslar organisation underrätta även den berörde arbetstagaren, om det gäller avskedande eller uppsägning på grund av arbetstagarens personliga förhållanden. Vi är också eniga i utskottet om att varsel skall lämnas till organisation eller organisationer som står i kollektivavtalsförhållande till arbetsgivaren. Att lämna varsel till andra organisationer skulle bl. a. av praktiska skäl vara svårt att genomföra.

När det gäller rätten att överlägga med arbetsgivare föreligger en viss skillnad mellan oss, som står för utskottets skrivning, och socialdemokraterna. Vi anser att den enskilde arbetstagaren skall ha rätt att företrädas av den organisation han tillhör. Detta gäller i fall där grunden för uppsägningen är av personlig art lika väl som i fall av uppsägning eller permittering på grund av arbetsbrist eller vid återintagning efter permittering eller återanställning. Enligt vår mening är det naturligt att avtalslutande organisation har överläggningsrätt, men det är också naturligt att annan organisation, som arbetstagarna vill bli företrädda av, får sådan rätt. Den enskildes integritet och hans rätt att själv välja organisation måste samhället ta hänsyn till och respektera. Vi har ju också fri organisationsrätt i vårt land, och den tror jag att alla partier anser det angeläget att slå vakt om. Jag ser detta som en odiskutabel mänsklig rättighet i ett fritt samhälle. Logiken leder då enligt vår mening till att individen också bör ha rätt att utnyttja sin organisation för att t. ex. klara ut krångliga lagbestämmelser inför sin arbetsgivare, även om inte kollektivavtal finns mellan deras respektive organisationer. Den rätten kan enligt vårt förslag inte sättas ur kraft genom avtal.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 15, 17, 20 och 21. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! De senaste årens bekymmersamma läge på arbetsmarknaden, hög arbetslöshet, ofta förekommande permitteringar, rekord i konkurser och företagsnedläggelser, gör det naturligtvis angeläget att söka olika vägar för att skapa ökad anställningstrygghet och sysselsättning. Enligt vår uppfattning inom moderata samlingspartiet garanteras trygghet i anställningen bäst om näringslivet får gynnsamma arbetsmöjligheter. De viktigaste trygghetsskapande åtgärder som över huvud taget kan vidtagas är de som ökar antalet sysselsatta. Och det sker bäst om det allmänna politiska klimatet är näringslivsvänligt och om politiken strävar efter att stimulera företagets utveckling.

Lagstiftning om anställningstrygghet skapar enligt vår uppfattning inte någon ny sysselsättning och kan inte ens garantera nuvarande sysselsättning. Risk finns att det föreliggande förslaget om lag till anställningsskydd och vissa anställningsfrämjande åtgärder kan verka i rakt motsatt riktning. Undersökningar vid Göteborgs universitet samt kontakter med framför allt näringsorganisationerna bekräftar detta påstående. Ett antagande av förslaget i befintligt skick innebär för många företag, speciellt för de mindre och de medelstora, att de belastas med bl. a. en latent löneskuld av varierande storlek. Denna skall enligt rekommendationer från bankerna omvandlas till en reell kostnad för företaget motsvarande ungefär ett halvt års lönekostnad. Med det beloppet skall företagets kreditvärdighet minskas. De mindre företagen, som redan nu har bekymmer med erhållande av krediter, får härigenom ytterligare problem.

Enligt vår mening skall lagar om anställningsskydd och anställningsfrämjande åtgärder verkligen ge anställningsskydd och främja anställ-

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

ningar. Skrivarna av propositionen vill säkert leva upp till lagarnas rubriker, men propositionen innehåller tyvärr bestämmelser som kan motverka det övergripande syftet -- att ge trygghet i anställningen. Den nu så aktuella oljekrisen kan tas som exempel på detta.

Enligt propositionen kan t. ex. en arbetstagare i princip bara permitteras under två veckor i följd eller 30 dagar under samma kalenderår. Första veckan har arbetstagaren enligt avtal rätt till permitteringslön. Andra veckan får han ersättning från arbetslöshetskassan om han nu är med i en sådan. Efter de två veckorna är det på nytt arbetsgivarens tur att betala lön, och nu så länge permitteringen varar. Det enda alternativ arbetsgivaren har är att säga upp arbetstagaren -- givetvis då på saklig grund.

Om lagen hade gällt i dag, kunde den här bestämmelsen såvitt jag förstär blivit en ättestupa för många mindre företag. En internationell ekonomisk-politisk åtgärd som oljeåttstramningen -- force majeure, om något -- måste tvinga en hel del små mekaniska verkstäder, bensinstationer och liknande till radikala nedskärningar i drift och därmed i personal. En eventuell energiransonering skapar sedan enligt statens industriverk svårigheter för ytterligare ett stort antal småföretag. Med den utformning lagen fått, kunde en mängd småföretag i en sådan situation ha tvingats betala varje uppsagd anställd upp till sex månaders lön. Det i sin tur skulle göra ont värre för dem: nedskärningen fick kanske ge plats för en nedläggning av företaget.

Ett krig i en annan världsdel eller en naturtillgång som används som fjärrvapen måste vara exempel på omständigheter, över vilka svenska företagare inte kan råda. Permitteringar har hittills varit ett obehagligt men rimligt sätt att begränsa verkningarna av påfrestningar av det här slaget. Om den möjligheten nu upphör, bör det stora kollektivet, samhället, gripa in. Ingen, allra minst den anställda, tjänar på att en börda, som i många fall blir omöjlig att bära, vältras över på den enskilde företagen.

Så här strax före jul ligger det nära till hands att likna regeringens trygghetspaket vid en julklapp. Öppnar man paktet hittar man inte det stabila anställningsskydd som man spánt hoppats på. Det är i själva verket ganska tunt och sprött. I varje fall om det konfronteras med ekonomiska realiteter och politiska eventualiteter.

Propositionen bygger som bekant på den i januari 1973 presenterade s. k. Åmanska utredningen med förslag till lag om anställningsskydd. Förslaget innebar kraftiga förändringar av rådande förhållanden på arbetsmarknaden, begränsning av företagets möjligheter att samtidigt anpassa arbetsstyrkan efter förändringar i produktionen. Det var dessutom tekniskt komplicerat och svårtolkat. Det utsattes i remissbehandlingen med rätta för en hård kritik från praktiskt taget alla näringsorganisationer.

Trots detta skyndade sig regeringen att lägga fram propositionen i god tid före valet. Jag skall gärna erkänna att det föreliggande regeringsförslaget har tagit viss hänsyn till remisskritiken. Framför allt har vissa förenklingar och preciseringar gjorts. Det innebär emellertid inte att lagförslaget i sin nuvarande form är lättillgängligt.

När det gäller förändringar i sakinnehållet har kritiken beträffande lagens tillämpning på personer i företagsledande ställning, familjemedlemmar, praktikanter och vikarier och provanställningar i viss mån beaktats. Skadeståndets storlek har begränsats till maximalt två årslöner osv.

Men även om dessa förändringar vidtagits av regeringen innan propositionen lades, synes det mig som regeringen haft alltför bråttom med framläggandet av förslaget. Regeringen gav sig inte tid att låta lagrådet granska detsamma, vilket torde ha varit i högsta grad önskvärt. Det kolliderar nämligen på vissa punkter med andra lagparagrafer. En av de föreslagna paragraferna hinner kanske inte ens träda i kraft förrän ny lagstiftning kommer till stånd.

Även om nu det här förslaget inte skapar några nya arbetstillfällen, kanske snarare, som jag tidigare sagt, medverkar till viss återhållsamhet med nyanställningar — vilket bekräftas av en utredning som nyligen verkställdes vid Göteborgs universitet — och även om förslaget i många avseenden kan bli betungande för näringslivet, speciellt för de mindre och medelstora företagen som i dag har ca 890 000 anställda, har vi i moderata samlingspartiet i princip godtagit förslaget. Men vi förutsätter att de justeringar som skett under utskottsbehandlingen och de ändringsförslag som vi reservationsvis fogat till det föreliggande utskottsbetänkandet beaktas.

Efter dessa inledande ord anhåller jag, herr talman, att få säga några ord om de reservationer som vi skrivit under.

I reservationen 4 har herr Oskarson och jag tagit upp frågan om rätten att provanställa. Erfarenheter visar att det i många branscher, speciellt inom serviceområdena, är ytterligt svårt att efter betyg eller rekommendationer avgöra huruvida vederbörande sökande är lämplig för uppgiften.

Enligt propositionen får provanställning endast ske i de fall detta har överenskommit genom kollektivavtal. Departementschefen konstaterar själv på s. 146 i propositionen att det finns behov av provanställningar. Det har dessutom tagit sig uttryck i att staten kan ge utbildningsbidrag till företag som på prov anställer äldre arbetskraft. Enligt vår mening finns det inte anledning att låta möjligheterna till provanställning vara beroende av bestämmelser i kollektivavtal. En sådan ordning innebär bl. a. att provanställningar inte kan användas inom de delar av arbetslivet som inte omfattas av kollektivavtal. Detta får bl. a. till följd att arbetsmarknadsmyndigheterna i viss omfattning berövas möjligheten att med hjälp av utbildningsbidrag stimulera arbetsgivare att anställa äldre arbetstagare — en konsekvens som direkt strider mot ett av syftena med den förevarande lagstiftningen. Mot denna bakgrund beklagar jag att vi inte är fler som anslutit oss till reservationen 4. Jag hoppas att riksdagens ledamöter inser detta och stödjer reservationen.

De farhågor för missbruk som uttalas i propositionen beträffande en sådan ordning som föreslås i moderata samlingspartiets partimotion anser vi överdrivna. Det finns inte anledning att tro att systemet med provanställningar skulle sprida sig till branscher och yrkesområden där sådana anställningar för närvarande knappast förekommer. Om utvecklingen skulle gå åt det hållet, innehåller förslaget till lag dessutom förslag

till vissa anställningsfrämjande åtgärder, en bestämmelse som ger möjligheter att effektivt stävja missbruk. Enligt 14 § i det lagförslaget kan länsarbetsnämnd besluta om inskränkning i arbetsgivares rätt att sluta avtal för begränsad tid. Sådant beslut av länsarbetsnämnd kan förenas med vite.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 4.

I reservationen 11 har vi pekat på angelägenheten av att vid fastställande av ordningen vid återanställning efter permittering eller avsked hänsyn bör tas till vederbörandes duglighet och lämplighet. Detta är inte minst angeläget för att vederbörande skall trivas med anställningen och på arbetsplatsen. Speciellt i de mindre och medelstora företagen, där man i regel inte har möjlighet att omplacera anställda i någon större utsträckning, är det helt enkelt nödvändigt att viss hänsyn får tas till duglighet och kvalifikation.

Låt mig, herr talman, i det här sammanhanget ta ett exempel från min egen bransch, även om den är relativt liten. — På grund av bristande order måste jag en viss tid permittera tre anställda, som varit hos mig i tio år: en kavajskräddare i 50-årsåldern, en byxsömmerska, 40 år gammal, och en klänningssömmerska, låt oss säga i 30-årsåldern. Jag får så in beställningar på ett antal klänningar. Skall jag kunna klara nämnda beställningar föreställer jag mig att herr talmannen liksom kammarens övriga ledamöter inser att jag måste ta hänsyn till den som är lämpligast för uppgiften och inkalla klänningssömmerskan. Enligt propositionen skulle jag kalla in kavajskräddaren. Liknande exempel finns i ett stort antal branscher och yrken som har vida större omfattning än den jag just nu berörde.

Genom kollektivavtalen finns vissa möjligheter att jämka på reglerna. Men jag anser att Kungl. Maj:t bör ha sin uppmärksamhet riktad på de problem som kan uppstå genom de i propositionen föreslagna turordningsreglerna. Det torde bli anledning att i framtiden ändra dessa regler i den riktning vi föreslagit i moderata samlingspartiets partimotion beträffande duglighet och lämplighet.

Vad den socialdemokratiska reservationen 12 beträffar kommer herr Oskarson att närmare belysa vårt ställningstagande där, varför jag nöjer mig med att yrka bifall till detsamma; vilket är detsamma som bifall till propositionen.

Reservationerna 13, 14, 15 och 20 nöjer jag mig likaledes med att helt kort yrka bifall till. Herr Oskarson kommer att anförda närmare synpunkter på dessa.

Jag ber i stället, herr talman, att få ägna mig åt reservationerna 17, 21 och 22.

En förlängning av uppsägningstiden samt bestämmelserna om lön vid uppsägning och permittering på sätt som förordas i propositionen kommer otvivelaktigt att medföra en ökad ekonomisk belastning för företagen. Om syftet med lagstiftningen inte skall förfelas, måste särskilt de mindre och medelstora företagen ges ekonomiska möjligheter att garantera anställningstryggheten. Som framgår av motioner från såväl moderata samlingspartiet som folkpartiet och centerpartiet, enskilda

motioner från herr Fridolfsson och mig själv kan detta åstadkommas på olika sätt, t. ex. genom skattefria fondavsättningar inom företagen. En annan tänkbar möjlighet är att företagen får göra skattefria avsättningar till självständiga stiftelser under gemensam förvaltning av arbetsgivare och arbetstagare. Försäkringsvägen är också tänkbar.

Det är ytterst angeläget att man söker finna former för att tillgodose det syfte som ligger bakom de här motionerna. Det är också viktigt att man snabbt når resultat med hänsyn till att lagstiftningen träder i kraft redan den 1 juli 1974. Enligt vår uppfattning synes det vara enklare att ändra skattereglerna för att lösa frågan. Vi föreslår därför i reservationen 17 att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att företagsskatteberedningen får i uppdrag att utarbeta förslag, som kan läggas till grund för beslut vid 1974 års vårriksdag, om skattefria avsättningar till trygghetsfonder.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservationen 17.

I propositionen förlängs generellt uppsägningstiderna för anställda som fyllt 45 år till sex månader. De äldres situation på arbetsmarknaden kommer härigenom med all sannolikhet att ytterligare försvåras. Som herrar Fridolfsson i Stockholm och Brundin framhåller i motionen 2026 vore det ur sysselsättningssynpunkt riktigare att på olika sätt göra den äldre arbetskraften attraktiv. En åtgärd som vi anser bör övervägas är att genom befrielse eller differentiering av ATP-avgiften stimulera till att företagen bibehåller nuvarande och anställer äldre arbetskraft. Vi anser att en utredning härom snarast bör komma till stånd.

Slutligen, herr talman, vill jag på nytt erinra om att det är mycket ovisst om åtgärdssystemet för ökad anställningstrygghet verkligen får den önskade effekten. Det finns enligt vår mening där inbyggt risker för ökade svårigheter att få nyanställning för dem som av olika skäl blivit utan arbete.

Erfarenheterna från de två senaste åren, inte minst inom de mindre och medelstora företagen, då man redan provat en lagstiftning om likartade anställningsbefrämjande åtgärder för äldre arbetstagare, visar att sådana åtgärder får endast begränsad effekt under tider då efterfrågan på arbetskraft allmänt sett är låg. Med hänsyn härtill är det enligt vår mening angeläget att det uppdras åt arbetsmarknadsstyrelsen att noga följa utvecklingen efter den nya lagstiftningens ikraftträdande och för statsmakterna redovisa vunna erfarenheter. En sådan redovisning bör kompletteras med förslag till lämpliga åtgärder, om det visar sig att det förstärkta anställningsskyddet inte får önskad effekt.

Till slut, herr talman, vill jag gärna instämma i de inledande ord som utskottets ordförande började den här debatten med och uttala min tillfredsställelse över att i de stora huvuddragen är det stor borgerlig uppslutning kring en del av dessa reservationer. Den beror självfallet på just den känsla vi har för att det är nödvändigt att verkligen öka sysselsättningen och trygga den sysselsättning som vi för närvarande har i våra företag.

Sammanfattningsvis ber jag alltså att få yrka bifall till reservationerna 4, 11, 13, 14, 15, 17, 20, 21 och 22.

I detta anförande instämde herrar Hovhammar (m) och Wennerfors (m).

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Lagfäst anställningstrygghet var ett stort socialdemokratiskt slagnummer i årets valrörelse. Nu har vallöftet blivit lag, utropar man i en nyligen utkommen propagandaskrift. Man säger vidare: Principen om den anställdes rätt till sin arbetsplats slås fast. Men stämmer det med verkligheten? Betyder ett godkännande av det lagförslag som nu behandlas av Sveriges riksdag att Sveriges lönearbetare får lagfäst anställningstrygghet och att principen om den anställdes rätt till sin arbetsplats slås fast? Svaret på de frågorna måste bli ett obetingat nej.

I vpk:s partimotion nr 2030 har vi på flera punkter starkt kritiserat lagförslaget. Vi har också ställt väsentliga ändringsyrkanden.

För oss står det helt klart att det inte är möjligt att skapa full trygghet i anställningen för lönearbetarna under det kapitalistiska samhällssystem som för närvarande härskar i Sverige. Men kapitalets makt kan väsentligen beskåras genom lagstiftning, det anser vi står utom allt tvivel. Den svenske arbetaren hade säkerligen väntat sig en sådan lagstiftning. Men tyvärr blir det fortsatt väntan. Jag skall börja med anställningsskyddet, som i huvudsak regleras i paragraferna 7 och 18 i propositionens förslag till lag om anställningsskydd.

I 7 § sägs: "Uppsägning från arbetsgivarens sida skall vara sakligt grundad." Och i 18 § heter det: "Avskedande får äga rum om arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren." I den allmänna motiveringen till lagförslaget har departementschefen givit anvisningar om vad som bör avses med *saklig grund* för uppsägning och i vissa fall även avsked med omedelbar verkan.

Listan som arbetsköparna kan åberopa är omfattande. Enligt regeringsförslaget anses bl. a. att samarbetssvårigheter med arbetsgivaren eller med arbetskamrater skall vara nog för uppsägning. Vidare räknas upp olovlig utevaro, ordervägran, olämpligt uppträdande -; onykterhet i tjänst kan också i vissa fall vara saklig grund för uppsägning. Man går till och med så långt att ålder och sjukdom, som medför väsentligt nedsatt arbetsförmåga, skall kunna ligga till grund för uppsägning.

Vidare sägs det i regeringsförslaget att arbetstagarens nationalitet, hudfärg, religion eller politiska uppfattning osv. inte normalt utgör saklig grund för uppsägning, men tillägget: "Undantagssituationer kan dock förekomma där uppsägning kan vara befogad" (på dessa grunder) ger arbetsköparna möjlighet att lägga både politiska och rasistiska bedömningar på uppsägningar.

Vidare sägs att deltagande i lag- och avtalsstridig konflikt kan utgöra saklig grund för uppsägning - i kvalificerade fall även omedelbart avsked. Det sistnämnda skall avse dem som agiterat för eller spelat en framträdande roll i en s. k. olovlig eller avtalsstridig strejk. Den sistnämnda anvisningen är kanske den mest anmärkningsvärda och för arbetarna det allvarligaste - och kanske den största eftergiften från socialdemokratiskt håll till arbetsköparna.

En sammanfattning av vad regeringen anser vara saklig grund för uppsägningar och avsked innebär, därest detta kommer att ligga till grund för tolkningen av den föreslagna lagen, att den förhatliga § 32 i SAF:s stadgar mer eller mindre lagfästs - i och för sig en onödig åtgärd,

eftersom arbetsdomstolen redan upphöjt denna paragraf till lag genom dom nr 100 år 1932.

Det är för övrigt också första gången som en socialdemokratisk regering lägger fram ett förslag som ger arbetsköparna laglig rätt att avskeda arbetare som deltar i strejk.

Kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol genomdrevs av en borgerlig regering 1928. Detta skedde mot den samlade arbetarrörelsens starka protester. Då deltog den socialdemokratiska rörelsen aktivt i proteststormen mot klasslagarnas införande.

I dag lägger den socialdemokratiska regeringen fram lagförslag som innebär en vidareutveckling av klasslagstiftningen. Det alltmer utvecklade klassarbetet - och den eftergiftspolitik som förs från den socialdemokratiska regeringen leder helt logiskt till sådana ställningstaganden. I stället för att välja klasskampens väg har man valt klassarbetets. Eftergifterna till kapitalet måste därför fortsätta. Lagstiftningen kommer också att återspegla detta. Det framgår också av det lagförslag som riksdagen i dag har att ta ställning till. Utskottsmajoriteten har inte på några väsentliga punkter ändrat på propositionens innehåll beträffande anställningsskyddet.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion här yrkat att den lokala fackföreningen skall ha laglig rätt att förhindra permitteringar, uppsägningar och avskedanden, vilket innebär att vi underkänner regeringsförslaget även med de ändringar som utskottsmajoriteten kommit fram till när det gäller just avskedande och uppsägning på saklig grund. Jag vill således understryka att vänsterpartiet kommunisterna klart deklarerar att deltagande i strejk, vare sig lovlig eller olovlig, aldrig får ligga till grund för en uppsägning eller ett avsked. Detsamma gäller de övriga punkter som anförts under begreppet "saklig grund". Jag yrkar således bifall till reservationerna 5, 6 och 7.

För att ge den lokala fackföreningen möjlighet att ingripa mot uppsägningar och avskedanden har vänsterpartiet kommunisterna i partimotionen krävt att de lokala fackliga organisationerna alltid skall underrättas härom för att förhindra uppsägningar och avskedanden i smyg. Det förekommer nämligen i dag att arbetare kallas till arbetsköparen och i all tysthet övertalas att godkänna en uppsägning på grunder som han eller hon inte borde ha godtagit. Vårt yrkande om att fackföreningen alltid skall kunna lägga in sitt veto mot arbetsköparna möjliggörs genom de ändringar vi föreslagit i 10 § och 20 § i förslaget till lag om anställningsskydd. Jag yrkar därför bifall till reservationen 8.

När det gäller bedömningen av huruvida saklig grund vid uppsägning eller avsked föreligger regleras detta i 34 § och 35 §. Där ges i princip den uppsagde eller avskedade rätt att behålla sin anställning tills domstol har avgjort sakligheten i arbetsköparens åtgärder, men vissa undantag görs givetvis också här.

Detta låter nog bra, men fortsätter man längre ned i lagtexten till 39 §, blir bilden något annorlunda. I denna paragraf medges att arbetsköparna inte behöver följa domstols beslut. Det står nämligen: "Åsidosätter arbetsgivare domstols förklaring om ogiltighet av uppsägning eller avsked, skall anställningsförhållandet anses upplöst." Vad som händer är bara att

arbetsköparen tvingas att betala en viss summa pengar till den uppsagde eller avskedade, som varierar beroende på arbetstagarens ålder och anställningstid.

Det finns således möjlighet att avskeda och vidtaga uppsägningar utan att någon grund föreligger. En hel fackföreningsstyrelse kan prissättas av en arbetsköpare och sägas upp utan att saklig grund föreligger, bara denne arbetsköpare är beredd att betala priset.

Osökt kommer man tillbaka till frågeställningen: Vari ligger anställningstryggheten? Är den verkligen lagfäst? Var i lagen kan man läsa ut att principen om den anställdes rätt till sin arbetsplats slås fast? Nej, det är väl snarare så att lagen spikar det jag tidigare nämnde, nämligen arbetsköparens rätt att avskeda enligt den gamla § 32 i SAF:s stadgar bara med det tillägget att skadestånd skall utgå. Sådant skadestånd kunde också utdömas tidigare av arbetsmarknadsnämnd, dock inte till den storlek som kommer att gälla i nuläget. Men någon väsentlig skillnad innebär inte den nya lagen på den punkten. Det är bara summan pengar som kommer att skilja.

Det bör också nämnas i detta sammanhang att herr Geijer i Stockholm anser regeringens förslag på denna punkt alltför förmånligt för arbetsköparna, och i anledning härav har han i sin motion föreslagit en skärpning. Utskottet har till stor del tillmötesgått herr Geijer.

I reservationen 15 har moderater, centerpartister och folkpartister reserverat sig och yrkat att skadestånd då arbetsgivaren åsidosätter domstols dom skall utgå enligt 39 § i propositionens lagförslag. Bara det säger väl allt om regeringsförslaget. Det förslag som regeringen från begynnelsen har framlagt blir således en samlande borgerlig reservation. Naturligtvis har beloppets storlek i fråga om skadestånd endast marginell betydelse.

I reservationen 16 har vänsterpartiet kommunisterna tagit upp rättegångsförfarandet. Enligt 42 § i lagförslaget kan rättsprövningen ske på tre olika sätt. I fråga om oorganiserade arbetare föreslås att mål prövas av allmän domstol, och där föreligger således överklagningsrätt. För övrigt, och det gäller således de flesta fallen, skall prövning ske av arbetsdomstolen, och här förekommer ingen överklagningsrätt. Dessutom kan det avtalas om att tvist skall lösas av skiljemän.

Vänsterpartiet kommunisterna har begärt att rättsförfarandet skall bli enhetligt. Vi anser att riktlinjerna i ett av oss begärt nytt förslag till rättegångsbestämmelser bör vara att mål enligt lagen om anställningsskydd skall anhängiggöras av domstol på den ort inom det län där arbetaren är bosatt. Käranden skall alltid själv ha rätt att välja ombud för förande av talan. Rättegången skall vara kostnadsfri för arbetaren, och utslag i första instans skall alltid kunna överklagas.

Det är rimligt att arbetare alltid skall kunna få rättslig prövning av de frågor som det här rör sig om. Ekonomiska skäl får inte på något sätt inverka på huruvida rättslig prövning skall bli av eller inte. De riktlinjer som vänsterpartiet kommunisterna har dragit upp för rättsförfarandet ger arbetarna möjlighet att alltid kräva rättslig prövning. Vi har ansett att skiljemannaförfarandet bör uteslutas. Det kan inte vara tillrådligt att låta skiljemän avgöra huruvida arbetsköparens åtgärder är sakligt grundade

eller ej. Skiljemän tillsätts vanligen genom att parterna utser två skiljemän vardera, och dessa fyra skall sedan försöka att enas om en femte skiljemän, som skall vara opartisk ordförande. Kan man inte enas om den femte opartiske skiljemannen finns regler införda i kollektivavtal som bestämmer att viss myndighetsperson är skyldig att åta sig uppdraget. Som exempel härpå kan nämnas att det i Göteborg finns föreskrivet i vissa avtal att budet först måste gå till borgmästaren. Han har dock möjlighet att avsäga sig uppdraget, men då är överexekutorn skyldig att åta sig uppdraget. Överexekutorn i Göteborg skall således vara den som i vissa fall skall ha avgörandet i sin hand. I andra kollektivavtal – också det gäller Göteborgsområdet – föreskrivs att socialstyrelsens ordförande har att utse opartisk ordförande, och skiljemäns beslut kan inte heller överklagas. Samma förhållande föreligger i fråga om arbetsdomstolens utslag.

Nackdelarna med att arbetsdomstolen skall handlägga mål i fråga om den nu föreslagna lagen är att domstolen har sitt säte i Stockholm. Den som vill föra talan måste således inställa sig i Stockholm. För en arbetare betyder det stora ekonomiska utlägg i förlorad arbetsinkomst, resekostnader och uppehälle under rättegången. Det är därför väl motiverat att mål i anledning av denna lag anhängiggörs vid domstol på den ort och inom det län där arbetaren är bosatt.

Arbetsdomstolen betraktas dessutom av större delen av arbetarklassen som en klassdomstol, som i alla -- för arbetarna väsentliga -- frågor dömer till arbetsköparnas favör. Även om vi som kommunister inte förväntar oss rättvisa åt arbetarna av det borgerliga samhällets domstolsväsende, så sätter vi än mindre förhoppningar till arbetsdomstolen.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen 16.

I propositionen sägs också att lagen bör gälla lika för alla. Men redan i lagens första paragraf gör man ett allvarligt avsteg från denna målsättning. Här undantas i p. 4 i nämnda paragraf arbetare som anvisats beredskapsarbete eller arkivarbete och de som anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården etc. Dessa grupper skall enligt regeringen inte omfattas av lagen.

Det rör sig här om de arbetare som slagits ut från arbetslivet och som samhället på ett eller annat sätt måste ta sig an. Det kapitalistiska produktionssystemet för också med sig – genom allt högre ställda effektivitetskrav på arbetarna – att allt fler slås ut och att skaran av här nämnda arbetare ständigt kommer att växa.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att det här är fråga om arbetare som snabbt skall kunna komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Men så fungerar det inte i praktiken, även om tanken varit denna från början. Det är snarare så att nästan allt arkivarbete blir fast arbete för dem som hamnat där. Jag känner till arkivarbetare som sysslat med arkivarbete i nära tio år. Samma är förhållandet med det skyddade arbetet. Ytterst få kommer ut i den öppna arbetsmarknaden. Många förblir AMS-jobbare utan att kunna konkurrera på den öppna marknaden. För dessa arbetarkategorier är lagfäst anställningsskydd minst lika viktigt som för andra arbetare, förutsatt att lagstiftningen får den utformning vänsterpartiet kommunisterna föreslagit.

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningskydd,
m. m.*

Utskottsmajoritetens motivering för att avslå vänsterpartiet kommunisternas motionsyrkande i denna del är – med hänvisning till det jag nu anfört – ytterst svag. Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1 och 2.

Ett annat viktigt steg från principen att lagen skall vara lika för alla är bestämmelserna i 11 § beträffande uppsägningstidens längd. Regeringen har gjort en gradering efter den anställdes ålder och kommit fram till ett förslag med varierande uppsägningstider från en till sex månader.

Från kommunistiskt håll anser vi det inte motiverat att sätta de yngre arbetarna i en sämre ställning gentemot dem som uppnått viss ålder. Vänsterpartiet kommunisterna har därför föreslagit att en minsta uppsägningstid av sex månader skall gälla för alla arbetare som har mer än kortvarig anställning. Utan någon närmare motivering avslår utskottsmajoriteten vårt yrkande på denna punkt. Man säger: "Enligt utskottet innebär de i propositionen föreslagna reglerna en rimlig avvägning mellan olika intressen och utskottet avstyrker därför motionen i förevarande del."

Vilka olika intressen som finns talar man inte om. En sak står säkerligen klar för varje arbetare: Mellan dem finns inga olika intressen i fråga om uppsägningstidens längd. Säkerligen anser varje arbetare att lika bestämmelser för alla är att eftersträva. Intresset av att ha olika uppsägningstider är således ett arbetsköparintresse, som utskottsmajoriteten har ansett skall tillgodoses. Jag yrkar därför bifall till reservationen 9.

De övriga reservationerna från kommunistiskt håll kommer att beröras av min partikamrat vid ett senare tillfälle. Jag vill redan nu yrka bifall till samtliga våra reservationer, nämligen reservationerna 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 16, 18 och 19.

Till sist, herr talman, vill jag bara med några ord beröra den samlade borgerliga reservationen i anledning av påföljd vid överträdelse av förordnandet om arbetsförmedlingstvång – med andra ord reservationen 20, som det från borgerligt håll har yrkats bifall till. Här har man yrkat att fängelsestraffet skall strykas. Det är i och för sig inte så underligt att de som företräder arbetsköparna för fram den meningen att direktörerna inte skall straffas med fängelse för sina brott mot lagen. Däremot är man beredd att gå med på bötesstraff. Pengar finns ju. Man föreslår således en ändring i lagförslaget, som därest den skulle bli riksdagens beslut – befriar arbetsköparna från fängelsestraff.

I nästa lagparagraf – dvs. 21 § sägs följande: "Den som uppsätligen eller av oaktsamhet bryter mot tystnadsplikt enligt 16 § dömes till böter eller fängelse i högst ett år." Varför har man inte uppmärksammat detta? Varför har man inte yrkat att alla fängelsestraff skall utmönstras ur lagförslaget? Beror det på att den sistnämnda paragrafen bara kan drabba tjänstemän och arbetare? Att moderaterna har den grundsynen att direktörerna skall gå fria men att arbetare och tjänstemän skall kunna dömas till fängelse, har jag full förståelse för, men jag vill fråga speciellt folkpartisterna, om det verkligen kan vara förenligt med en liberal livsåskådning att här göra skillnad.

Centerpartiets ställningstagande i sådana frågor är ganska intressant. För någon tid sedan hävdade en ledande centerpartist i denna kammare

att centern är Sveriges andra arbetarparti i storleksordning. I konsekvens härmed borde centern naturligtvis också tala för lönearbetarna, om man nu skall uppfylla det man självt har utnämnt sig till. Då uppstår osökt frågan: Hur företräder nu centerpartiet det man säger sig vilja företräda? Ett exempel kan ges som med all tydlighet visar vad centern egentligen går för. Då får vi gå tillbaka i tiden, men inte så långt. Jag skall nämna stuveriarbetarstrejken i Adalen 1971.

I en kritisk situation framträdde dåvarande centerledaren och ville bilda en strejkbrytarorganisation för att stoppa den kamp som arbetarna förde för att få kompensation för den reallönesänkning på sju procent som de fått vidkännas. Då var centerledaren beredd att bilda en strejkbrytarorganisation. Hade inte Transportarbetareförbundet med stuveriarbetarna i spetsen bromsat detta, hade centerns strävanden säkerligen givit resultat. Det kan utgöra en varnagel för alla de vilseledda jobbare som i senaste valet röstade med centern. Så uppträder centern när det verkligen gäller att företräda arbetarna.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 129 år 1973 och inrikesutskottets betänkande nr 36 år 1973 behandlar två lagar som kompletterar varandra, dels lagen om anställningsskydd, dels lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder. De borgerliga hävdar att det, för att detta skall ha någon betydelse, måste råda ett företagsvänligt klimat och att dessa lagar inte skapar några som helst arbetstillfällen. Det kanske de inte gör i och för sig, men talet om ett företagsvänligt klimat och om att vi måste föra en ekonomisk politik återkommer gång på gång, trots att man vet att Sverige i fråga om sysselsättning och företagsamhet ligger i topp i världen. Det visar väl att vi har ett företagsvänligt klimat och att företagsamheten är god.

Det är viktigt att komma ihåg att genom dessa lagar fullföljs det lagstiftningsarbete på arbetsmarknadens område som inleddes genom de s. k. äldrelagarna 1971. Vid behandlingen 1971 fanns förslag om avslag på det då aktuella lagförslaget. Utvecklingen har gått framåt. När vi nu står beredda att utvidga anställningstryggheten till att i princip omfatta alla anställda, har det inte funnits någon motion och därmed inte heller någon reservation som yrkat avslag på propositionen.

Jag blev litet rädd när herr Nordgren sade att han liknade detta förslag vid en julklapp som inte höll vad det yttre höljet lovade. Jag väntade mig faktiskt ett rent avslagsyrkande på denna proposition, under alla förhållanden några ändringsförslag i densamma. Han sade sedan att vi i princip är överens. Det framgår nog bl. a. av motionen att ingen i dag vågar gå emot förslaget, men man skickar med ett otal brasklappar och en del reservationer varigenom man försöker mjuka upp förslaget. Vore man konsekvent skulle man inte ge svenska folket en julklapp, som är innehållslös och utan betydelse. Konsekvensen hade krävt att man yrkat avslag.

Jag tror att man på borgerligt håll har upptäckt att de farhågor som man förde fram 1971 tydligen inte har befunnits bärkraftiga när de konfronterats med verkligheten, utan i dag kan vi konstatera en bred

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

uppslutning kring dessa lagar som skyddar arbetstagarna mot obefogade uppsägningar.

Den ekonomiska utvecklingen och strukturomvandlingen ställer krav på en viss rörlighet hos arbetskraften. Detta innebär otrygghet och påfrestningar för den enskilde medborgaren, och i ett sådant läge har både företag och samhälle ansvar för att lindra och bemästra de svårigheter som uppstår. Arbetsgivaren skall enligt lagförslaget ta större ansvar för den arbetskraft han har anställt genom att i första hand försöka placera om arbetstagaren och i andra hand genom ett ökat ekonomiskt ansvar vid eventuella permitteringar eller avsked. Särskilt skyddade blir äldre och handikappade arbetstagare. Detta innebär att företagen måste ha en långsiktig personalpolitik, vilket från trygghets-synpunkt är en fördel för de anställda. Fackföreningarna är redo att medverka i detta arbete. Lagarna bygger på dessa principer men innehåller också viktiga regler om turordning, såväl vid friställning av arbetstagare som vid återanställning, regler om inflytande för fackliga organisationer och arbetsmarknadsmyndigheter m. m.

Någon kanske tycker att det är konstigt att utskottet konstaterar att det finns en principiell enighet kring huvudlinjerna i reformen, när han sedan upptäcker att det finns 22 reservationer, varav dock ett par är följdreservationer. Men låt mig framhålla att enighet råder om att det är nödvändigt att lagstifta för att skapa större trygghet i anställningen och att det behövs särskilda åtgärder för äldre och handikappade, som oftare än andra har slagits ut från den vanliga arbetsmarknaden.

Om de nu föreslagna lagarna icke skulle ge önskad effekt, får man efter en tids erfarenhet ompröva desamma. Detta kanske i mycket hög grad gäller de sysselsättningsfrämjande åtgärderna. Om det skulle visa sig att arbetsgivarna på grund av lagen om skydd för äldre och handikappade blir mindre benägna att anställa sådan arbetskraft, måste arbetsmarknadsmyndigheterna bekämpa dessa tendenser genom skärpt tillämpning av lagen. Nu tror jag bättre om arbetsgivarna än vad representanterna för moderata samlingspartiet gör i sin motion och reservation, och jag hoppas att det samarbete som utvecklas i anpassningsgrupperna ger positiva utslag i denna fråga, till fördel inte bara för den svårplacerade arbetskraften utan även för samhället i dess helhet.

Utskottet har föreslagit vissa ändringar i det lagförslag som finns i propositionen. De flesta har sin upprinnelse i motioner som inlämnats av herrar Arne Geijer och Knut Johansson i Stockholm men även motioner från folkparti- och centerpartihåll.

Utskottet föreslår ändringar i 3 §, som handlar om utökad möjlighet att träffa avtal om turordningsregler i samband med återanställning. Den grundläggande turordningsregeln har också justerats genom ändringar i 24 och 25 §§. Dessa ändringar innebär enhetligare regler vid såväl permittering och avskedande som återanställning och återintagning efter permittering. Utskottet övervägde olika lösningar men ansåg att vad utskottet nu förordar leder till ett rimligare resultat än de regler som föreslogs i propositionen. Problem kan säkert uppstå även vid genomförande av utskottets förslag, men möjligheter finns att genom avtal på olika områden modifiera lagens regler.

31 § ändras så till vida att varsel skall lämnas även till berörd arbetstagarare, om det är fråga om uppsägning eller avskedande på grund av personliga förhållanden, vilket leder till att den enskilde även har överläggningsrätt enligt 32 §. Dessa regler har gjorts tvingande och kan således inte sättas ur kraft genom avtal. Här har utskottsmajoriteten dessutom föreslagit en lagbestämmelse om att även facklig organisation som *icke* har kollektivavtal skall ha rätt till överläggning. Mot denna bestämmelse har vi socialdemokrater reserverat oss. Var vpk står vet jag inte. Jag skall inte närmare motivera vårt ställningstagande, utan det kommer herr Nilsson i Kalmar att göra senare i debatten, men jag vill yrka bifall till reservationen 12. .

Skadeståndsbestämmelser för arbetsgivare som åsidosätter domstols ogiltigförklaring av uppsägning eller avskedande återfinns i 39 §. Där har utskottsmajoriteten skärpt propositionens förslag. Mot detta har de borgerliga partiernas representanter reserverat sig i reservationen 15. Utskottet anser att om en arbetsgivare inte följer en domstols utslag, är det så anmärkningsvärt att det förtjänar en kraftig reaktion från samhällets sida. Ett rejält skadestånd av det slag majoriteten föreslår är högst motiverat, särskilt om det är fråga om arbetstagarare som är över 60 år. Nu hoppas jag att denna paragraf inte skall behöva tillämpas annat än i rena undantagsfall. Jag hyser den förhoppningen utifrån uppfattningen att arbetsgivarna inte är några bovar och banditer utan laglydiga människor liksom huvudparten av Sveriges befolkning. Med detta yrkar jag avslag på reservationen och bifall till utskottets förslag.

Utöver reservationen 15 har de borgerliga partierna ytterligare tre gemensamma reservationer, betecknade 17, 20 och 21. Jag skall behandla 17 och 21. Reservationen 20 kommer herr Johansson i Simrishamn att ta upp senare i debatten. Dessa två reservationer har det gemensamt att de anser att lagarna har negativa effekter, som måste bemästras dels genom att företagen ges möjligheter att avsätta pengar till fonder, dels genom en differentiering av ATP-avgifterna så att den äldre arbetskraften blir billigare i förhållande till den yngre. Den senare frågan var uppe till behandling här i riksdagen den 6 december i år, och det finns väl inte så mycket att tillägga utöver vad som då sades. Låt mig bara i korthet konstatera att de borgerliga tydligen anser att är man 60 år skall man kosta mindre för företagen. Innebär det inte också att reservanterna har uppfattningen att arbetsgivarnas obenägenhet att anställa äldre arbetskraft har fog för sig? De menar tydligen att denna arbetskraft inte kan anställas på lika villkor som övrig arbetskraft och att när man fyllt 60 år finns det skäl som talar för en sänkning av lönekostnaden. Jag protesterar på det bestämdaste mot en sådan uppfattning. De äldre i arbetslivet gör en arbetsinsats likvärdig med alla andras och skall inte behöva ha en mindre lön än vad de hade innan de fyllt 60 år. Jag vill göra klart för mina borgerliga vänner här i riksdagen att de sociala utgifter ett företag har för de anställda är en del av den kontantlön arbetstagararna annars skulle ha haft.

När det gäller avsättningen till fonder inom företagen vill jag säga att visst kan det uppstå problem för företagarna, men låt oss inte överdriva dessa. Vi har i utskottsbetänkandet pekat på att de förlängda uppsäg-

ningstiderna har gällt i över två år för en stor grupp arbetstagare, nämligen för dem som är i åldern 45 år och uppåt. Det har inte inför utskottet kunnat påvisas att detta skulle ha medfört ekonomiska bekymmer av den art som nu befaras. Det kanske beror på att företagarna har en känsla av ansvar för de anställda, något som borgerliga politiker brukar hävda men ibland tycks ha en svag tro på.

Herr Eriksson i Arvika och herr Nordgren tog upp resonemanget om att detta leder till att företagen har en latent löneskuld och att bankerna har gått ut med något meddelande om att de vid kreditvärdering kommer att räkna in en halv årslöns till personalen bland företagets skulder. Är detta med sanningen överensstämmande, så tycker jag att det är konstigt att man inte gjorde det i samband med införandet av äldrelagarna. Är uppgiften riktig, så tycker jag att vi behöver diskutera om inte samhället måste ha ett större inflytande över bankernas kreditgivning och om samhället bör ta på sig ett större ansvar i det här sammanhanget. Jag anser det vara fullständigt felaktigt att räkna på det sätt som det har talats om här.

Men det kan ju inte uteslutas att det kan uppstå vissa problem, och vi räknar med att företagsbeskattningsberedningen skall komma att pröva frågan. Därför anser vi det obehövligt att nu vidta någon av de åtgärder som föreslås i reservationen 17, och jag yrkar avslag på den reservationen.

Moderata samlingspartiets ledamöter har avgivit fyra reservationer, av vilka jag tänker ta upp tre stycken. Reservationen 4 gäller provanställning. Utskottet anser att provanställning bör få förekomma även i framtiden. Vi anser det emellertid vara viktigt att de fackliga organisationerna får inflytande på i vilken omfattning sådan anställning skall få förekomma. LO och TCO har förklarat sig villiga att pröva de här frågorna i positiv anda. I praktiken bör de kunna lösas utan större svårigheter.

I reservationen 11 upptas frågan om duglighet och lämplighet vid fastställande av turordningen, och herr Nordgren har talat om sitt problem och anfört exemplet om skraddaren och sömmerskan. Ja, det står ju i lagtexten att turordningen gäller för den som har tillräckliga kvalifikationer. I vad mån herr Nordgren har givit sina anställda en så allsidig utbildning att de kan klara allt jobb känner jag inte till, men jag hoppas att de har fått pröva på alla förekommande sysslor och att det inte har förekommit en specialisering som närmast för tankarna till någon form av löpandebandprincip.

Men vad reservanternas egentligen är ute efter är att låta arbetsgivaren bestämma turordningen med hjälp av kriterierna duglighet och lämplighet. Därmed skulle man kunna ta bort den säkerhet för den anställde som lång anställningstid innebär enligt utskottets betänkande. Reservanternas har emellertid inte velat ta konsekvenserna av sitt förslag och påyrkar inte ändrade turordningsregler. Därmed blir också reservationen ett slag i luften.

Reservationen 22 vill ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför. Jag har redan tidigare sagt att om de negativa förhållningarna som motionärerna och reservanternas gör sig till tolk för blir verklighet, så skall de bekämpas med en skärpt tillämpning av de båda lagarna. Med det

yrkar jag avslag på reservationen 22.

Vänsterpartiet kommunisterna har till utskottsbetänkandet fogat 12 reservationer, vilket vi har hört talas om här förut. Med dagens post har jag mottagit uttalanden från vpk-organisationer i Norrbotten och Göteborg, och herr Hallgren har avlevererat en väldig salva från talarstolen. Han talade så mycket om klasskamp att jag nästan trodde att han skulle ansluta sig till KFML(r):s paroll "Klass mot klass" och därmed hamna i avgrunden enligt herr Hermanssons resonemang. Men det gjorde han ju inte riktigt.

Det framgår av dessa reservationer och av herr Hallgrens tal här att vpk anser lagen sakna betydelse såväl för anställningstryggheten som för att stimulera anställning av svårplacerad arbetskraft. Här står vi väl inför en ideologisk skiljelinje. Vpk anser tydligen att den svenska fackföreningsrörelsen är svag och inte kan klara förhandlingar. Jag hävdar däremot att ingen fackföreningsrörelse i hela världen – och där räknar jag in även de s. k. kommunistiska ländernas fackföreningsrörelser – har kunnat tillkämpa sig sådana anställnings- och lönevillkor som den svenska. Med dessa lagar till hjälp kommer den även i fortsättningen att vara en ledstjärna för de fackliga organisationerna ute i världen. Att herr Hallgren och jag har olika uppfattning i denna sak kanske beror på att jag tillhör en slagkraftig organisation, medan däremot herr Hallgren tydligen anser att den organisation han tillhör icke kan driva en förhandling fram till godtagbara resultat.

Framtiden får avgöra vem som har rätt, men utvecklingen hitintills visar att den svenska linjen har varit mest framgångsrik. En enig och stark fackföreningsrörelse är en Herkules vid förhandlingsbordet, även i kamp med starka kapitalintressen. Splittring leder till svaghet, något som herr Hallgren bör tänka på.

Jag vill också påpeka att mycket av det som herr Hallgren har tagit upp ligger inom arbetsrättskommitténs utredningsuppdrag, och det får vi ta ställning till längre fram. Det är inte så enkelt som herr Hallgren gör gällande att i en demokrati ändra gällande lagar. Vi har en form för vårt parlamentariska arbete, och även det har lett fram till resultat som vi i Sverige inte behöver skämmas för.

I övrigt innehöll herr Hallgrens anförande en mängd påståenden. Jag kan inte ta upp alla, men vill något beröra skiljenämndsörfarandet. Det är inget tvång för någon fackförening att införa skiljenämnd i sina avtal. Lagen ger möjlighet till det men innebär inget tvång. Det visar lösligheten i herr Hallgrens resonemang.

Jag skall nu gå över till att närmare kommentera fem av vpk:s reservationer. De övriga kommer att kommenteras av herr Johansson i Simrishamn och herr Nilsson i Kalmar. Den första gäller undantag från lagen om anställningsskydd för arbetstagare i beredskapsarbete. Syftet med lagen är att skydda arbetstagare mot obehöriga uppsägningar och, när uppsägningar görs av skäl som måste godtas, genom förlängda uppsägningstider ge arbetstagarna rådrom att skaffa sig nytt arbete. Arbetstagarna skall inte utan vidare kunna slängas ut i arbetslöshet.

När man nu undantar arbetstagare i beredskapsarbete från lagen, så sker det enbart för att sådan person snabbt skall kunna placeras om från

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

skyddad sysselsättning till anställning i öppna marknaden, när det finns ett passande arbete för honom. Han skall inte riskera att bli arbetslös. Det man vill förhindra är att en person av något skäl försöker hänga sig fast vid en skyddad arbetsplats, när arbetsförmedlingen kan erbjuda honom lämpligt jobb i öppna marknaden i stället. Det skulle försvåra arbetsförmedlingens redan nu inte särskilt lätta arbete med omplacering av dem som är i skyddat arbete till anställningar i den öppna marknaden, om en sådan övergång skulle göras beroende av att den berörda arbetstagaren vill träda till först om några månader. Det framstår inte som särskilt tillfredsställande att den som har ett jobb som står och väntar på honom i den öppna marknaden skall ta upp en skyddad plats för dem som står i arbetsvärdskön.

Sedan bör man komma ihåg att vpk i en reservation begär en uppsägningstid av sex månader för alla arbetstagare. Vidare vill man på det hållet att arbetsgivarna inte skall få avvisa kompetenta arbetssökande som anvisats av förmedlingen. Det sammanlagda resultatet av dessa förslag skulle i en del fall bli att förmedlingen skulle säga till en arbetsgivare som tänker sig en nyanställning att han får ta den eller den arbetstagaren, som kommer att börja sin tjänstgöring om ett halvår. Det kan aldrig vara tillfredsställande.

Reservationen 3 tar upp tillgodoräkning av anställningstid för arbetstagare inom samverkande företag. Propositionens av utskottet tillstyrkta förslag innebär att arbetstagare vid beräkning av anställningstid skall få tillgodoräkna sig även tid hos annat företag som ingår i samma koncern som hans nuvarande arbetsgivare är ansluten till. Vpk vill utsträcka kretsen av samverkande företag till att omfatta även företag som är sammanslutna till konsortier och tysta bolag.

Att utskottet stannat för att sätta gränsen vid företag som samverkar i koncern beror på att koncernförhållandet beträffande aktiebolag, handelsbolag och ekonomiska föreningar är juridiskt definierat. Det gäller emellertid inte om konsortier och tysta bolag. Problemet blir då, som framhållits av utskottsmajoriteten, att det skulle uppstå stora svårigheter för arbetstagaren att påvisa att sådana juridiskt sett lösare former av samverkan föreligger mellan företag som han tidigare varit anställd hos och i vilket han vid uppsägningstiden är anställd.

Sedan skall jag gärna medge, herr Hallgren, att det kan ligga en del i tanken på att göra kretsen av samverkande företag vidare än som nu har kunnat ske. Utskottsmajoriteten har därför lämnat öppet att frågan framdeles kan behöva övervägas ytterligare, om det skulle visa sig finnas behov härav för att hindra att arbetstagarnas behöriga intressen sätts på spel.

När det gäller uppsägningstidens längd skall man hålla i minnet att tidsreglerna är en minimireglering. Ingenting hindrar parterna från att bygga på uppsägningstiden genom avtal.

Självfallet kan man ha olika uppfattningar om vilka tidsgränser som är de exakt riktiga. Vi anser emellertid att propositionens förslag är rimligt. Det kan noteras att inte heller vpk godtar sex månaders uppsägningstid generellt. Med deras förslag går man direkt från en uppsägningstid på en månad till sex månader, om en anställning förlängs från fem till sex

månaders varaktighet. En sådan tröskeeffekt får nog anses diskutabel.

När det gäller reglerna om avdrag från uppsägningslön vill jag säga att man kunde ha haft en viss förståelse för reservationen, om den inneburit att en arbetstagare aldrig skulle behöva vidkännas avdrag från uppsägningslönen för vad han förtjänar från annat håll under uppsägningstiden. I sådant fall blir uppsägningslönen ett slags ersättning för skada och kostnader som en friställd arbetstagare ådrar sig.

Men vpk godtar liksom utskottet att man räknar av löneinkomst som den uppsagde under uppsägningstiden får från annat håll. Godtar man den ståndpunkten, och det gör även utskottet, måste regeln kompletteras med en bestämmelse att även löneinkomster som arbetstagare uppenbarligen kunde ha förtjänat skall räknas av. Eljest får systemet den effekten, att om två uppsagda erbjuds likvärdiga arbeten, som de hade förut, blir det avräkning för den som tar arbete men ej för den som föredrar att låta bli att ta det erbjudna arbetet. Jag tror att det kommer att bli problem om man gör en sådan lagändring.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i inrikesutskottets betänkande nr 36 på alla punkter utom punkten 19, där jag yrkar bifall till reservationen 12.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord till herr Hallgren, som tog upp reservationen 20 om straffsatsen vid överträdelse av förordnande om arbetsförmedlingstvång och speciellt adresserade ett avsnitt i sitt anförande till folkpartiet. Han sade att vi inte hade varit konsekventa eftersom vi accepterat fängelse när det gäller paragrafen om tystnadsplikt. Jag vill bara mycket kort säga att när det gäller brott mot tystnadsplikt är straffet i många lagar både böter och fängelse. Det är då självklart att man måste ha samma straffsats även i denna lag. Jag vill peka på detta som en förklaring till vårt ställningstagande.

Herr Hallgren talade också om behovet av konsekvens, och även herr Fagerlund tog här upp reservationen 20. Jag vill påminna herrarna om att vi i mars i år i inrikesutskottet behandlade propositionen 39 med förslag till lag om anställning av arbetskraft för byggnadsarbete. Utskottet anslöt sig där enhälligt till följande utformning av 4 § i denna lag: "Arbetsgivare som anställer arbetskraft i strid mot bestämmelserna i 1 eller 3 § dömes till böter." Den formuleringen stod herr Hallgren bakom. Då tycker jag att det är litet djärvt att tala om konsekvens.

I början av sitt anförande sade herr Fagerlund att herrar Eriksson i Arvika, Nilsson i Tvärälund och Nordgren har talat om vad ett företagsvänligt klimat betyder ur trygghetssynpunkt. Detta är något som vi ofta återkommer till, sade herr Fagerlund. Ja, det gör vi. Och varför gör vi det? Jo, därför att vi bedömer det så viktigt med goda och stabila företag att vi upprepar det gång på gång. Jag har många gånger sagt, och jag säger det än en gång, att den första stridslinjen mot arbetslöshet och otrygghet går inne i de goda företagen. Jag utgår från att utskottets vice ordförande herr Bengt Fagerlund på den punkten inte har någon annan uppfattning än jag.

Beträffande reservationen 17 skall jag bara säga, när det nu görs en

jämförelse med äldrelagarna, att äldrelagarna omfattar endast två femtedelar av dem som innefattas av den här lagen. Redan det gör att man hade bort ha de ekonomiska konsekvenserna för företagen ordnade samtidigt som den i dag behandlade lagen antas.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund och jag konstaterade samma sak, nämligen att den proposition vi nu behandlar endast berör dem som har arbete eller har haft det viss tid och inte är arbetslösa, utom i fråga om återanställning, och att lagen inte skapar några nya arbetstillfällen. Om detta är vi alltså eniga. Jag hoppas att vi också är eniga om det som herr Eriksson i Arvika nyss anförde, nämligen betydelsen av att vi har en sådan näringspolitik och en sådan ekonomisk politik att vi får full sysselsättning.

Herr Fagerlund försökte frammana föreställningen att de borgerliga, som han sade, nu har gått med på den här lagstiftningen men att de tidigare varit emot den. Så är ju på intet sett förhållandet. Så sent som 1968 avslogs en motion av bl. a. socialdemokrater och representanter för vårt parti om lagstiftning med hänvisning till att parterna på arbetsmarknaden ville försöka lösa frågorna genom avtal. Nu har inte det varit möjligt, och därför välkomnar vi för vår del den här lagstiftningen i ömlighet med vad vi uttalar i vårt partiprogram, nämligen att varje människa har rätt till arbete.

Vidare tog herr Fagerlund upp ett litet resonemang om sänkningen av ATP-avgifterna. Jag förde inte någon argumentering på den punkten i mitt anförande, eftersom frågan har behandlats så många gånger i riksdagen, bl. a. så sent som förra veckan. Den argumentering herr Fagerlund nu tog fram tycker jag var något långsökt; vårt förslag om en sänkning av ATP-avgifterna för äldre arbetskraft skulle vara ett kriterium på mindervärdighet hos den äldre arbetskraften. Det är en förvrängning av verkligheten. Man kommer inte ifrån faktum att den äldre arbetskraften har svårare att komma in på arbetsmarknaden, om den blir utslagen från näringslivet. Att den slås ut i betydande utsträckning är ju ett faktum som vi inte kommer ifrån.

I den mån näringslivet anser att den äldre arbetskraften på något sätt är mindervärdig tror jag att det i de flesta fall är en felbedömning man gör. Jag har samma värdering som herr Fagerlund i det här fallet. Vad centern vill åstadkomma är att förutsättningar skapas för att ge bättre möjligheter för den äldre arbetskraften att behålla arbetet och att komma in i näringslivet när den blivit arbetslös.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först instämma i vad utskottets ordförande alldeles nyss anförde angående näringslivet och dess förutsättningar. Hur det än är, är utan tvivel den säkraste förutsättningen för sysselsättning ett livskraftigt och väl fungerande näringsliv. Det är vi eniga om, herr Fagerlund, och det sade herr Fagerlund också. Det har rätt en ganska god uppslutning över partigränserna då det gäller den saken. Allesammans – herr Fagerlund liksom utskottets ordförande och samtliga vi i moderata

samlingspartiet – är angelägna om sysselsättningen.

Herr Fagerlund erkände – och jag delar hans uppfattning – att de här lagarna inte skapar någon ny sysselsättning, men sedan fortsatte han med att påstå att vi har en god sysselsättning. Jag tror inte att vi kan gå ut och säga det i dag. Kanske vi har det bra i förhållande till en del andra länder. Men människorna ute i företagen, de som är permitterade, och framför allt ungdomarna, är inte nöjda, och det är därför som vi i moderata samlingspartiet vill förbättra situationen.

Herr Fagerlund påstod att jag hade sagt att julklappen var innehållslös. Det sade jag inte – jag sade att den inte gav den trygghet som man kanske hade vågat vänta sig. Herr Fagerlund höll med om att det är möjligt att vi måste ompröva detta förslag på vissa punkter. Det är ju precis vad vi från moderata samlingspartiet har sagt i reservationen 22, Det blir sannolikt anledning till en sådan omprövning.

Sedan tog herr Fagerlund upp problemet med den äldre arbetskraften. Det är inte, herr Fagerlund, vår mening att vårt förslag skulle gå ut över deras lön – det måste vara ett missförstånd. Vårt förslag innebär att man skall differentiera ATP-avgifterna för att det skall vara större intresse hos företagsamheten över huvud taget, såväl den statliga som den enskilda, att anställa eller behålla äldre arbetskraft. Vi vet vad som har hänt under de här senaste månaderna. Man har redan börjat fundera på hur man skall göra om man har alltför stort antal äldre anställda.

I fråga om den latent löneskulden, som herr Fagerlund också berörde, är det ju så att bankerna måste följa bankinspektionens bestämmelser – det kan man inte komma ifrån. Det har faktiskt givits en rekommendation till kreditgivarna. Detta har gjort att vi har blivit särskilt bekymrade. Jag kan hålla med herr Fagerlund om att samhället här bör träda in t. ex. med sådana förslag om skattesänkning – eller vad herr Fagerlund vill acceptera -- att man verkligen skapar den trygghet för de anställda som vi har föreslagit i reservationen. Det är ju vad vi åsyftar med motionen 17.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Fagerlund vill jag säga att det naturligtvis är litet av provokation i hans resonemang om min fackliga tillhörighet. Han vet mycket väl att jag inte själv har ställt mig där utan att det är byråkratin inom LO som genom en uteslutning har gjort att jag hamnat vid sidan om. Det är bara en parentes, och jag skall inte närmare gå in på detta.

Däremot vill jag ta upp herr Fagerlunds resonemang när han säger att den svenske arbetaren genom en stark fackföreningsrörelse har nått dithän att vi nära nog är bäst i världen. Han må ju ha den uppfattningen. Jag tror inte att den svenske arbetaren i dag delar herr Fagerlunds uppfattning på den punkten, och allra minst gör jag det, eftersom jag har kontakter med jobbarna dagligen.

När det gäller reservationen 1 tycker jag det är en egendomlig motivering när man talar om de människor som här berörs, dvs. arkivarbetare, beredskapsarbetare och personer som är placerade i skyddad verkstad, för vilka det förekommer kollektivavtal med samma

bestämmelser som nu, alltså med möjlighet till omedelbart avsked och uppsägning inom 14 dagar. Detta kommer således inte att ändras genom lagbestämmelsen, utan de här grupperna kommer att stå utanför. Som jag tidigare nämnde är det faktiskt så att dessa arbeten, speciellt arkivarbete och arbete i de skyddade verkstäderna, är mer eller mindre fasta. Jag gav exempel som visar att en person som har arbetat som arkivarbetare i tio år inte får samma skydd när det gäller uppsägning och avsked som en som har arbetat i sex månader på den fria arbetsmarknaden. Det tycker jag är det väsentliga skälet till att man skulle bifalla reservationerna 1 och 2.

Till herr Eriksson i Arvika vill jag säga att den konkreta fråga jag ställde till honom gällde om det var förenligt med den liberala grundsynen att man inte utmönstrade alla fängelsestraff som finns i lagbestämmelsen. Herr Eriksson har pekat på att det här var en bestämmelse som absolut måste gälla, eftersom lagen om tystnadsplikt i alla sammanhang föreskriver böter eller fängelsestraff. Vi har jämfört det som här avses från borgerligt håll med andra brott, där fängelsestraff utdöms. Det går mycket väl att göra en sådan jämförelse. Men jag tycker i alla fall att man klart kunde ha deklarerat om det är förenligt med en liberal grundsyn och inte försökt slippa ifrån detta.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hallgren säger att han inte tror på mig när jag hävdar att den svenska fackföreningsrörelsens ställning är den bästa i världen. Det hade varit bra om herr Hallgren gjort en internationell jämförelse. Mitt yttrande innebär ju inte att allt är bra, utan vi skall göra det ännu bättre.

Vidare tog herr Hallgren upp frågan om arkivarbetarna. Dessa har ju ett annat slags säkerhet, nämligen att det i de flesta fall är först när vederbörande erbjuds arbete på den allmänna marknaden som det blir fråga om uppsägning.

Visst har vi problem med sysselsättningen, herr Nordgren! Jag tog upp detta i remissdebatten och kan ju inte på tre minuter fördjupa mig särskilt mycket i ämnet. Men det visar sig att det av vissa orsaker är ett ganska begränsat utbud när det gäller den arbetskraft som i dag söker jobb. Jag vill understryka att det är oerhört viktigt att vi kommer till rätta med detta problem.

Och jag blev verkligen skrämmd när herr Nordgren fortsatte med att säga att man ute i företagen har börjat fundera över hur många äldre anställda man har i dagens läge. Det låter synnerligen oroande i detta sammanhang, och jag hoppas verkligen att företagen inte börjar avskeda den äldre arbetskraften. Jag instämmer med en gammal fackföreningsledare i min hembygd som sade att den äldre arbetskraften gäller det för företagen att slå vakt om, för det är många gånger den bästa arbetskraften.

När det gäller fonderna konstaterar jag att ni icke kan påvisa några som helst negativa effekter av äldrelagarna, utan allt har flutit. Det är som herr Eriksson i Arvika säger — två femtedelar av arbetskraften har redan omfattats av äldrelagarna, och man kan inte påvisa någonting negativt.

Beträffande det resonemang som ni på den borgerliga kanten för om ett företagsvänligt klimat, en god näringspolitik, ett livskraftigt näringsliv o. d., så är vi överens om att allt detta behövs. Men ni tar ju upp detta varenda gång som en kritik mot den förda politiken i vårt land. Jag säger att vi har den högsta sysselsättningen som något land har och att vi har ett bra näringsliv. Det skall vi slå vakt om och göra det bästa möjliga av.

Herr Nilsson i Tvärålund slutligen säger att det är långsökt att tala om ATP-avgiften. Det är mycket möjligt att det är det för dem som har en borgerlig uppfattning. Men jag tycker att om det är så att man inte kan få in de äldre på arbetsmarknaden, så skall man ordna saken genom att ändra på *inställningen* och inte genom att ge företagen ekonomiska fördelar.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att något ytterligare klargöra vad som skiljer oss, som står bakom reservationen 17, från utskotts-majoriteten.

Vad är det vi vill med reservationen 17? Jo, vi följer upp det krav som jag citerade att fru Nettelbrandt ställde till företagsskatteberedningens ordförande och där hon sade att det är viktigt att konsekvenserna för företagen genomlysas och att förslag ligger klara när lagen träder i kraft. På s. 47 i utskottets betänkande står följande referat av skatteutskottets skrivning, som inrikesutskottets ledamöter har anslutit sig till: "Skatteutskottet anför vidare att utskottet erfarit att företagsskatteberedningen, som enligt sina direktiv har till uppgift att bl. a. utreda frågan om skattefria avsättningar till olika fondinstitut, kommer att under det fortsatta utredningsarbetet pröva de i motionerna behandlade spörsmålerna. Härigenom torde enligt skatteutskottet de i motionerna framställda utredningsyrkandena i huvudsak vara tillgodosedda."

Vi kräver alltså en klar tidsangivelse och säger att förslag skall ligga klara första halvåret 1974, så att vi på detta område har förslag samtidigt som lagen träder i kraft. Jag tror det vore både välgörande och intressant för riksdagen om herr Fagerlund här ville klargöra inom vilken tid företagsskatteberedningen kan tänkas lägga fram sitt förslag om man går på er linje. Det är där den skiljande gränsen går. Vi vill ha det klart redan första halvåret 1974; ni säger inte ett dugg om tidsschemat.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte så, herr Fagerlund, att t. ex. de som arbetar i skyddade verkstäder får vara kvar där till dess de erhåller annat arbete. Det finns nämligen ett kollektivavtal upprättat mellan Kommunförbundet, Landstingsförbundet och fyra stora LO-förbund i vilket ingår 32 §, som säger att man omedelbart kan avskeda även en person som arbetar i skyddad verkstad och att han också kan sägas upp på de grunder som man anser tillämpliga – dvs. man kan handla efter rent godtycke om man inte gillar en viss person.

I de skyddade verkstäderna arbetar i dag 14 000 à 15 000 människor. Hur många som arbetar i halvskyddad sysselsättning har jag inga exakta uppgifter på men det är en stor grupp. Arkivarbetarna måste väl också,

herr Fagerlund, ha det skydd i lagen som man nu talar så varmt för! Och där finns det inga kortfristiga anställningar. Arkivarbetarna kommer sällan ut på den öppna arbetsmarknaden. För en arkivarbetare på 40 eller 45 år är just arkivarbetet i de flesta fall det sista jobb han får i sitt liv. Så fungerar systemet. Han passar oftast inte någon annanstans.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! I sitt senaste anförande höll herr Fagerlund med mig om att vi har problem på arbetsmarknaden, och då är vi ju sams åtminstone på den punkten. Men de problemen skyller herr Fagerlund på att det finns ett begränsat utbud för närvarande för den arbetskraft som nu söker arbete. Detta är alldeles riktigt, och den frågan är en av mina gamla käpphästar. Jag har ända sedan 1958 kämpat hårt här i riksdagen för att vi skulle få en bättre yrkesutbildning, så att vi verkligen kunde bjuda svensk ungdom den utbildning på det praktiska området som det nu råder brist på. Vi har nu fått en ny utbildningsminister – det är den tredje sedan 1958 – och jag hoppas att han har större förståelse för yrkesutbildningen än hans föregångare har haft.

Av egen erfarenhet delar jag sedan helt och fullt herr Fagerlunds uppfattning att den äldre arbetskraften många gånger är den bästa, i varje fall när det gäller små företag. Det är ett som är säkert. Därför försöker vi slå vakt om den. Om herr Fagerlund eller jag som småföretagare skulle hamna i den situationen att vi hade att välja mellan att riskera att behöva betala kanske ett halvårs lön utan att ha tillgång till arbete för äldre arbetstagare och därmed riskera företagets fortsatta existens, eller att behöva säga upp gamla trogna tjänare riskerar vi att finna det nödvändigt att fatta beslut om uppsägning. Det är mot den bakgrunden som vi tycker att staten åtminstone skulle medverka till de föreslagna fonderna så att företaget och den anställde får den trygghet som lagen förutsätter.

Herr Fagerlund ironiserade i en tidigare replik över de exempel som jag tog på duglighet och lämplighet. Men det är så i dagens läge, herr Fagerlund, att vi måste specialisera oss, om vi skall kunna klara konkurrensen inte minst utifrån, på många områden. Det är av den anledningen man försöker inrikta de olika arbetena och de anställdas sysselsättning så att man når bästa resultat. Man kan inte placera om arbetskraften hur som helst allra minst i ett litet företag. Det går inte. Det tar sin tid att utbilda. Det går i många branscher inte att, som propositionen förutsätter, omskola en arbetstagare på ett par tre veckor. Viss hänsyn måste tas till duglighet och lämplighet.

Herr NILSSON i Tvärälund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund påpekade att man inte kan påvisa några negativa effekter av äldrelagarna. Det är alldeles riktigt. Enligt herr Fagerlund omfattar äldrelagarna två femtedelar av de anställda.

Vi skall inte förstora effekten av detta – det vill jag inte på något sätt göra – men ett faktum är att effekterna har visat sig i kreditinstituten redan innan lagen är genomförd. Man har varskott lokalkontor om att de skall göra kreditbedömningen även mot bakgrund av arbetstagarnas ålder.

Man kan inte komma ifrån att lagen påför näringslivet ett större ansvar än tidigare – det har vi ju enhälligt uttalat i utskottet. Arbetstagarna i de

företag som har svårigheter har därför anledning att begära att de skall kunna känna samma trygghet i det här berörda avseendet som arbetstagarna i andra företag.

ATP-avgiften har diskuterats så mycket att det väl är onödigt att fortsätta en diskussion om den. Men jag vill än en gång hävda att den argumentering som framförts här i dag är långsökt. Den är enligt min uppfattning inte riktig. Det är uppenbart att den äldre arbetskraften har större svårigheter än den yngre arbetskraften – vad det nu kan bero på. Det har vi inte anledning att i dag närmare gå in på. Vi kan konstatera faktum. Vi synes vara alldeles eniga om värderingen att det behövs åtgärder som ger den äldre arbetskraften vissa fördelar som uppväger det – vad det nu kan vara – som gör att den har särskilda svårigheter. Endast detta är motivet till vårt förslag beträffande ATP-avgifterna.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika efterlyste en god tidtabell i detta sammanhang. Jag tycker att herr Nilsson i Tvärålund svarade på det när han sade att man inte kan påvisa några negativa effekter av den nuvarande lagstiftningen. Ni begär alltså återigen att en utredning med förtur skall ta upp detta spörsmål så att förslag kan föreligga den 1 juli 1974. Vi däremot anser att det inte brådskar på det sättet med utredningen. Det är skillnaden oss emellan. Låt företagsskatteberedningen klara upp den här frågan i samband med andra, jag tror att det finns flera minst lika viktiga saker som det som berörs i detta sammanhang.

Jag tycker inte, herr Hallgren, att man kan säga att kommuner och landsting godtyckligt avskedar eller permitterar folk från våra skyddade verkstäder. Personalpolitiken därvidlag är mycket god. Enligt den erfarenhet jag har från Kronobergs län är den så bra man kan tänka sig, och den halvskyddade verksamheten kan vi kanske avföra från diskussionen eftersom den är skyddad i lagen.

Låt mig, herr Nordgren, återigen säga att vi har ett problem på arbetsmarknaden, som jag anser speglas i er syn på den äldre arbetskraften; ni anser att vi måste fatta beslut om ekonomiska förmåner för att industrin skall ta hand om den äldre arbetskraften. Jag hävdar, med stöd av herr Nordgrens uttalande, att den äldre arbetskraften är bra och att vi inte behöver några särskilda stödåtgärder. Varför föreslår ni detta? Herr Nilsson i Tvärålund får kalla det långsökt eller inte, men ni nedvärderar äldre arbetskraft och erkänner att det är en riktig inställning att man inte skall anställa arbetskraft över 60 år om den kostar lika mycket som annan arbetskraft. Arbetskraft som blivit över 60 år måste vara billigare än annan, enligt er mening, och det är den uppfattningen jag protesterar emot och kommer att protestera emot i fortsättningen.

Herr talmannen anmälde att herrar Hallgren och Nordgren anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Rätten till en trygg anställning är en ovärderlig tillgång för den enskilde, och tryggheten i anställningen är en viktig del av den

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

totala anställningstryggheten. Det betänkande som vi nu behandlar kommer otvetydigt att skapa ett bättre skydd för den anställda arbetstagaren mot t. ex. obefogade uppsägningar. Lagförslaget är att hälsa med tillfredsställelse och ingår som ett betydelsefullt led i det lagstiftningsarbete på arbetsmarknadens område som inleddes genom de s. k. äldrelagarna från år 1971.

Trots att det finns hela 22 reservationer fogade till betänkandet har det varit stor samstämmighet när det gäller själva principerna i förslaget. Herr Nilsson i Tvärålund har tidigare redogjort för centerns ställningstagande och för hur vi ser på dessa frågor, och min avsikt är nu att uppehålla mig endast vid en punkt, nämligen frågan om varsel- och överläggningsrätten.

Enligt propositionen skulle varsel ske till lokal arbetstagarorganisation till vilken arbetsgivare är eller brukar vara bunden av kollektivavtal. Om det inte finns någon varselberättigad organisation skulle arbetsgivaren vid en övervägd uppsägning på grund av personliga förhållanden eller avskedande underrätta arbetstagaren personligen. I och med att det finns varselberättigad organisation skulle någon underrättelse till arbetstagaren icke ske enligt Kungl. Maj:ts förslag. Herr Arne Geijer i Stockholm m. fl. har i en motion föreslagit att den enskilde arbetstagaren i alla situationer, när det gäller uppsägning på grund av personliga förhållanden eller avskedande, skulle bli informerad. Utskottet har instämt i dessa synpunkter och föreslår den ändringen i förhållande till propositionen.

I vår partimotion har vi aktualiserat möjligheten för den enskilde att under vissa förhållanden när han själv så begär få företräda sina intressen vid förhandlingar och överläggningar. Vi menar att det kan föreligga en allvarlig konflikt med kraven på att den enskildes personliga integritet i vissa speciella fall inte kan bevaras, om han inte själv får föra sina förhandlingar. Å andra sidan sett är det angeläget att den fackliga organisationen i alla sammanhang blir informerad. På grundval av detta kan den fackliga organisationen i sin helhet bedöma hur företagets personalpolitik sköts.

Vid dessa avvägningar har vi ansett att den fackliga organisationen i alla sammanhang bör föra sina medlemmars talan vid överläggningar med arbetsgivaren. Det kunde annars inträffa att arbetsgivaren träffar särskild överenskommelse i fullt samförstånd med någon anställd, men en sådan överenskommelse skulle kunna strida mot bestämmelsen att skälen för en uppsägning skall vara sakligt grundade. Det kunde då föreligga risk för att detta i framtiden skulle få prejudicerande verkan även för anställda som företräds av sin fackliga organisation. — Med detta som bakgrund har vi anslutit oss till utskottets ställningstagande i den här frågan.

Utskottet är också av den uppfattningen att varsel under alla omständigheter skall lämnas till organisation eller organisationer som brukar stå i kollektivavtalsförhållande till arbetsgivaren. Det finns emellertid vissa skäl som talar för att arbetsgivaren när det gäller varselskyldigheten också skulle ta kontakt med de organisationer som han visserligen inte har avtal med men som ändå har medlemmar på arbetsplatsen. Utskottsmajoriteten har emellertid kommit till det ställningstagandet, att en sådan åtgärd skulle innebära att man komplicerar

varselsystemet, eftersom arbetsgivaren i många fall inte alls känner till vilken organisation de anställda tillhör. I stället har utskottsmajoriteten föreslagit att den enskilde arbetstagaren vid överläggningar skall få rätt att företrädas av den organisation som vederbörande tillhör. Det ankommer då på den enskilde arbetstagaren att hålla sin organisation underrättad. Genom det tillägg vi har gjort till 32 § ges det en rättighet för den fackliga organisationen att företräda sina medlemmar vid överläggningar med arbetsgivaren. Det stycket i nämnda paragraf är också en tvingande lagregel. Vi är av den uppfattningen att det är samhällets sak att garantera att alla anställda som är fackligt anslutna skall kunna utnyttja sin egen fackliga organisation vid överläggningar.

På det här avsnittet finns det en socialdemokratisk reservation – denna har nämnts tidigare i debatten här i dag – där man menar att endast de organisationer som har kollektivavtal skall få överläggningsrätt. Som skäl för sitt ställningstagande åberopas att dessa organisationer bl. a. också driver frågor som berör den företagsdemokratiska utvecklingen etc. Det är helt riktigt att de kollektivavtalsbundna organisationerna här får dra det tunga lasset, men det kan väl ändå inte vara något negativt för den företagsdemokratiska utvecklingen att även andra organisationer, som har enstaka medlemmar, t. ex. SIF-medlemmar i ett företag, också skulle ha överläggningsrätt. Som vi ser det gäller frågan att den enskilde arbetstagaren skall ha rätt att via sin egen fackliga organisation överlägga med arbetsgivaren. Skulle den socialdemokratiska reservationen vinna gehör, skulle det innebära att lagen förbjuder fackliga organisationer, som har ett fåtal medlemmar på en arbetsplats och som inte har kollektivavtal med arbetsgivaren, att överlägga med arbetsgivaren i dessa frågor. En sådan ordning kan vårt parti inte acceptera.

Med det anförda vill jag, herr talman, yrka bifall till de reservationer som centerpartiets ledamöter i utskottet ställt sig bakom. I övrigt yrkar jag bifall till vad utskottet har hemställt.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Folkpartiet kräver i sitt partiprogram lag mot obefogade uppsägningar. Nu får vi det genom det här förslaget till lag om anställningstrygghet, och därför hälsar vi inom folkpartiet förslaget med tillfredsställelse.

Som redan har framgått av debatten har förslaget till lag om anställningsskydd en hel del förtjänster – förtjänster med avseende på enkelhet, på större lätthet att hantera det som åstadkommits genom ändringar av utredningsförslaget. Jag tror det är angeläget att understryka detta. I den allmänna debatten har inte lagförslaget i sin nuvarande utformning blivit föremål för en sådan behandling som utredningsförslaget blev. Det är väl i och för sig naturligt att utredningarna väcker stor uppmärksamhet. När sedan lagförslaget läggs fram tilldrar det sig inte samma uppmärksamhet i den allmänna debatten. I detta fall är det att beklaga, eftersom förslaget i dag har påtagliga förtjänster jämfört med utredningsförslaget.

Genom denna lag får man enhetliga bestämmelser för praktiskt taget hela arbetsmarknaden. Detta är en viktig grund för vår bedömning av

Tisdagen den.
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

förslaget. I en hel del fall knyter förslaget an till befintliga avtal. I andra fall har skyddet för den enskilde förbättrats. Det gäller, som sagts här tidigare, inte minst skyddet för äldre arbetstagare. Och det gäller också i förhållande till nuvarande äldrelagar.

En viktig del i förslaget är bestämmelsen om vidgade möjligheter till överläggningar. Den här överläggningsrätten – eller förhandlingsrätten, vilket man vill kalla den – har knutits till frågan om utfärdandet av varsel om åtgärder som kan drabba den enskilde arbetstagaren eller en grupp. Genom att överläggningar på det sättet kommer till stånd på ett tidigt stadium kan man hoppas att många problem löses i samförstånd mellan parterna. Vi har god erfarenhet av sådana möjligheter till samförstånd mellan arbetsmarknadens parter, och det är alltså att hoppas att förstärkningen av överläggnings- eller förhandlingsrätten skall leda till att många problem löses i så god tid som möjligt. Jag vill också framhålla att i detta sammanhang har inte minst erfarenheterna från anpassningslagens eller, som det numera heter, anpassningsgruppernas verksamhet varit av stor betydelse. Alla skäl talar för att man bör stimulera denna utveckling. Inte minst från arbetsmarknadsstyrelsens sida har betygats värdet av att arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingarna på ett tidigt stadium kommer in i problemen.

Även från en annan synpunkt, herr talman, är det här förslaget intressant. Det är nämligen så att från facklig förhandlingssynpunkt har det skett en förskjutning under den gångna tiden. Man kan säga att hittills har förhandlingarna mellan parterna på arbetsmarknaden till väsentlig del gällt löner. Den sociala tryggheten däremot har inte på samma sätt kommit fram i förhandlingsarbetet. Men nu har vi fått en i viss mån omkastad situation. Genom skattesystemet och genom kopplingen mellan skatter och bidrag är det numera ofrånkomligt för arbetstagarparten att föra "förhandlingar" med regeringen och då närmast med finansdepartementet. Förslaget om slopande av folkpensionsavgiften är ett bra exempel på det. Här måste alltså parterna i fortsättningen räkna med att få "förhandla" med regeringen för att på den vägen kunna utvinna sådant som inte står att utvinna genom löneförhandlingar. Vi kommer säkerligen att få fler förslag i den riktningen – något har redan aviserats. Det blir helt enkelt ofrånkomligt, om de anställda skall kunna få någon ökad del av den befintliga kakan. Redan utspelen, som de har refererats i pressen, vid de kommande förhandlingarna visar med all tydlighet att lönejusteringar endast har en begränsad möjlighet att förbättra människornas standard.

Om man måste acceptera denna utveckling leder det fram till att man kan frigöra krafter för att ta upp förhandlingar om andra frågor. Det är väl mot den bakgrunden man skall se det här förslaget. Det innehåller 42 lagparagrafer varav 14 stycken är dispositiva, dvs. möjliga att ta upp till förhandlingar och på det sättet låta avtal träda i lagparagrafernas ställe. Det blir alltså härigenom en vidgad förhandlingsrätt.

Inom utskottet är vi tämligen överens om denna vidgade överläggnings- eller förhandlingsrätt. Som tidigare talare framhållit är de socialdemokratiska reservanterna emot att den enskilde arbetstagaren eller den lilla gruppens fackliga organisation skall få komma med vid

förhandlingsbordet samtidigt med en större organisation, när det blir fråga om varsel i olika avseenden. Jag tycker personligen det är betänkligt att man lagstiftningsvägen skall utesluta en del fackliga organisationer från möjlighet att företräda sina medlemmar. Det är ett klart liberalt krav att också den enskilde får möjlighet att utnyttja sin rätt genom sin organisation.

Låt mig ta ett exempel: Om man inom ett företag har en företags-sjuksköterska anställd och det blir fråga om permitteringar eller åtgärder som gäller denna befattningshavare, skulle med lagens nuvarande utformning Industritjänstemannaförbundet i första hand förhandla eller överlägga för den här befattningshavarens räkning, under det att hennes egen organisation, dvs. i det här fallet naturligen Svensk sjuksköterskeförening, inte skulle få någon laglig rätt att delta i en överläggning med arbetsgivaren tillsammans med Industritjänstemannaförbundet. Det är givetvis inget fel att den stora organisationen, som har flertalet av de anställda anslutna till sig, deltar i överläggningarna. Det är naturligtvis angeläget att den avtalsslutande organisationen har överblick över vad som händer. Men det är därmed inte lika naturligt att en annan organisation, som företräder en eller ett par befattningshavare, genom lagen skall utestängas från möjligheten att gemensamt med de andra få överlägga i sådana här frågor.

Herr talman! Jag hade anmält mig för ett kort anförande därför att jag räknade med att det mesta i övrigt skulle vara sagt när man kommit så här långt fram i debatten. Jag ber att få sluta med att yrka bifall till utskottets skrivning på punkten 19. I övrigt ber jag att få instämma i vad som förut har sagts beträffande reservationerna 15, 17, 20 och 21.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 2030 varit kritiska mot propositionens framställning av begreppet "saklig grund". Reglerna skulle enligt vpk ge utrymme för godtycke och orimlig tillämpning. Arbetsgivarna skulle enligt vpk:s uppfattning få rätt att ensidigt avgöra om arbetsbrist föreligger eller inte.

Man föreslår såväl i denna motion som i reservationen 5 att lokal facklig organisation skall få rätt att förhindra uppsägning och permittering plus avsked. Man skulle med andra ord enligt kommunisternas uppfattning få vetorätt. Herr Hallgren pläderade för att socialdemokraterna enligt hans mening hade gått för långt, eftersom t. o. m. ålder och sjukdom skulle vara "saklig grund". Att ålder är saklig grund då man når pensionsåldern är ingenting nytt, och en sjukdom kan ju få samma verkan. Han ansåg också att 32 § skulle lagfästas genom den föreliggande propositionen.

När det gäller begreppet "saklig grund" kan det vara svårt att göra en precisering, vilket också framhållits. Detta beror på de mycket skiftande förhållanden som förekommer i arbetslivet. Den fackliga organisationen skall förhandla med arbetsgivaren om en uppsägning skall ske. Blir man inte överens i denna överläggning, finns det möjligheter att gå till domstol. Att den fackliga organisationen kan komma in och begära förhandlingar måste innebära en tillräcklig garanti för att den sakliga

grunden undersöks på ett riktigt sätt.

Herr Hallgren säger nu att han i det här fallet inte litar på arbetsdomstolen, vilket vi och övriga ledamöter av utskottet dock gör. Vi menar att det blir ett opartiskt utslag. Både propositionen och utskottets betänkande kommer väl så nära rättvisan man i detta fall kan komma.

Vänsterpartiet kommunisterna talar om en orimlig tillämpning med avseende på arbetsgivaren, men ett bifall till kommunistförslaget skulle å andra sidan – om man vill vara rättvis – kunna innebära en orimlig tillämpning från arbetstagsarsidan. Om arbetsgivarens förslag betraktas som orimligt finns ju möjligheten att låta fallet gå till domstol. Samma sak gäller om facket framför dessa synpunkter. För övrigt kan sägas att arbetsrättskommittén arbetar med dessa frågor, och utskottet avstyrker därför motionen 2030.

Reservationen 6 av herr Hallgren gäller samarbetssvårigheter som grund för uppsägning. Här är det enligt min mening inte stora skiljaktigheter mellan utskottet och reservationen. I reservationen står det: "Någon anledning att i detta hänseende ha olika krav med hänsyn till företagens storlek finns inte." Det anser inte heller vi inom utskottet, och så står det också i propositionen. Men man kommer inte ifrån att det i vissa fall kan vara svårare att lösa de problem som uppstår på en mindre arbetsplats.

Kommunisterna begär i reservationen att riksdagen skall göra uttalandet att samarbetssvårigheter endast i utomordentligt sällsynta fall bör utgöra saklig grund för uppsägning. Propositionen anger också att samarbetssvårigheter normalt inte kan utgöra saklig grund för uppsägning. Utskottet håller med om detta och fyller därtill på att det skall föreligga utomordentligt allvarliga problem för att samarbetssvårigheter skall kunna leda till uppsägning. Man säger vidare att det ställs mycket stora krav på arbetsgivaren när det gäller att komma till rätta med liknande frågor, och det menar vi är en stark skrivning på denna punkt. Det är i stort samma värdering som har framförts i reservationen 6, och av den anledningen har utskottet inte ansett det nödvändigt att ge Kungl. Maj:t dessa synpunkter till känna.

Reservationen 7 tar upp frågan om deltagande i arbetskonflikt som grund för uppsägning. Vänsterpartiet kommunisterna vill att riksdagen bör slå fast att deltagande i arbetskonflikt aldrig får utgöra grund för uppsägning. Vissa andra motionärer har också tagit upp denna fråga och säger bl. a. att lovlig konflikt inte bör utgöra saklig grund för uppsägning och att man vid olovlig konflikt bör ta hänsyn till omständigheterna.

Utskottet anser för sin del att lovlig konflikt normalt inte kan utgöra grund för en uppsägning, och inte heller vid en olovlig konflikt är det utan vidare klart att arbetsgivaren har rätt till uppsägningar, utan det är just omständigheterna kring den olovliga konflikten som får vara utslagsgivande. Utskottet har där pekat på förhållanden som olämpligt uppträdande av arbetsledningen, dålig arbetsmiljö, konfliktens karaktär, varaktighet m. m.

När det gäller de olovliga konflikterna skall vi inte blunda för att det finns grupper som mer eller mindre systematiskt söker skapa oro på arbetsmarknaden. Ett bifall till reservationen 7 skulle enligt vår uppfatt-

ning lämna fältet öppet för dessa grupper, och det är kanske dit vänsterpartiet kommunisterna vill komma. Med kännedom om deras agerande i andra fackliga sammanhang passar det måhända kommunisternas strategi och politik att få någonting sådant genomfört. Men det passar absolut inte flertalet av löntagarna.

Dessa frågor är också föremål för arbetsrättskommitténs utredning, och det innebär att det blir tillfälle att återkomma till dem. Utskottet anser därför att man inte bör föregripa utredningen och föreslår avslag på kommunistmotionen samt att övriga motioner inte bör föranleda någon åtgärd.

Reservationen 8 tar upp frågan om underrättelse till facklig organisation om uppsägning och avskedande. I vänsterpartiet kommunisternas partimotion och i reservationen 8 föreslås att underrättelser om uppsägning och avsked skall samtidigt lämnas till facklig organisation som avses i 32 §. Bestämmelserna om varsel, som skall avges före uppsägning eller avsked, garanterar ju att facklig organisation alltid blir inkopplad. Man kan utgå från att en fackförening, när den får varslet, begär överläggningar. I och med det har man också fått underrättelse om det spörsmål det är fråga om. Det föreligger alltså inget som helst behov av att få underrättelse till fackföreningen när eventuella åtgärder skall vidtas och verkställas -- det vet fackföreningen redan. Av den anledningen avstyrker utskottet detta yrkande.

När det sedan gäller överläggningsrätten, som alla de borgerliga partierna varit uppe och vittnat om, har utskottet med ordförandens utslagsröst beslutat sig för en skrivning som innebär att rätt till överläggning tillkommer även den som har rätt till underrättelse samt annan arbetstagarorganisation än den som arbetsgivaren slutit avtal med, om den tilltänkta åtgärden berör eller kan beröra medlem i organisationen. I propositionen föreslås att varsel skall ges till facklig organisation som arbetsgivaren har slutit avtal med. Det är en viktig princip, som här gällt länge på svensk arbetsmarknad, och jag skulle vilja påstå att den har betytt utomordentligt mycket för stabiliteten på arbetsmarknaden. Det är också den organisationen som har ansvar i andra hänseenden när det gäller arbetsplatserna: skyddsarbetet, miljöfrågorna, företagsdemokratis utveckling och mycket annat. Det finns, som vi ser det, inget behov av att koppla in organisationer som inte är så etablerade att de ens kunnat skaffa sig ett avtal. Vi socialdemokrater vill inte bryta den principen. Vi tror att det kan få utomordentligt vittomfattande konsekvenser. Den knyter dessutom an till tidigare lagstiftning på arbetsmarknaden.

Jag vill vidare hävda att den borgerliga majoritetens ledamöter inte har varit konsekventa i sitt resonemang. Tidigare i skrivningen har man sagt att organisationer av detta slag får hålla sig underrättade om de aktuella förhållandena genom medlemmarnas försorg. Men i och med att man inför överläggningsrätt måste det i praktiken också innebära rätt till underrättelse. Om det förslaget genomförs kommer det med all säkerhet att betyda stora problem för arbetsgivarna i framtiden, eftersom de borgerliga inte har definierat begreppet "arbetstagarorganisation". Det skulle kunna innebära att en liten grupp människor på en arbetsplats skulle kunna bilda en organisation -- exempelvis 3-4 personer från de

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

s. k. avgrundsgrupperna. Man skulle få ett mycket stort antal arbetstagarorganisationer på de olika enskilda arbetsplatserna. Om man genomför detta kommer arbetsgivarna med all säkerhet att få betydande problem.

De borgerliga ledamöterna i utskottet brukar normalt tillvarata arbetsgivarnas intressen med utomordentlig skärpa, men i det här fallet har de visat fackföreningsrörelsen ett glädjande intresse och en välvilja som jag aldrig tidigare har mött i mitt fackliga arbete. Varför har de gjort det? Ja, enligt min uppfattning är det inte annat än ett mycket plump försök att splittra fackföreningsrörelsen. De vill tillämpa den gamla regeln härska genom att splittra, och då får ändamålet helga medlen. Detta gör att vi under inga förhållanden kan gå med på den skrivning som utskottet har föreslagit. Därför yrkar vi avslag på förslaget vid p. 19 och bifall till reservationen 12.

Reservationen 13 tar upp avstängningen av uppsagda arbetare. Moderata samlingspartiet vill i sin partimotion, som fullföljs i reservationen 13, att bestämmelsen om att domstol interimistiskt kan förordna att arbetstagare inte får avstängas från arbetsplatsen skall göras dispositiv.

Utskottet anser emellertid att denna regel är ett viktigt komplement till den nya lagstiftning som vi är i färd med att genomföra och anser därför att det saknas skäl till att göra denna bestämmelse dispositiv. Jag vet inte om man möjligen inom moderata samlingspartiet hade tänkt sig att fackföreningsrörelsen skulle gå med på att sluta avtal som vore sämre än vad som medges i lagens bestämmelser i det här avseendet. Jag tycker att detta är ett litet naivt resonemang. Utskottet yrkar följaktligen avslag på detta förslag.

Jag skulle till sist vilja ta upp några saker som tidigare har vidrörts i debatten. Herr Nilsson i Tvärälund säger att lagbestämmelserna endast berör dem som redan är anställda. Ja, det är fallet med lagen om anställningsskydd, men vi har ju också att ta ställning till lagen om anställningsfrämjande åtgärder. Man skulle kanske inom centerpartiet se litet på 9 § i denna lag.

Herr Nilsson i Tvärälund säger också att utskottet uttalat att tillämpningen av äldrelagarna inte ger någon anledning till oro. Jag kan inte hitta något sådant uttalande i utskottets skrivning. Men man har väl den uppfattningen inom centerpartiet, och det är möjligen också så att man på arbetsgivarsidan menar att denna tillämpning inte ger anledning till oro. Men det finns nog anledning att uppmärksamma den här frågan, i synnerhet som vi nyss hört herr Nordgren från moderata samlingspartiet meddela att företagen redan börjat se efter om de har för många äldre anställda i företagen.

Vi vet att antalet arbetslösa har ökat eller i varje fall har legat högt och att det bland dem finns många äldre, handikappade och kvinnor. Vi känner också till att ungefär 100 000 handikappade i dag söker anställning. Ändå säger man att detta inte ger någon anledning till oro. Det har gjorts en arbetskraftsundersökning via AMS som visar att det har funnits ledig arbetskraft bland de äldre och bland kvinnor. Enligt utredningen har arbetsgivarna dock endast visat ett måttligt intresse för dessa kategorier. Det finns i 1971 års sysselsättningslag anvisningsmöjligheter som icke någon gång använts av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Man blir dock mycket fundersam när man ser de problem som de äldre trots allt har på arbetsmarknaden. Med tanke på de tidigare erfarenheter jag har av arbete i en länsarbetsnämnd undrar jag om det inte hade funnits anledning för arbetsmarknadsverket att använda de anvisningsmöjligheter som finns i 1971 års sysselsättningslag och som även återfinns i de nu föreslagna lagbestämmelserna.

Utskottet har nu skärpt skrivningen i detta avseende. I klartext innebär dess skrivning att det, om det inte blir någon bättring, krävs en skärpt tillämpning av länsarbetsnämndernas anvisningsrätt. Jag vet att länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadsverket vill hålla på sin neutralitet i detta sammanhang. Man har ju i vissa fall fått på huden för åtgärder i denna riktning. Men jag tror att det är nödvändigt att man överger denna neutralitet om man skall kunna klara de äldres, kvinnornas och de handikappades problem.

Jag skulle också vilja understryka arbetsgivarnas ansvar för sysselsättningen, som herr Fagerlund var inne på. 95 procent av företagen tillhör ju kategorien privatägd industri, och så skall också enligt borgerlig uppfattning vara fallet. Men de människor som i dag är arbetslösa är man endast måttligt intresserad av. Det är en inställning som måste brytas. Det är alltså nödvändigt att arbetsgivarna tar ett större ansvar för den fulla sysselsättningen, som vi från vårt parti alltid har slagits för. Här är det inte bara fråga om den ekonomiska politiken, som ofta tas fram från moderat sida. Den är tillfredsställande, och man skulle kunna klara de här problemen. Det är inte heller självklart att staten skall gå in och lösa problemen, utan vi måste, som jag sade, lägga ett större ansvar på arbetsgivarna. Jag förutsätter att de lagar som nu kommer skall öppna nya möjligheter för arbetsmarknadsmyndigheterna på den punkten.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag avslag på reservationerna 5, 6, 7, 8, 13 och 14 – den sistnämnda en följdreservation till reservationen 13 – och bifall till inrikesutskottets hemställan med undantag av punkten 19, där jag yrkar bifall till reservationen 12.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar är förvånad över att vi från vårt håll visar intresse för de fackliga rörelserna. Det har vi emellertid alltid gjort, och det är alldeles självfallet, eftersom de betyder så mycket för arbetsfred och för framsteg i vårt land.

Vidare menar herr Nilsson att man inte har något behov av att stödja en organisation som inte ens är så stark att den kan få eget avtal. Men är det rimligt att en organisation av den typ som jag nämnde skall stå utanför möjligheten att delta i överläggningar, då den på en bestämd arbetsplats råkar ha en eller två medlemmar? Här är det inte fråga om organisationens storlek, här är det fråga om det antal medlemmar den har på en viss arbetsplats.

Det var egentligen på en annan punkt jag var angelägen att rätta till ett missförstånd. Herr Nilsson säger att det inte är konsekvent att vi inte vill ge också varselrätt. Vad vi har velat slå vakt om i vårt förslag är att den organisation som har medlem som berörs av en åtgärd icke genom lagstiftning skall utestängas från rätten att delta i överläggningar. Det

borde stå helt klart att det därav inte automatiskt behöver följa någon skyldighet att ge varsel till den organisationen. Vi har med andra ord insett att det ligger en viss styrka i den argumentation som säger att arbetsgivaren icke alltid kan veta vilken organisation en anställd tillhör.

Till sist måste jag fråga herr Nilsson: Hur stämmer herr Nilssons resonemang med andemeningen i förenings- och förhandlingsrättslagen? Vill herr Nilsson att statsmakten skall bestämma vilka organisationer som skall finnas? Vill herr Nilsson ta bort rätten att bilda fria organisationer? Skall vi tumma på den förenings- och förhandlingsrätt som vi har? Frågan är vilken väg herr Nilsson är inne på i sitt resonemang. Det vore ytterst beklagligt om vi skulle få en sådan situation att statsmakten skulle favorisera vissa organisationer i förhandlingshänseende och motarbeta andra. Lag bör så långt möjligt gälla lika för alla – också den här lagen.

Herr FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar tog upp frågan om 9 § i lagen om anställningsfrämjande åtgärder. Denna paragraf i och för sig skapar ju inte förutsättningar för nyanställningar i företag. Först då det finns ett behov för ett företag att anställa arbetskraft har enligt 9 § länsarbetsnämnden möjligheter att anmoda arbetsgivare att anställa äldre arbetskraft, om åldersammansättningen på företagen är sådan.

I fråga om varselskyldigheter förutsatte jag att herr Nilsson i Kalmar av mitt förra inlägg fick klart för sig att vi aldrig har sagt någonting annat än att de kollektivavtalsbundna parterna skall varslas. Den meningen har ju också utskottsmajoriteten enhälligt slutit upp kring.

Vidare sade herr Nilsson i Kalmar att införandet av en överläggningsrätt för även andra fackliga organisationer skulle innebära en splittring av fackföreningsrörelsen. Jag har mycket svårt att förstå att denna möjlighet skulle leda till en sådan splittring. När vi nämner organisationer i utskottsbetänkandet, så är det självfallet de fackliga organisationerna vi syftar på. Det kan ju inte vara riktigt att om ett fåtal anställda på ett företag tillhör exempelvis Svenska industrijänstemannaförbundet och det inte finns något kollektivavtal, att Svenska industrijänstemannaförbundet då inte skulle ha möjlighet att företräda sina medlemmar vid överläggningar med arbetsgivaren.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar har yrkat avslag på våra reservationer när det gäller "saklig grund". Jag vill bara fråga herr Nilsson i Kalmar om inte han är överens med oss om att det är nödvändigt att fackföreningarna får ett väsentligt större inflytande. Vårt förslag innebär att fackföreningarna skall ha vetorätt, dvs. laglig rätt att förhindra permitteringar, uppsägningar och avskedanden av anställda.

Ett led just i det som ni säger i er propagandaskrift – att man skall lagfästa tryggheten i anställningen och fastslå principen om den anställdes rätt till sin arbetsplats – måste väl också vara att fackföreningarna skall ha ett avgörande inflytande. Därför kan jag inte riktigt förstå herr Nilsson när han säger att fackföreningarna skulle få ett alltför stort övertag.

Fackföreningarna har i dag inget övertag, utan de har snarare alltid hamnat i underläge både vid förhandlingar och i andra sammanhang. Det är nämligen så i detta klassanhålle, trots den politiska makten, trots en stark fackföreningsrörelse, att om den makten inte utnyttjas med den kapacitet den har, om man för en återhållsam politik, då är den makten av inget värde. Det avgörande är ändå den ekonomiska makten, och det är den vi till syvende och sist måste komma åt från arbetarrörelsens sida.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekinge var förvånad över att jag var förvånad över att folkpartiet visade intresse för fackföreningsrörelsen. Jag finner i och för sig inte folkpartiets inställning förvånande, men att man är så välvillig som man är just på denna punkt är jag utomordentligt förvånad över, för något sådant har jag aldrig tidigare mött under min mångåriga verksamhet inom fackföreningsrörelsen. Då har man intagit helt andra attityder. Men det är självklart att ett politiskt parti i vissa sammanhang försöker stryka fackföreningsrörelsen medhårs; jag skall inte påstå att folkpartiet är värst i det avseendet.

Otvivelaktigt skulle ett genomförande av det förslag som majoriteten i utskottet förordat innebära att man öppnar möjligheter, som jag sade, för de här avgrundsgrupperna att bilda organisationer ute på arbetsplatserna. Det finns ju inga krav när det gäller vad som menas med en arbetstagarorganisation. Man kan bilda en organisation med några stycken medlemmar och förklara att det är en fackförening samt kräva överläggningsrätt. Ett sådant krav skulle tillmötesgå om utskottsmajoritetens förslag gick igenom. Men självfallet har man rätt att bilda organisationerna – det har jag aldrig ifrågasatt – och jag tror också att det skulle komma flera sådana.

Här har talats om att favorisera vissa grupper vid förhandlingar. Man har ju kommit till insikt om att man inte kan ha för många organisationer vid avtalsförhandlingar, för då skulle vi aldrig komma fram till ett resultat. Därför har man i kollektivavtalslagen och i andra lagar som gäller arbetsmarknaden fått göra vissa specialiseringar och kanske favoriserat vissa grupper.

Det är klart, herr Fransson, att 9 § lagen om anställningsfrämjande åtgärder skapar inga nya platser. Men bestämmelserna öppnar möjligheter för länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadsverket att förelägga arbetsgivarna anvisningar om hur anställningarna skall ske, och därmed kan anställningar skapas för just de grupper som vi är ute för att försöka hjälpa.

Herr Hallgren frågar mig om det inte är nödvändigt att fackföreningarna får större inflytande. Jo, otvivelaktigt är det på det sättet, och där råder nog inga delade meningar. Men vår åsikt är inte att fackföreningarna skulle ha vetorätt, ty då skulle vi inom fackföreningsrörelsen få samma övertag som arbetsgivarna tidigare haft. Det kunde i och för sig vara rättvist att arbetsgivarna finge pröva på detta ett tag, men har vi nu sagt att det är felaktigt på arbetsgivarsidan skall vi naturligtvis inte kräva att få komma i samma situation.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad att herr Nilsson i Kalmar nu retirerade en del från de positioner han intog tidigare.

Vi sätter värde på de fackliga organisationerna och tror att de kommer med många bra förslag. Dessa förslag skall prövas på samma sätt som vi prövar alla andra förslag. Om herr Nilsson vill kalla det för att stryka fackföreningsrörelsen medhårs spelar ingen roll för mig. Det får vara herr Nilssons egen bedömning av hur han känner att han handlar i sådana ögonblick och får alltså stå för hans räkning.

Vi har hela tiden talat om fackliga organisationer — herr Nilsson framhårdar med att tala om avgrundsgrupper. Det får också stå för herr Nilssons räkning. Jag är inte lika skrämmd när det gäller fackliga organisationer. Det är dem vi vill slå vakt om också i detta sammanhang. Om herr Nilsson vill fortsätta att tala om avgrundsgrupper må det vara hans sak.

Herr FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Som herr Ekinge påpekade använde herr Nilsson i Kalmar beteckningen avgrundsgrupper, och jag vill knyta an till detta. Vi har hela tiden talat om fackliga organisationer, och vi anser självfallet att just dessa fackliga organisationer skall ha den här överläggningsrätten. Som jag nämnde tidigare är det vår principiella uppfattning att medlemmar i en facklig organisation på en arbetsplats också skall kunna företrädas av sin organisation.

Vad sedan gäller 9 § delar jag herr Nilssons i Kalmar senaste uppfattning, men det avviker ju från vad herr Nilsson sade i sitt huvudanförande. Där menade han, om jag uppfattade det rätt, att just 9 § om anställningsfrämjande åtgärder skulle medverka till att skapa nya sysselsättningstillfällen. I stället är det ju fråga om att länsarbetsnämnderna skall kunna anmoda vissa arbetsgivare att anställa äldre arbetskraft. Den äldre arbetskraften har det i många sammanhang besvärligt på arbetsmarknaden.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekinge var glad över att jag retirerade i dessa frågor, som han sade, och menade att vad jag sagt fick stå för min räkning. Men jag vet inte i vilket avseende jag har retirerat. Jag konstaterar däremot att både herr Ekinge och herr Fransson tydligen inte har satt sig in i vad det betyder att vilken grupp som helst kan bilda en facklig organisation, det behöver inte vara någon tidigare existerande organisation, utan man kan bilda en sådan organisation när som helst. Och då menar jag att det skulle passa dessa "avgrundsgrupper" alldeles utmärkt att sätta i gång och bilda fackföreningar på löpande band och ställa till oro ute på arbetsplatserna. Det är det som är anledningen till att vi inte vill gå med på förslaget.

I övrigt finner jag inte något skäl att fortsätta diskussionen.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Ekinge anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr OSKARSON i Halmstad (m):

Herr talman! Låt mig först instämma i vad herr Nordgren tidigare anförde i debatten. Därefter vill jag gå direkt in på några av reservationerna och börjar då med den som senast har varit aktuell, nämligen rätten till varsel och rätten till överläggningar.

Enligt utredningen, som ligger till grund för propositionen, skulle arbetstagare eller arbetstagarorganisation som har rätt till varsel även vara berättigad till överläggning med arbetsgivaren om den tilltänkta åtgärden. Om det gäller uppsägning av arbetstagare på grund av förhållanden som hänför sig till den anställda personen skulle varslet lämnas till arbetstagarorganisationen personligen. För att skydda den anställdes integritet föreslogs också i utredningen att dessa bestämmelser skulle vara tvingande.

Lagförslaget i propositionen avviker från utredningsförslaget i så måtto att förslaget innebär att den organisation med vilken arbetsgivaren är bunden genom kollektivavtal alltid skall varslas. Departementschefen går t. o. m. så långt att han inte är beredd att lagfästa en regel som säkerställer att den enskilde alltid skall underrättas i frågor som berör honom personligen.

I en motion från moderata samlingspartiet har vi velat slå vakt om den enskildes integritet och självbestämmanderätt och föreslagit, dels att varsel om uppsägning på grund av arbetstagarens personliga förhållanden skall tillställas arbetstagarorganisationen själv och efter hans medgivande den organisation han anvisar, dels att rätt till överläggning med arbetsgivaren om avsedda åtgärder endast tillkommer den organisation som arbetstagarorganisationen anvisar.

På den senare punkten har också utskottsmajoriteten kommit fram till ett lagförslag, som i sina huvuddrag tillgodoser dessa motionskrav, där utskottet föreslår att rätt till överläggning skall tillkomma den organisation som arbetstagarorganisationen tillhör. Därmed har utskottet tillgodosett den enskildes arbetstagarorganisationens intresse att vid överläggningar som berör honom personligen företräddas av sin egen organisation. Detta anser vi vara ett minimikrav för att tillgodose och skydda den enskildes integritet. Denna mening har inte de socialdemokratiska representanterna i utskottet kunnat dela, vilket har framgått av debatten alldeles nyss, utan de har i en reservation i princip anslutit sig till propositionens förslag — och även skärpt detta — att överläggningsrätt skall vara förbehållen den arbetstagarorganisation som har kollektivavtal med arbetsgivaren: alltså rätt till överläggningar för alla arbetstagare på en arbetsplats, även om dessa inte tillhör den kollektivavtalsbundna organisationen.

Det är, herr Nilsson i Kalmar, inte fråga om att splittra fackliga organisationer, utan det är, som jag har sagt tidigare, fråga om att slå vakt om den enskilde. Vi är väl överens om att de lagar vi stiftar skall vara neutrala, neutrala till person och även neutrala till organisation. Vi kan alltså inte godta det monopol som föreslås i reservationen och även i propositionen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på denna punkt och avslag på reservationen 12.

I reservationerna 13 och 14 har herr Nordgren och jag yrkat på en ändring av 3 § i så måtto att 35 § i lagen om anställningsskydd också görs

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

dispositiv och icke tvingande och att vi alltså överlåter åt arbetsmarknadens parter att genom avtal komma överens om hur dessa problem bör lösas.

Om tvist uppstår huruvida uppsägning är sakligt grundad har arbetsgivaren enligt propositionens förslag inte rätt att avstänga arbetstagaren från arbetet. Den situationen kan emellertid, som departementschefen också mycket riktigt påpekar, uppkomma att en arbetsgivare har behov av att omedelbart avstänga arbetstagaren från tjänsten. Föreligger då särskilda skäl har arbetsgivaren alltså rätt att omedelbart avstänga arbetstagaren. Men arbetstagaren har också, om han inte anser att uppsägningen är sakligt grundad, rätt att få sin sak prövad inför domstol. Enligt vår mening borde denna bestämmelse, som ger domstolen möjlighet att genom interimistiskt beslut ge den anställde rätt att kvarstå i arbetet, också gjorts dispositiv. Med de oändligt skiftande förhållanden som råder inom olika branscher och olika företag framstår det inte som särskilt rimligt att en domstol snabbt skall kunna pröva om en uppsagd arbetstagare bör få kvarbli i tjänst under sin saks prövning.

Herr Nordgren nämnde tidigare problemet när det gäller fartygsbefälhavare. Låt mig ta ett par andra exempel. Vi kan ta de personer inom ett företag som sysslar med kundregister, leverantörsregister eller produktutveckling. Dessa personer har nyckelpositioner inom företaget. Det är inte svårt att föreställa sig vilka problem som kan uppstå, om dessa kan tvinga sig kvar på arbetsplatsen mot arbetsgivarens vilja. Här är det inte fråga om risker och följder enbart för den mannen eller den kvinnan, utan för hela företaget som sådant. En person i en sådan befattning skulle kunna åstadkomma mycket stora skador för företaget. Därmed har vi inte på något sätt åstadkommit någon anställningstrygghet för övriga anställda inom företaget.

Herr talman! Det förefaller alltså rimligare att överlåta åt arbetsmarknadens parter, kanske branschvis eller t. o. m. befattningsvis, att fastställa ett regelsystem för denna fråga. Parterna på ömse sidor besitter långt mera ingående kunskaper om de olika branschernas inre förhållanden än vad en domstol kan förvärva och lägga till grund för det snabba beslut det här skulle bli fråga om. Även då det gäller mindre företag med en eller några få anställda kan de personliga påfrestningarna både i förhållandet mellan arbetsgivaren och den anställde och mellan arbetstagarna sinsemellan bli utomordentligt besvärliga om arbetstagaren trots den uppkomna tvisten stannar kvar på arbetsplatsen. Det för den anställde väsentliga måste ändå vara att han inte gör någon ekonomisk förlust i sammanhanget, och det är fullt riktigt att han inte gör det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 13 och 14.

Enligt de underrättelser vi fått beträffande skadestånd för arbetsgivare som åsidosätter domstolsbeslut har - vilket också framgår av propositionen - överläggningar i dessa frågor ägt rum inom inrikesdepartementet med de stora arbetstagarorganisationerna under departementsbehandlingen av propositionen. Det framgår inte av propositionen att det skulle ha förelegat skilda meningar i dessa frågor. Följaktligen har arbetstagarorganisationerna accepterat de skadestandsregler som finns i 39 §. Vi finner också dessa regler väl avvägda, varför jag stöder reservationen 15 -

som också innebär bifall till propositionen. Socialdemokraterna jämte kommunisterna i utskottet har med stöd av motion av herr Arne Geijer i Stockholm m. fl. föreslagit en skärpning av dessa regler. Departementschefens grundinställning är, efter vad jag förstår, att lagförslaget bör syfta till att främja samförståndslösningar och att myndigheter m. fl. bör åstadkomma viss återhållsamhet då det gäller tvångsåtgärder och påföljder. Det sägs bl. a. ”att åtgärder inte får gå längre än vad som rimligen kan krävas av arbetsgivare i varje enskilt fall”, och vidare att arbetsgivaren ”inte skall åläggas sådana åtgärder att verksamhetens fortbestånd därigenom kan äventyras”.

Går man för långt i påföljdssystemet, som jag anser att utskotts-majoriteten här gör, får man de effekter som departementschefen uttrycker farhågor för. Och en förutsättning för att skapa och kunna ge anställningstrygghet är att vi kan hålla verksamheten – över huvud taget näringslivet och sysselsättningen – i gång.

Jag yrkar med det anförda bifall till reservationen 15.

Här har talats mycket om äldrelagarna. Låt mig något beröra dem i anslutning till att jag tar upp reservationen 22 av herr Nordgren och mig. Under förra veckan publicerades en rapport om potentiell arbetskraft – en undersökning av efterfrågesidan – av civilekonomerna Björn Rosengren och Göran Svensson vid nationalekonomiska institutionen vid Göteborgs universitet. I sin undersökning behandlar de också hur äldrelagarna påverkat och kan förväntas påverka rekryteringen av äldre arbetskraft.

Herr Fagerlund har tidigare i debatten sagt att man inte kan påvisa några negativa verkningar av äldrelagarna. Jag skall be att få relatera något av vad dessa båda herrar genom intervjuer kommit fram till. De anför att ca 40 procent av de tillfrågade arbetsgivarna har uppgivit att de har ändrat eller kommer att ändra anställningspolitiken mot äldre arbetskraft på grund av just äldrelagarna. Jag kan nämna ett par siffror som belyser detta: Endast en av de tillfrågade arbetsgivarna anger att han kommer att anställa fler äldre än tidigare, medan totalt 24 av 31 tillfrågade har angivit att de kommer att anställa färre äldre än tidigare.

Därutöver anger också arbetsgivarna i intervjun att deras förändring i anställningspolitiken blivit kraftigare ju äldre arbetskraften är.

Ytterligare några kommentarer som görs tycker jag är av intresse: Tillfrågade arbetsgivare anger att de nu mer än tidigare ser till den fysiska spänsten hos äldre vid rekrytering och att de över huvud taget mer än tidigare kontrollerar lämpligheten hos de arbetssökande. Sedan säger de: I princip har vi följt lagarnas andemening tidigare och arbetat i den riktningen, men genom den bindning som äldrelagarna har medfört anser vi oss tvingade till en noggrannare planering av anställningspolitiken. Vidare framhålls att det drabbar arbetarna i högre grad än tjänstemännen, då dessa är lättare att omplacera inom företaget.

Herr talman! Jag skall inte nu närmare kommentera de här redovisade resultat som de båda Göteborgsutredarna har kommit till. Men nog finns det anledning att i enlighet med vad som hemställts i reservationen 22 av herr Nordgren och mig tillsätta en utredning med uppgift att utvärdera resultatet av denna nya lagstiftning, som ju i sina principer överensstäm-

mer med äldrelagarna. Som framhålles i moderata samlingspartiets motion kan man inte komma ifrån att det i det åtgärdssystem för ökad anställningstrygghet som vi nu behandlar finns inbyggt risker för ökade svårigheter att få nyanställning för dem som av olika skäl blivit utan arbete.

Enligt vad som här tidigare har anförts av herr Fagerlund och herr Nilsson i Kalmar är man tydligen beredd att komma med ytterligare bestämmelser och tvångsåtgärder, om inte lagen verkar i den riktning man har tänkt. Herr Nilsson i Kalmar säger: Blir det ingen bättring, måste vi skärpa bestämmelserna. Detta, herr talman, kan inte vara ägnat att främja vare sig företagsamhet eller sysselsättning och därmed heller inte trygghet i anställningen. Låt oss i stället analysera problemen för att få ett sakligt underlag för hur vi i framtiden skall handla och utforma vår politik på detta område!

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till de reservationer med herr Nordgrens och mitt namn som är fogade till det här utskottsbetänkandet — således reservationerna 4, 11, 13, 14, 15, 17, 20, 21 och 22 — och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till herr Oskarson i Halmstad. Han tog upp Rosengrens och Svenssons undersökning om hur äldrelagarna har verkat. Jag erkänner villigt att jag inte har lyckats skaffa hela utredningen och inte fått se annat än det pressmeddelande som har gått ut. Jag blev litet orolig när herr Oskarson sade att arbetsgivarna är på väg att göra en noggrannare bedömning vid anställning av äldre och sådana som har fysiska och psykiska defekter.

Vi har haft en diskussion om den äldre arbetskraften. Alla som har varit uppe i talarstolen har instämt med mig i att den äldre arbetskraften är en god arbetskraft och måste jämföras med andra. När det gäller de fysiskt och psykiskt utslagna anser jag att vi i stället för att, som herr Oskarson tycktes göra, nära nog acceptera den bedömning som arbetsgivarna gör, borde göra en insats för att ändra den inställningen. Därvidlag är lagen om sysselsättningsfrämjande åtgärder ett medel.

Herr Oskarson talade om att främja samarbetet, men låt mig kort konstatera att det blir svårt att åstadkomma ett samarbete, om man på arbetsgivarhåll har den uppfattning som herr Oskarson här pläderade för i anslutning till sin reservation 22. Vi borde vara överens om att sätta in alla krafter på att ge alla en meningsfull sysselsättning i stället för att göra en uppdelning i ett A-lag och ett B-lag, som det tydligen är på arbetsmarknaden i dag.

Herr OSKARSON i Halmstad (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag inledde mitt anförande med att instämma i herr Nordgrens anförande. I detta framhöll han hur viktigt det är att vinna trygghet i sysselsättning och anställning. På den punkten råder det alltså inga delade meningar, herr Fagerlund.

Sedan säger herr Fagerlund att jag ifrågasätter den äldre arbetskraften. Det gör jag absolut inte. Jag har många gånger deklarerat att den äldre

arbetskraften är duktig, yrkesskicklig och i flera fall mera lämpad än många yngre. Det är angeläget att vi slår vakt om den äldre arbetskraften. Detsamma gäller dem som har fysiska eller psykiska handikapp.

Men, herr Fagerlund, hur når man målet? När man inte målet bäst och säkrast genom att åstadkomma ett gott samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare? Gör man det inte bäst genom att säkerställa att vi har företag som kan sysselsätta alla, även äldre och dem som har fysiska eller psykiska handikapp? Men vi har inte lyckats med att skapa en sådan arbetsmarknad att den kan suga upp den här arbetskraften, och därför blir den utstött. Gagnar vi då verkligen *alla* genom en hel rad av tvingande lagar, som kanske kan medföra att företagen verkligen får svårigheter i sin produktion? Vi skapar nu trygghet för dem som har anställning, det är vi helt överens om, men är det alldeles säkert att vi skapar trygghet för dem som av en eller annan anledning har mistat sina anställningar? Det är den frågeställningen som finns, herr Fagerlund. Av den anledningen anser jag att den utvärdering och undersökning som vi begärt är värdefull.

Jag kommenterade inte Göteborgsundersökningen, jag redovisade bara vad den har kommit fram till. Och jag tycker inte att man utan vidare kan nonchalera en opartisk undersökning och de resultat den har redovisat.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Hur kan vi skapa problem för företag, om vi är överens om att den äldre arbetskraften och de handikappade är en god arbetskraft — enligt herr Oskarson många gånger. t. o. m. en bättre arbetskraft? Det kan jag inte inse. Jag instämmer helt med herr Oskarsson om att det bästa är om vi kan nå resultat genom samarbete. Men det fordrar samarbetsvilja från båda sidor.

Herr OSKARSON i Halmstad (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade förut att vi skapar trygghet för de anställda, och det är viktigt. Den som är anställd har uppsägningskydd. Han har också lön vid permittering och återanställningsrätt. Men hur går det för dem som av en eller annan anledning har blivit friställda — det är ju alldeles omöjligt att undvika sådant. Om vi då skapar regler som pressar arbetsgivaren alltför långt är jag inte övertygad om att det kommer att främja sysselsättningen.

Det kan t. o. m. hända, herr Fagerlund, att en arbetsgivare behöver anställa någon, men den som antingen står i tur eller anvisas är inte acceptabel för arbetet enligt arbetsgivarens uppfattning. Och vi måste väl ändå respektera att även arbetsgivaren får ha en uppfattning? Vad blir resultatet då? Jo, det kanske inte blir någon anställning alls. Detta gagnar varken sysselsättningen eller företagsamheten och därmed heller inte arbetstagare eller samhället i stort. Det kan skapa problem som gör att verkningarna av den lag vi diskuterar blir negativa, och det är detta som vi vill följa upp och granska i en utredning.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till de tidigare debattörerna. Herr Oskarson i Halmstad gjorde en utmärkt beskrivning av hur

utslagningsprocessen kan fungera i arbetslivet. Han beskrev på ett klart sätt kapitalismen och dess funktion. Jag skall undersöka om inte mitt parti kan använda delar av det anförandet i vårt propagandamaterial.

En annan intressant debattör var herr Nilsson i Kalmar. Han är inte inne i kammaren och lyssnar nu – det råar jag inte för, jag är tvungen att apostrofera honom ändå. Hade det inte stått (s) efter Nilssons i Kalmar namn hade jag trott att han tillhörde moderata samlingspartiet och dess svartblå flygel. Han angriper alla vpk-reservationerna. Vi vill klargöra uttrycket *saklig grund*, vi vill förstärka lönearbetarnas ställning på arbetsmarknaden och vi vill vidare förstärka de lokala fackliga organisationernas inflytande. Han går emot alla dessa förslag. Han talar i stället om att de fackliga organisationerna skulle kunna få ett orimligt övertag. Vad menar han med det? Har han som fackföreningsman varit nedtryckt i så många år att han är rädd för att komma upp en liten bit, eller har han så liten kännedom om hur vårt samhälle fungerar?

Herr Nilsson i Kalmar hänvisade också till arbetsrättskommitténs utredning och det uppdrag som den har. Man får hoppas att kommittén inte präglas av den syn som herr Nilsson i Kalmar har gjort sig till tolk för.

Herr talman! Aviserandet av denna proposition utgjorde ett av socialdemokraternas huvudnummer i valrörelsen. Lagen om anställningstrygghet framställdes i propagandan som ett förslag syftande till att ge alla arbetande rätt till arbete och fullständig anställningstrygghet. Hur stor skulle inte besvikelsen ha blivit bland svenska folket om man trott på denna propaganda! Så är tydligen inte fallet, om man skall döma av socialdemokraternas valresultat. Folket förstod att regeringen inte tänkte genomföra det gamla kommunistkravet på rätt till arbete, avskaffande av § 32 och makt till de anställda.

Det måste också klart sägas att genomförandet av propositionens lagförslag inte ger ett enda ytterligare arbetstillfälle. Förlängda uppsägningstider tvingar dock företagen till en långsiktig planering beträffande personalen.

Det är intressant att se på orsakerna till att ett lagförslag om anställningstrygghet blivit aktuellt just nu år 1973 efter alla år av socialdemokratiskt regeringsinnehav. Även under denna långa period har betydande arbetslöshet och därmed följande otrygghet för lönearbetarna förekommit. Inga lagförslag har framkommit trots att 25 procent av murarna i denna stad under många vintrar varit arbetslösa. Regelmässigt har 10 procent av hela byggnadsarbetarkåren varit arbetslös på vintern utan att de politiskt ansvariga talat om lagstiftning för att skydda arbetarna. Tvärtom har man ständigt avfärdat det gamla kommunistkravet på lagstadgad rätt till arbete såsom utopi. Men i dessa dagar när otryggheten sprider sig och allt fler grupper hotas av uppsägning och arbetslöshet har man kommit på att det kanske krävs en lagstiftning för att skydda de anställda. Är det nymornade intresset möjligen betingat av ett förändrat väljarunderlag?

Propositionen har presenterats som om genom densamma den hittills gällande principen om arbetsgivarens fria uppsägningsrätt hävs. På andra håll talas det högt om att man nu raserat § 32. Jag anser bägge

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

påståendena vara överdrivna, eftersom frågan om bestämmanderätten i företagen i första hand avgörs av kapitalägarna, dem som äger företagen. Det är precis som dåvarande andra lagutskottet påpekade i en redogörelse för § 32 för exakt tre år sedan i samband med vårt förslag om att förbjuda § 32: "Bestämmanderätten kan härledas ur äganderätten. Den som är ägare till ett produktionsmedel får också bestämma över hur det skall användas. På denna bas vilar näringslivets uppbyggnad." Det heter: "Den i § 32 angivna principen att arbetsgivaren själv äger bestämma över sitt företag och att avgöra vem som skall vara anställd ger uttryck för en av grundsatserna för den rättsliga regleringen mellan arbetsgivare och arbetstagare."

I dag uttrycker sig utskottet inte så aningslöst som för tre år sedan. Det har ju hänt en del sedan dess. Bl. a. har man strejkat i malmfälten, en konflikt som var ett bakslag för alla dem som hävdade att klassarbete och samförstånd skulle vara grundpelarna i kampen för större rättigheter för lönearbetarna. Hela denna samförståndsanda råkade ut för allvarliga bakslag under strejkrörelserna för tre år sedan. Ingenting har inträffat som motiverar påståendet att arbetare och arbetsköpare närmast sig varandra, att vi har gemensamma intressen, att en lösning på den gamla motsättningen mellan kapital och arbete kan ske genom samarbete.

Trots detta ger dagens utskottsbetänkande sken av att det på den svenska arbetsmarknaden finns en jämställdhet i form av två likvärdiga parter, som har att förhandla om olika frågor på lika villkor. Det är där vår uppfattning skiljer sig från den samförståndsideoologi inom den s. k. blandekonomin som socialdemokraterna tillsammans med de borgerliga representanterna i utskottet ger uttryck för. Någon jämställdhet i dessa frågor existerar inte, eftersom arbetsgivaren i kraft av ägarförhållandet leder och fördelar arbetet, anställer och avskedar. Detta är uttryck för rådande klassförhållanden, och det går inte att ställa lagar ovanför olika klassintressen. Det går inte att vare sig skriva eller tänka bort den verklighet som råder i dag.

Men det är klart att den förlängda uppsägningstiden kan ses som en relativ förbättring bl. a. för oss byggnadsarbetare jämfört med vad som stipuleras i kollektivavtalet. Det är bara några år sedan vi fick en 14 dagars uppsägningstid införd i avtalet och vi betraktade detta som en framgång. Tidigare var det vanligt att arbetsledaren kom på fredagsförmiddagen med sparklappen, och från och med kvällen var man arbetslös. Det förhållande som då rådde ledde inte till att den omskrutna fackligt-politiska samverkan trädde i funktion.

Herr talman! Några understrykanden av Karl Hallgrens anförande. Jag instämmer helt i hans kritik mot den öppna rekommendationen till arbetsköparna att tillgripa avsked i s. k. olovliga strejker som finns i betänkandet. Där utpekas särskilt de som spelat en ledande roll. Fritt fram för trakasserier således. Utskottet refererar här Arne Geijers motion, som i och för sig pekar på att hänsyn skall tas till de omständigheter som utlöst stridsåtgärden. Därefter anför utskottet sin egen bedömning i allmänna, överslättande formuleringar samt hänvisar till arbetsrättskommittén. Vi kan för vänsterpartiet kommunisternas vidkommande inte godkänna att riksdagen skall avstå från att i det nu aktuella samman-

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

hanget precisera en mening genom att hänvisa till vad en annan pågående utredning håller på med. Underlaget för ett bedömande ligger klart.

Tillgriper då arbetarna strejkvapnet för nöjes skull? Eller finns det underliggande orsaker? Av propositionens utformning får man intrycket att den första frågan skall besvaras med ja eller också ger den uttryck för ett auktoritetstänkande gentemot de anställda, något som borde vara en socialdemokratisk regering främmande. Saken är den att nästan alla strejker utlöses av åtgärder från arbetsköparnas sida. Om så inte är fallet är orsaken förhandlingsovilja eller ovilja att uppfylla ingångna avtal. Strejken däremot är ju en helt passiv åtgärd i den meningen. Jag måste fråga om man från de övriga partiernas sida verkligen anser att vuxna, ansvarskännande arbetare med försörjningsbördorna ger sig in i strejker enbart för nöjes skull eller utan att ha grund för det. Mina egna erfarenheter från arbetslivet säger mig att det endast är i ytterst trängda situationer som en arbetargrupp beslutar sig för att strejka. Det har uteslutande varit vid tillfällen då arbetsköparen hänsynslöst utnyttjat § 32 och sitt tolkningsföreträde till övergrepp mot oss arbetare.

Arbetarna tillgriper alltså inte strejkvapnet för nöjes skull. Vi har i vår motion hänvisat till vad förre förbundsordföranden Gustav Kolare uttalat om de omständigheter som tvingat arbetarna att tillgripa "vilda" strejker. Det är dessa förhållande som också förre LO-ordföranden ansåg att man måste ta hänsyn till. Varför då inte dra den enda naturliga slutsatsen av resonemanget? Den är – som vi har föreslagit – att förbjuda uppsägning och avskedande på grund av deltagande i arbetskonflikt.

På en annan punkt skulle jag vilja komplettera min partikamrat Hallgrens anförande. Det gäller den linje vi utvecklat i motionen 2030 om att ge de anställdas fackliga organisation ett avgörande inflytande i frågor om uppsägning och avskedanden. Klart utsagt: ha rätt att hindra uppsägning, permittering och avskedande.

Innebördan av denna ståndpunkt är att bryta nuvarande maktutövning från ägarna av produktionsmedlen, arbetsköparna, och i stället för denna maktutövning sätta rälten för löntagarna att tillerkänna deras fackliga organisation det avgörande inflytandet i frågor om uppsägning och avskedande.

Herr Fagerlund yttrade i sitt anförande att den svenska fackföreningsrörelsen vid förhandlingsbordet är en sorts Herkules. Det skulle alltså vara möjligt att klara löntagarnas intressen genom utomordentlig förhandlingskicklighet, eller vad nu herr Fagerlund kan mena med sitt yttrande. Löntagarna skulle alltså inte behöva något stöd. Verkligheten inom arbetslivet ger en helt annan bild. Den talar för behovet av att tillerkänna och lagfästa avgörande inflytande åt de anställda i de frågor som här berörs. Det finns inget som talar för att någonting negativt skulle uppstå om man följde vår linje. Påståendet att det skulle vara till nackdel för fackföreningsrörelsen att lagstiftningsvägen stärka densamma faller på sin egen orimlighet. Det innebär inte heller ett underkännande av fackföreningsrörelsens kapacitet eller att man anser att den på andra sätt inte fullgör sina skyldigheter. Vi vill bara stärka fackföreningsrörelsen, och på den linjen hade man kanske förväntat sig att företrädarkarna för ideologin om facklig och politisk samverkan skulle gå.

I anslutning till dessa frågor kommer jag in på ett yrkande i vpk-motionen, nämligen angående svartlistning och behovet av förbud mot att på icke saklig grund vägra arbetssökande anställning. Det finns många exempel på det som har refererats i pressen. Ett stort järnverk, som jag själv för övrigt besökt alldeles nyligen, har visat att man inte anställer folk därför att man vid den undersökning som har gjorts inte funnit deras politiska bakgrund lämplig. Det finns också exempel från bilfabriker på liknande åtgärder. Likaså är det klarlagt att företagen har en säkerhetstjänst med uppgift att undersöka bakgrunden hos dem som eventuellt skall anställas. Skall denna sida av problemet lämnas utanför obeaktad? Det betyder att man konserverar § 32-andan inom arbetslivet. Problemet vidgar de frågeställningar propositionen och utskottsbetänkandet omspannar. Vi har därför valt att yrka att frågan tas upp till närmare granskning och föreslår att riksdagen gör ett uttalande i enlighet med i motionen anförda synpunkter.

I reservationen 3 tar vi upp frågan om tillgodoräknande av anställningstid. Den reservationen blev också avfärdad av talare från olika partier, men det här är en intressefråga, inte minst för byggnadsarbetarna. Det hus som vi riksdagsmän arbetar och verkar i är byggt av ett konsortium. Det förekommer ofta att byggbolag bildar konsortier, som ibland har ganska kort varaktighet. Det är vanligt att de bara verkar under ett enda bygge. Det gäller exempelvis denna byggnad, där konsortiet Parlamentet enbart uppförde detta hus och sedan upphörde. De som arbetade här skulle alltså inte få tillgodoräkna sig den anställningstiden vid ett annat bygge, där någon av konsortiets delägare uppträder som arbetsgivare.

Jag yrkar bifall till reservationen 3.

När det gäller de anställningsfrämjande åtgärderna hävdade vpk redan år 1971 synpunkter på behovet att stärka arbetsförmedlingarnas ställning. Ett snabbare handläggande av dessa ärenden kan ske genom att tillerkänna länsarbetsnämnderna större befogenheter. Genom att länsarbetsnämnderna ges rätten att förordna om arbetsförmedlingstvång kan följande uppnås: dels kan yrkesmässigt meriterad arbetssökande verkligen erhålla arbete — även om hans fackliga insatser renderat honom ovilja hos arbetsköparen —, dels kan de äldres och de handikappades krav på arbetsanställning tillgodoses på ett helt annat sätt än tidigare. Vi har i vår motion och i reservationen 18 klart uttryckt denna ståndpunkt.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till samtliga vpk-reservationer.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Inrikesutskottets betänkande nr 36 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129 är ett uttryck för den vikt och betydelse som frågan om trygghet i anställningen tillmäts.

Tryggheten och rätten till arbete har alltid stått i centrum för den politiska och fackliga arbetarrörelsen. I den utveckling vårt samhälle och näringsliv genomgått har dessa frågor alltid stått i förgrunden. På grundval av detta har vår arbetsmarknadspolitik formats. Den har ständigt förändrats och anpassats till de krav som utvecklingen ställer. Vi

är alla medvetna om att en väl fungerande arbetsmarknad utgör en grundförutsättning för stigande standard och ökad trygghet för människorna.

När vi nu är beredda att lagstifta om åtgärder som säkerställer detta, sker det på grundval av erfarenheter som vi fått. När vi år 1971 antog en lag om sysselsättning uttalades att det förelåg risk för kategoriklyvning på arbetsmarknaden i en yngre, efterfrågad grupp och en grupp handikappade eller äldre, som får sysselsättas genom samhällets försorg. Utvecklingen har bestyrkt dessa farhågor. Arbetsgivarna måste känna ett större ansvar. När företagen planerar och verkställer exempelvis maskininköp binder de sig i många fall i beslut med långsiktig verkan. Man binder kapital, räntor och avskrivningar på lång sikt. Skulle människan inte vara lika mycket värd? I det arbetsmarknadspolitiska program som arbetarrörelsen har format inryms åtgärder för att i samverkan lösa problemen. Men företagen har väl ändå möjlighet att organisera sin verksamhet så att man kan ta till vara arbetskraften i betydande utsträckning av uppsägningstiden.

Från samhällets sida har förutsättningar skapats att verksamt komma till rätta med problem som uppstår. Den nu föreslagna lagen är ingen utmaning till arbetsgivarna utan en inbjudan till samverkan att i solidaritet lösa de många gånger komplicerade frågor som kan uppstå. De lagförslag som vi nu behandlar är en produkt av ett omfattande utredningsarbete. De är också uttryck för en politisk viljeinriktning att skapa trygghet för människorna. Den vikt och betydelse vi fäster vid detta gör att vi nu är beredda att gå vidare på lagstiftningens väg.

Vi har under en följd av år byggt upp en arbetsmarknadsorganisation som har till uppgift att vara serviceorgan till arbetsmarknad och näringsliv. Arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna har byggts upp och utvecklats för att med arbetsmarknadsstyrelsen som chefsmyndighet svara för de uppgifter som den av samhället beslutade arbetsmarknadspolitiken ställer upp.

De uppgifter som den nu föreslagna lagen om anställningsfrämjande åtgärder lägger hos arbetsmarknadsmyndigheterna kommer att handläggas på grundval av god kännedom om arbetsmarknaden och i en strävan till samarbete och samförståndslösningar. Under de år som gått har arbetsförmedlingarna kunnat glädja sig åt ett förtroendefullt samarbete med arbetsmarknadens parter och därigenom förvärvat en god kännedom om de olika frågeställningar som förekommer. Detta bekräftas också av erfarenheterna från arbetet i anpassningsgrupperna. Detta arbete kommer att understödjas av det lagförslag som vi nu lagt fram. Därmed är vi på god väg att finna en lösning på de problem som debatteras.

I övrigt, herr talman, vill jag ansluta mig till de synpunkter som framförts av herrar Fagerlund och Nilsson i Kalmar. Jag skall emellertid något kommentera de vid inrikesutskottets betänkande fogade reservationerna nr 18, 19 och 20.

I reservationen 18 från vänsterpartiet kommunisterna föreslås befohlenhet för länsarbetsnämnd att förordna om arbetsförmedlingstvång. Propositionens huvudtanke är att förbättrade sysselsättningsmöjligheter inom företagen för äldre och handikappade skall komma till stånd genom

ett samspel mellan arbetsförmedling, arbetstagare och företagsledning. I förslaget finns också angiven den handläggningsrutin som skall gälla. Reservanterna menar att förfarandet är alltför omständligt och föreslår att länsarbetsnämnden skall kunna besluta om arbetsförmedlingstvång för att snabbare komma till rätta med problemet.

Vi inom utskottsmajoriteten biträder inte denna uppfattning. Förslaget bygger på att samförståndslösningar i första hand skall eftersträvas. Meddelande av anvisningar och i ännu högre grad förordnande om arbetsförmedlingstvång har vi från den utgångspunkten bedömt kan komma i fråga endast i undantagsfall. Det är också fråga om en mycket ingripande åtgärd. Vi anser det därför naturligt att den beslutas av den centrala myndigheten, dvs. AMS.

I reservationen 19, också den från vänsterpartiet kommunisterna, yrkas att förbud skall införas för arbetsgivare att avvisa i och för sig kompetenta arbetssökande, som anvisats av arbetsförmedlingen, därför att den arbetssökande är – som man uttrycker det – svartlistad eller därför att den sökande börjat komma upp i medelåldern eller, tvärtom, därför att han är så ung att han ännu inte hunnit göra sin värnpliktstjänstgöring.

Vi i utskottsmajoriteten kan så till vida dela motionärernas uppfattning att det inte bör accepteras att en arbetssökande avvisas på ovidkommande grunder, men majoriteten i utskottet kan inte biträda reservanternas förslag. Ett förbud av det slag motionärerna tänker sig skulle sannolikt behöva kombineras med ett generellt arbetsförmedlingstvång för att få effekt. Annars skulle ju arbetsgivaren lätt kunna undvika att anställa en person, som han av något skäl inte vill ha, genom att hänvisa till att den lediga platsen redan är tillsatt eller inom kort kommer att tillsättas med person som har rekryterats i annan ordning, t. ex. efter annonsering. Vi har inom utskottsmajoriteten på grund av denna komplikation i stället pekät på att frågan kommer i ett annat läge genom det ökade personalinflytande på bl. a. rekryteringsfrågorna som för närvarande övervägs inom arbetsrättskommittén. Det är av dessa skäl vi yrkar avslag på reservationen.

I reservationen 20, som behandlar påföljd vid överträdelse av förordnande om arbetsförmedlingstvång, hävdar reservanterna från de tre borgerliga partierna, att det räcker med böter som påföljd om arbetsgivare vid rekrytering av arbetskraft inte respekterar beslut om arbetsförmedlingstvång. Fängelsestraff skulle därmed avföras från förslaget.

När det gäller valet av sanktionsform bör det erinras om att möjligheten att döma till fängelse redan finns i den nu gällande sysselsättningslagen från 1971. Det är alltså inte fråga om någon skärpning i förhållande till den lagen. Någon anledning att mildra straffpåföljden i det här sammanhanget kan inte föreligga. Möjlighet bör finnas att döma till fängelse vid särskilt klandervärda förseelser, t. ex. om arbetsgivaren upprepade gånger underlåter att följa arbetsmarknadsstyrelsens påbud. I sammanhanget bör man komma ihåg att ett förordnande om arbetsförmedlingstvång kommer till som en yttersta utväg sedan alla andra möjligheter att komma till rätta med en arbetsgivare misslyckats. Hans agerande i det skede där åtal och straff kan

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

bli aktuella kan inte betecknas som annat än en ren obstruktion mot statsmakternas strävanden att stödja sysselsättningsmöjligheterna för äldre och handikappade arbetstagare.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 12, som avser punkten 19, och på övriga punkter till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! De två lagförslag som riksdagen nu behandlar – lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder och lagen om anställningsskydd – utgår från en mycket enkel tanke. Tanken är att det inte kan få vara bara företagsekonomiska effektivitets- och lönsamhetsbedömningar som avgör vilka personer ett företag skall anställa eller vilka personer som måste gå om ett företag inskränker driften. Mänskliga och sociala hänsyn måste kunna vägas in och måste ibland också få bli utslagsgivande. Beslut som angår den enskildes trygghet i arbetet kan inte få vara arbetsgivarens ensak. De anställda måste genom sina organisationer ha möjlighet att påverka sysselsättningen på den egna arbetsplatsen. Därför ger de här lagarna löntagareorganisationerna och arbetsmarknadsmyndigheterna möjligheter att påverka företagets rekrytering, främst till förmån för äldre arbetskraft och handikappade. Därför ger lagarna i princip varje löntagare en rätt till arbetsplatsen. Uppsägning skall få ske endast på saklig grund, obefogade uppsägningar skall kunna förklaras ogiltiga och när en uppsägning måste ske skall den uppsagde ha en skälig uppsägningstid, varierande mellan en och sex månader beroende på levnadsåldern. Han skall också ha rätt till återanställning om den gamle arbetsgivaren efter en tid behöver nyanställa igen.

I arbetsbristsituationer får arbetsgivaren inte längre, om de här lagarna antas, ensam fritt avgöra vilka anställda han vill behålla och vilka han vill göra sig av med. Uppsägningarna kommer inte längre att kunna grundas på arbetsgivarens ensidiga bedömning av vilka arbetstagare som kan anses vara dugligast eller mest effektiva. I stället blir det de arbetstagare som har den längsta anställningstiden som i första hand har anspråk på att få vara kvar i sådana situationer. Uppsägningar och permitteringar skall genomgående föregås av varsel och överläggningar.

Detta är i kort sammanfattning, tror jag, en ganska definitiv brytning med de gamla tänkesätten i § 32 i Arbetsgivareföreningens stadgar. Enligt § 32 har ju arbetsgivaren rätt att fritt anta och avskeda arbetare. Med dessa lagar angriper vi bägge leden – både rätten att fritt anta arbetstagare och rätten att fritt avskeda.

Det är visserligen sant att § 32 förut under åren har begränsats, i någon mån genom lagstiftning och i litet större utsträckning genom avtal på arbetsmarknaden. Men principen om arbetsgivarens ensambestämmanderätt har fått stå kvar, och det har funnits – och finns – ett inte obetydligt utrymme för tillämpning av den principen än i dag. Det är egentligen först genom 1971 års äldrelagar, som nu fullföljs genom denna reform, som vi får ett verkligt genombrott för ett nytt tänkesätt, enligt vilket personalpolitiken inte är arbetsgivarens egen angelägenhet utan en gemensam angelägenhet för arbetsgivare och löntagare.

Det är inte svårt att illustrera skillnaden, om man vill, mellan gammalt och nytt, och detta med fullt beaktande av att det alltså fanns vissa begränsningar även förut i § 32. Före den senaste tidens lagstiftning – och den vi nu har framför oss – fanns det ju ingen som helst möjlighet att sätta makt bakom orden om man ville påverka arbetsgivaren i hans rekrytering så att han tog rimlig hänsyn till äldre och handikappade. Före den senaste tidens lagstiftning har det för all del funnits avtal som föreskriver att uppsägningar skall vara sakligt grundade. Men arbetsgivaren har alltid kunnat köpa sig fri med ett ganska billigt skadestånd, om det har blivit tvist om saken. Så blir det icke längre.

Före den här lagstiftningen har det visserligen funnits bestämmelser på arbetsmarknaden om den turordning som man skall iaktta i arbetsbrist-situationer, om det är aktuellt att permittera eller säga upp. Men den rätt som arbetstagaren har haft enligt sådana turordningsbestämmelser i kollektivavtal har alltid varit villkorad på det viset att företagarens effektivitetsbedömningar har gått först. Bestämmelserna har gällt endast när det har varit fråga om att välja mellan arbetstagare som haft lika lämplighet och skicklighet enligt arbetsgivarens bedömning.

Om jag skall allmänt karakterisera dessa två lagar, där vi alltså angriper § 32 i båda leden – rekryteringen samt uppsägningarna och permitteringarna – vill jag säga att dessa lagar naturligtvis betingar varandra i hög grad. Vi skulle inte kunna göra på det sättet att vi försökte bygga upp ett ordentligt skydd för bestående anställningar och samtidigt lämnade arbetsgivarens makt att ensam bestämma i rekryteringsfrågorna alldeles intakt. Då löpte vi risken att de oarter, som vi eventuellt lyckades komma till rätta med när vi skyddade bestående anställningar, dök upp i annan form – och på ett synnerligen otrevligt sätt – i rekryteringspolitiken i vissa företag. Man skulle få allt större svårigheter för äldre och handikappade, som inte var kvar på arbetsmarknaden, att komma tillbaka och få nytt fotfäste.

Därför är det av synnerlig vikt att de här två lagarna förs fram parallellt och att man också kan föra ut dem i verkligheten parallellt. Jag tror för min del att vi i det långa loppet har mest att hämta genom lagar av den typ som lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder representerar. Man försöker där få till stånd ett samarbete mellan de fackliga organisationerna, arbetsmarknadsmyndigheterna och arbetsgivarna om själva rekryteringen, och man försöker också få ett samarbete inne i företagen på det sätt som nu sker i anpassningsgrupperna. Men det hindrar inte, även om de största effekterna på sikt finns att hämta genom ett sådant samarbete om personalpolitiken över hela linjen mellan arbetsgivare och arbetstagare, att den här mest debatterade lagen om anställningsskydd är nog så viktig. Det är en komplicerad lagstiftning – komplicerad därför att verkligheten är så oerhört mångskiftande, därför att lagstiftningen skall tillämpas över hela arbetsmarknaden och därför att förhållandena i arbetslivet kan skifta på så många sätt.

Jag är inte förvånad – med tanke på vilken svår uppgift det är att lagstifta för uppsägningar och permitteringar i de mest olikartade situationer på hela arbetsmarknaden – över att det under riksdagsbehandlingen har väckts ganska många motioner och avgivits ett ganska

stort antal reservationer till inrikesutskottets betänkande. Det förvånar mig inte heller att utskottet på några enstaka punkter har jämkat propositionen och föreslagit andra lösningar, som jag för övrigt i huvudsak inte har någon svårighet att ansluta mig till. Det finns i flera av detaljfrågorna inte någon högre visdom att falla tillbaka på, och de små avvikelser som föreligger mellan proposition och utskottsbetänkande har jag föga anledning att uppehålla mig vid. I stället är det frestande att, i likhet med vad utskottet gör i sitt betänkande, peka på det värdefulla och för övrigt litet förvånande i att vi nu plötsligt i riksdagen har fått en ganska bred anslutning till huvudlinjerna i detta reformkomplex. Det har inte från något håll yrkats avslag på förslaget -- inte på någon principiellt avgörande punkt finns ett principiellt grundat motstånd mot vad som föreslås här.

Men under debattens gång -- jag lyssnade exempelvis på herr Hallgren i förmiddags -- fick man kanske mer och mer intrycket att denna relativa enighet om huvudlinjerna ändå under ytan rymde rätt mycket av spänningar. Alla var inte lika glada att krypa in under utskottets och propositionens vida kappa.

På den ena kanten har vi kommunisterna. Jag lyssnade som sagt på herr Hallgren, och det var ju rätt sällsamt för den som sysslat rätt mycket med de här frågorna att höra vad han hade att säga om våra lagförslag och om propositionen. Han försökte skapa intrycket att det vi gjorde inte bara var betydelselöst på det hela taget utan rent av var ett beställningsverk som borde passa arbetsgivarna utmärkt. I stället för att beskära arbetsgivarens makt skulle det här lagfästa arbetsgivarmakt och arbetsgivargodtycke -- så lät det på herr Hallgren.

Jag måste säga att bilden var en karikatyr, och herr Hallgrens argumentation var mer än lovligt jesuitisk. När herr Hallgren skulle ge belägg för sina påståenden refererade han ett stycke i propositionen där olika uppsägningsgrunder kommenteras. Det är ju så att hur vi än vänder oss kan vi aldrig hamna i ett samhälle där man inte är tvungen att någon gång på någon arbetsplats vidta en uppsägningsåtgärd. Därför hade vi rätt stor anledning att i propositionen kommentera vad som skulle menas med "saklig grund" för uppsägning och i vilka situationer man alltså skall kunna få säga upp en anställd. I propositionen står rätt mycket om de problem som möter i det praktiska livet. Men det refererade herr Hallgren genom att säga att här står det i propositionen att alla möjliga ting skall duga för att skicka i väg en arbetare. T. ex. om han gör sig skyldig till ordervägran skall man kunna skicka i väg honom. Jag fäster ögonen på inledningen av det där stycket om ordervägran i propositionen:

"En ordervägran bör inte utan vidare anses utgöra grund för uppsägning." Så står det. Och därefter följer ett resonemang om under vilka betingelser ordervägran eventuellt skall kunna utgöra grund för uppsägning.

Sedan sade herr Hallgren att arbetsgivaren skall kunna åberopa samarbetssvårigheter för att göra sig av med dem som han inte gillar. Då läser jag åter i propositionen: "Samarbetssvårigheter bör normalt inte kunna åberopas som grund för uppsägning." Sedan följer ett långt resonemang som går ut på att det i vissa undantagssituationer kan vara

nödvändigt att göra slut på ett anställningsförhållande, om samarbetet inte fungerar och det inte finns några omplaceringsmöjligheter.

Så traskar herr Hallgren vidare. Han påstod att vi legitimerar uppsägningar på grund av deltagande i konflikt. Eftersom det såvitt jag kan se föreligger saklig överensstämmelse mellan propositionen och utskottets betänkande kan jag citera från utskottsbetänkandet. Det står där: "Inte heller vid olovliga konflikter bör en arbetsgivare ha rätt att utan vidare säga upp arbetstagare. Man måste, såsom framhålls i flera av motionerna, ta hänsyn till de omständigheter som utlöst konflikten. Det kan exempelvis gälla förhållanden som arbetsledningens uppträdande eller dålig arbetsmiljö. Konflikten allmänna karaktär och varaktighet bör självfallet också ha betydelse vid bedömningen."

På det sättet har man alltså i propositionen och i utskottets betänkande kommenterat vardagslivets bekymmersamma situationer och starkt markerat behovet att verkligen inte utan vidare rusa iväg och säga upp arbetstagare bara därför att han vägrar lyda en order eller för att det finns vissa samarbetssvårigheter eller för att han deltar i en konflikt som till äventyrs är olovlig. Och detta blir i herr Hallgrens karakteristik att vi legitimerar arbetsgivargodtycket!

Nej, på mig gjorde herr Hallgrens framställning närmast det intrycket att den var avsedd för konsumtion inför något annat forum och av människor vilka inte som riksdagens ledamöter har haft anledning att läsa propositionen och utskottets betänkande. Jag har en känsla av att den verkliga avsikten möjligen är att här i riksdagen skaffa underlag för kommande attacker mot de fackliga organisationerna. Både herr Hallgren och hans partikamrater har visserligen här betygat sitt intresse för de fackliga organisationernas arbetsmöjligheter, men det svär litet mot vad ni i sak föreslår. Och även om herr Hallgren uppfattar det som en utmaning kan jag här ändå anknyta till vad herr Hallgren själv har sagt i reservation till utskottets betänkande om ett absolut förbud för att i någon situation vidta en uppsägning på grund av deltagande i en olovlig eller olaglig konflikt. Intar man den ytterlighetsständpunkten att det inte under några omständigheter skall kunna företas en uppsägning mot någon som deltar i, agiterar för eller sätter i gång en vild konflikt — ja, då menar jag att man i själva verket är fiende till hela systemet med förhandlingar och fackliga organisationer. Då är det i själva verket arbetsfreden och de värden som ligger i den samt de fackliga organisationernas möjligheter att komma framåt via förhandlingar som man attackerar.

Detta om den vantrivsel man på vänsterkanten känner för det reformistiska arbetet att förbättra löntagarnas ställning i arbetslivet. Men sedan finns det också en i uttryckssätten kanske mera verserad vantrivsel på den andra kanten. Den har här tolkats av framför allt moderaterna herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad, och den kommer också till synes vid studium av de moderata reservationerna till utskottets betänkande. Jag behöver kanske inte beträffande dem vara lika utförlig i argumentationen, även om det i och för sig kunde vara frestande.

Från moderaternas sida ansluter man sig visserligen i det väsentliga till dessa lagförslag, men det är inte svårt att se att de inte trivs med dem. Vi kan t. ex. se på reservationen 11, som handlar om beaktande av duglighet

och lämplighet vid fastställande av turordning för arbetsbristsituationer. Kärnan i detta lagkomplex är i själva verket att det icke är arbetsgivarens bedömning av duglighet och lämplighet i en arbetssituation som skall vara det ensamt utslagsgivande när det gäller vilka som skall få stanna om man måste inskränka driften och vilka som skall bli tvungna att gå. Att arbetsgivarens bedömning inte ensam skall vara utslagsgivande accepterar moderaterna. Men reservationen är skriven för att visa att man inte tror på den ordningen och att man vantrivs med den. Reserverna säger att de förutsätter att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på de problem som kommer att uppstå och att vi kan bli tvungna att komma tillbaka och försöka ändra lagstiftningen så att det i framtiden ges större utrymme för arbetsgivarens effektivitets- och lönsamhetsbedömningar.

Ungefär samma syften ligger bakom när herr Nordgren, herr Oskarson i Halmstad och andra här i debatten talar om att dessa lagar inte kommer att skapa några nya jobb. Nej, men varför påpekar man denna självklarhet? Här är det fråga om att dels påverka rekryteringen till förmån för äldre och handikappade, dels skydda bestående anställningar. De nya jobben får vi skapa med andra medel. Där kommer näringspolitiken, den ekonomiska politiken och den offentliga sektorn in som betydelsefulla faktorer. Men varför anför man såsom kritik mot dessa lagar att de inte skapar några nya jobb, när det aldrig varit avsikten med dem? Tydligt för att man allmänt vantrivs med dem. I samma andetag lägger man till: Akta er noga för att tvinga arbetsgivarna att ta för mycket sociala hänsyn! Tvingas arbetsgivaren till så mycket socialt hänsynstagande att det inte går ihop med hans egen uppfattning om hur man skall driva företaget, så kommer det att gå ut över sysselsättningen och slå tillbaka på löntagarna.

Det har sagts av herr Fagerlund och andra i debatten att det stora felet, när det gäller de svårigheter som den äldre arbetskraften och många av de handikappade brottas med, kanske just är att arbetsgivarna har fördomar när det gäller de äldre, att arbetsgivarna icke förstår att rätt värdesätta de erfarenheter och den stabilitet som de representerar, inte begriper att de faktiskt även från lönsamhetssynpunkt skulle vara värda att satsa på lika mycket som yngre och i medicinsk mening helfriska personer.

Men det är inte bara det. När man drar fram sådana synpunkter och åberopar Göteborgsundersökningarna som ett skäl till tveksamhet mot denna typ av lagstiftning, har man fullständigt förbisett vad det rör sig om. Dessa lagar är inte skrivna på det sättet att man på någon enda punkt tvingar arbetsgivaren till några åtgärder som är orimliga, vare sig i fråga om rekryteringen av personal eller i fråga om permitteringar och uppsägningar. Lagarnas innebörd är att arbetsgivarens rätt att ensam bestämma ersätts med en ordning som ger löntagarna och deras organisationer ett medinflytande. På alla punkter där det kan uppstå känsligheter och kantigheter — t. ex. om det är svårt att veta hur man i det praktiska fallet bör tillämpa turordningen enligt lagen eller vilka bestämmelser man vill ha — finns det enligt lagen möjlighet att genom kollektivavtal komma överens om en bättre ordning än den som lagen anger. Var så god och företagsanpassa eller branschanpassa turordningen

på vilken sektor som helst, om ni vill! Men det skall i fortsättningen inte vara arbetsgivaren ensam som bestämmer, utan löntagare och arbetsgivare får resonera sig fram till vad som är den rimliga ordningen och vad som är förenligt med både sociala hänsyn och företagets effektivitetshänsyn.

Ett annat exempel. Det har från arbetsgivarhåll klagats på – och det skymtar också i moderaternas reservation – att det är farligt att ställa upp några generella förbud mot att provanställa folk på kort tid. Lagen om anställningsskydd förbjuder i princip provanställningar, och det är därför att man är rädd för missbruk, man är rädd för att somliga arbetsgivare för att slippa undan alla förpliktelser när det gäller saklig grund och långa uppsägningstider skall ta sig orådet före att i stället på prov för kortare tid anställa människor som de borde ha heltidsanställda i vanlig form och därmed vara kvitt problemen. Men lagens förbud är inte absolut. Behövs det på någon arbetsplats eller i någon bransch av alldeles speciella skäl en viss tillgång till provanställningar skall man också kunna få möjlighet till det, men skillnaden mot nuläget är att det inte bara är arbetsgivarna som skall bestämma om man skall tillåta provanställningar, utan det får löntagarna och arbetsgivarna gemensamt resonera sig fram till.

Om ni moderater vill vara ärliga och uppriktiga bör ni erkänna att det ni vantrivs med är att löntagarna får ett medinflytande över personalpolitiken i viktiga delar. I annat fall kan ni säkert övervinna vantrivseln.

Jag kan knyta an igen till vad som sagts om att det ändå är glädjande att det nu finns rätt god uppslutning kring reformen. Det är så mycket mer glädjande som denna uppslutning kommit rätt hastigt och plötsligt. När vi 1971 antog äldrelagarna gick moderaterna i väsentliga stycken på en avslagslinje.

När Valter Åman lade fram sitt betänkande om anställningstrygghet i januari fanns det inte bara en arbetsgivarreservation som var aggressivt fientlig mot tankarna på lagfäst anställningstrygghet, utan när betänkandet gick ut på remiss ställde hela raden av arbetsgivarorganisationer upp med Arbetsgivarföreningen i spetsen. De anförde att det inte var måtta på katastrofer som hotade om man lagstiftningsvägen prackade på näringslivet den här produkten. Sedan har också under vårens lopp bedrivits dyra och påkostade kampanjer i annonser och broschyrer mot den här lagstiftningen.

I valrörelsen rådde fortfarande en viss tveksamhet och oklarhet om hur moderater och centerpartister ställde sig till förslaget, och oklarheten skingrades inte då.

Mot hela denna bakgrund är det glädjande att se att vi nu, efter valet – när riksdagen har fått tillfälle att ta del av förslaget och sätta sig in i det ordentligt – har fått en bred uppslutning, låt vara litet motvilligt på en del håll, kring huvudlinjerna i denna reform. Jag vill hoppas att detta skall lova gott för framtiden. Jag hoppas att det är ett vittnesbörd om att vi numera alla är ense om att det helt enkelt, oavsett alla företags-ekonomiska lönsamhets- och effektivitetsresonemang, är socialt oacceptabelt att allt större grupper ställs utanför den öppna arbetsmarknaden. Jag hoppas att vi är ense om att det är socialt oacceptabelt att allt fler äldre och handikappade möter stora och ökande svårigheter, framför allt

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

när det gäller att komma tillbaka på arbetsmarknaden om de en gång blivit utslagna – och detta även i goda ekonomiska tider.

Sträcker sig sedan enigheten därefter att vi är ense om också att vi inte kommer till rätta med dessa problem annat än genom att över en bred front ge löntagarna ett helt nytt inflytande över det ekonomiska livet i stort och i företagen vore allt utomordentligt väl. Men jag är personligen övertygad om att förutsättningen för att vi så småningom skall kunna arbeta oss fram till denna fridfulla enighet också i andra frågor än den nu aktuella är att det i bakgrunden finns löntagarorganisationer, som med kraft företräder löntagarnas intressen och deras anspråk på inflytande och trygghet, och att det finns en arbetarrörelse som på det politiska planet på ett otvetydigt sätt ställer sig bakom dessa anspråk.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När statsrådet Lidbom starkt kritiserar de kommunistiska reservationerna och betecknat dem som antifackliga, gör han en total felbedömning.

Våra reservationer går ut på att stärka fackföreningsrörelsens ställning gentemot arbetsköparna; ingenting annat. Jag kan inte förstå hur statsrådet kan komma till en sådan uppfattning, när vi kräver att den lokala fackföreningen skall ha det avgörande ordet – alltså vetorätten mot en arbetsköpare – för att kunna hindra uppsägningar, avskedanden och permitteringar. Är det att vara antifackligt?

Vad beträffar konflikter har vi uttalat, både i motionen och i reservationen och även i våra anföranden här, att vi anser att deltagande i konflikt aldrig skall få utgöra grund för uppsägning och avskedande. Detta vidhåller vi. Det är inte heller antifackligt.

Vad gäller exempelvis gruvarbetarnas strejk i dag? Den gäller ett krav på 2 kronor mer i timmen. Fackföreningen har inte kunnat komma till något resultat med arbetsköparna om en lösning av lönefrågan. I utskottsbetänkandet har inte sagts någonting om att man skall ta grundlig hänsyn just i en sådan fråga vid bedömandet av om det skall bli avskedande eller inte. Däremot har man räknat upp andra saker, såsom förhållandet på arbetsmiljöområdet och arbetsgivarens olämpliga uppträdande, som naturligtvis kan vara förmildrande omständigheter, och då inte omedelbart skall kunna leda till avsked eller uppsägning – men man har heller inte sagt rent ut att det *inte* skall göra det. Vad vi vill ha fastslaget är att den åtgärden aldrig skall kunna vidtas.

Sedan måste jag också säga att när statsrådet talar om att det här just är grunden för trygghet i anställningen och att den blir lagfäst, undviker han mycket nogsamt att nämna § 39, alltså den paragraf som ger arbetsköparen rätt att köpa sig fri, om han inte vill ha kvar en arbetare på arbetsplatsen. Det är otvetydigt så.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är rätt anmärkningsvärt att statsrådet Lidbom här vill göra gällande att det inom det svenska näringslivet inte har tagits sociala och mänskliga hänsyn till den anställda arbetskraften – så föll orden. Den som något varit ute i arbetslivet och haft företag och studerat

förhållanden mellan arbetsgivare eller företagare och anställda kan ganska lätt konstatera att det har tagits stor både mänsklig och social hänsyn. Varför? Jo, därför att man är beroende av varandra, speciellt i de mindre företagen, men naturligtvis även i de större.

Statsrådet konstaterade också att det är angeläget med ett gott samarbete. Ja, det är det, men mot bakgrund av vad vi har erfarit inom olika näringsorganisationer efter uppvaktningar, påtryckningar, hövliga skrivelser osv., där vi har framhållit de problem som kan uppkomma på grund av olika lagförslag — det här förslaget och en del andra — har man, i varje fall på regeringssidan, inte visat den samarbetsvilja som vi i näringslivsorganisationerna hade hoppats på för att få ett, som vi kallar det, näringslivsvänligare klimat och ökad sysselsättning. Det är mot denna bristande samarbetsvilja från regeringens sida som vi vänder oss, herr statsråd!

Sedan kritiserade statsrådet provanställning. Jag gav i ett tidigare anförande exempel på att det är nödvändigt dels att använda provanställning som anställningsform, dels att viss hänsyn måste tas till duglighet och lämplighet. Tiden tillåter inte att jag upprepar det, men har man studerat förhållandena på arbetsmarknaden med den rätt hårda specialiseringstakt som vi för närvarande måste ha för att klara konkurrensen måste man konstatera att det inte går att omplacera arbetstagare hur som helst. Alla anställda passar inte på vilket jobb som helst, inte ens inom samma företag. Det är väl ganska naturligt.

Det förslag som föreligger beträffande provanställning innebär bl. a. att provanställning inte får användas som anställningsform inom de delar av näringslivet som inte omfattas av kollektivavtal. Detta får till följd att arbetsmarknadsmyndigheterna i viss omfattning berövas möjligheten att med hjälp av utbildningsbidrag stimulera till ökad anställning.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag fann inte anledning att begära ordet förrän alldeles i slutet av statsrådets anförande. Statsrådet Lidbom sade att i valrörelsen hade moderaterna och centern ställt sig tveksamma till lagstiftning i denna fråga. Jag vill, herr talman, med kraft tillbakavisa det påståendet för centerns del. Det förhåller sig inte på det sättet.

Jag har tidigare i dag sagt att denna lagstiftning inte på något sätt är revolutionerande — genom den lagfästs närmast bara god sed på arbetsmarknaden. Det är en minimilagstiftning. Det har faktiskt dröjt länge innan regeringen lagt fram ett förslag om lagstiftning på detta område. Socialdemokraterna har faktiskt medverkat till att avslå motio-
ner som väckts i denna fråga. Om statsrådet Lidbom vill göra sig besväret att läsa centerns program kan han finna att vi har uttalat att varje människa har *rätt* till arbete. För att hon skall ha den rätten måste den bli fastställd i lag. Detta sker genom den lagstiftningen som nu behandlas. Den är inte något fullbordat verk utan kommer att utvecklas, förmodligen redan nästa år.

Centerns program har tagit ställning till § 32 i sådana ordalag att man får anse att vi tagit avstånd från den.

Statsrådet Lidbom tycks vilja frammana motsättningar mellan vårt

parti å ena sidan och å andra sidan socialdemokratin och fackföreningsrörelsen. Jag hävdar att detta är oberättigat.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att starkt polemisera mot statsrådet Lidbom. Jag lyssnade med intresse till anförandet och instämmer i mycket av vad statsrådet redovisade som sina synpunkter.

Statsrådet Lidbom deklarerade uppfattningen att vi sannolikt har rätt mycket att hämta i lagen om anställningsfrämjande åtgärder och nämnde anpassningsgrupperna som ett exempel. Jag har i mitt anförande antytt precis detsamma. Vi har tidigare här i kammaren diskuterat att man kanske genom att ställa personliga resurser till förfogande även vid sidan om arbetsförmedlingen kan utveckla dessa snabbt.

Men en sak gjorde mig litet förvånad och föranledde mig att begära ordet. Statsrådet sade att han var överraskad av enigheten även om han hälsade den med tillfredsställelse. Jag hade dock en känsla av att han betvivlade äktheten i enigheten i väsentliga frågor. Det finns vissa nyanser, det är riktigt. I mitt första anförande i dag redovisade jag folkpartiets förflutna i denna fråga. Jag omnämnde den första motionen 1957 och fru Nettelbrandts krav på en utredning 1962. Jag framhöll att vi mot den bakgrunden hälsar lagförslaget med tillfredsställelse. Detta innebär dock inte att alla detaljer kan godtas eller att vi avhänder oss rätten att komma med kompletteringsförslag. Det har vi också gjort.

Jag tycker att det hedrar statsrådet Lidbom att han, när vi i utskottet på några punkter har enats i den riktning i vilken vi har föreslagit kompletteringar, öppet förklarar att han hälsar detta med tillfredsställelse. Det är bra när ett statsråd så pass klart deklarerar att han accepterar ett utskottsjobb som leder till förbättringar av vissa detaljer i en proposition.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! En viss ömtålighet spärades i ett par av replikerna. Jag skall genast klara upp missförstånden.

Till herr Nilsson i Tvärålund vill jag säga att jag inte sökt sak med vare sig centerpartiet eller folkpartiet. Jag nämnde mycket i förbigående att det i valrörelsen rådde en viss tvekan om var moderaterna och centerpartiet skulle hamna. Jag anförde detta inte alldeles utan skäl. Det gjordes nämligen under valrörelsen en del ansträngningar bl. a. av mig men även av flera andra för att få fram klara besked från centern och moderaterna om hur de ställde sig till denna lag. Propositionen var redan publicerad och vi hade hela den långa debatten om betänkandet bakom oss. Det kom inga svar. Det enda vi hade att hålla oss till när det gällde centern var en intervju i Metallarbetaren med Thorbjörn Fälldin, där han sade följande: "De stora företagen har lättast att uppfylla kraven från den Åmanska utredningen. Det gäller att hitta formerna för hur små och medelstora företag skall göra det. Jag tror inte att vi kan lägga på de små företagen ett helt individuellt ansvar här."

Det sista är en ganska kryptisk formulering. Skall det innebära någonting alls att arbetsgivarna slipper ett individuellt ansvar, måste det

betyda att de i större eller mindre utsträckning skall slippa ifrån lagstiftningen om anställningsskydd. Är det de mindre och medelstora företagen som skall slippa, då frågar man sig hur pass vidsträckta undantag herr Fälldin är ute efter i det sammanhanget. Om man drar gränsen vid företag som har färre än 100 anställda, skulle 1 miljon löntagare falla under de något kryptiskt uttryckta undantag som herr Fälldin antydde. Vi bad honom skingra ovissheten, men han gjorde det inte och inte heller någon annan från centerpartiet.

Förlåt, herr Nilsson i Tvärålund, den något utförliga förklaringen till min mycket svepande anmärkning i förbigående beträffande centerpartiet, en anmärkning som jag dock anser att det verkligen finns hundra procentig täckning för.

Till herr Eriksson i Arvika vill jag säga att jag aldrig, vare sig i mitt anförande i dag eller i något annat sammanhang, ifrågasatt äktheten i folkpartiets önskemål om att få en lagstiftning om anställningstrygghet.

Herr Nordgren ville tillskriva mig – herr Nordgren lyssnade inte eller också hördes det dåligt när jag talade – att jag sagt att arbetsgivarna inte tar några sociala och mänskliga hänsyn. Det sade jag inte. Jag framhöll att vi kanske är ense om att det inte är socialt godtagbart att allt fler människor stampas ut från den öppna arbetsmarknaden, framför allt äldre och handikappade. Jag har inte med någon svepande formulering påstått att arbetsgivarna inte skulle ta sociala hänsyn. Många företag sköter uppsägningar och permitteringar på ett hyggligt sätt utan att vara bundna av lagregler och avtal i detalj. Men exempel finns även på motsatsen. Framför allt råder en alltför stor frihet för företagen intill nu att handlägga dessa frågor efter eget bedömande.

Herr Hallgren anser sig ha funnit bevis för att det inte ges någon rätt till arbetsplatser i denna lagstiftning om anställningsskydd. Beviset är att enligt lagförslaget kan arbetsgivaren ytterst köpa sig fri genom att betala ett skadestånd som till beloppet är fixerat i lagen. Vilken bestämmelse syftar herr Hallgren på? Det är en undantagsbestämmelse för en speciell situation.

Om en löntagare har blivit uppsagd och anser uppsägningen obefogad, kan han gå till förhandling och process för att få behålla sitt jobb. Under uppsägningstiden och medan förhandling eller process pågår får han i princip inte skiljas från anställningen. Blir slutsatsen att uppsägningen var obefogad, skall han ha rätt att stå kvar i jobbet. Han får fortsätta som förut.

Om nu någon arbetsgivare bryter mot sina skyldigheter på dessa punkter, om någon arbetsgivare går så långt att han inte böjer sig, när arbetsdomstolen sagt sitt och konstaterat att uppsägningen var ogiltig, utan ändå vägrar att ta emot arbetstagaren på sin arbetsplats; vad händer då? Jo, då träder en lagbestämmelse i kraft, som säger att arbetsgivaren i den situationen utöver att han betalt lön under uppsägningstiden och skadestånd för att han gjort sig skyldig till obefogad uppsägning dessutom får betala ett inte så litet extra skadestånd. Detta extra skadestånd som kommer ovanpå alla påföljder kan enligt propositionens förslag variera mellan 12 och 24 månadslöner, beroende främst på anställningstidens längd. Enligt utskottets förslag – en av de förbättringar

som herr Eriksson i Arvika antydde – varierar skadeståndet mellan 16 och 32 månadslöner, beroende på anställningstidens längd.

Varför har vi valt att här sätta ut dessa mycket kraftiga belopp – anta att domstolen kommer att döma ut dem – och inte bara sagt att arbetsgivaren till varje pris är tvungen att ta tillbaka arbetstagaren och följa arbetsdomstolens dom? Vi har sagt att en personalexecution är praktiskt omöjlig på arbetsplatserna. Är parterna så djupt osams att arbetsgivaren trots allt vad han fått betala i skadestånd och trots allt vad han riskerar ändå absolut inte vill se den här arbetstagaren, så får vi väl nöja oss med en ytterligare ekonomisk påföljd, men den bör då bli så kännbar att det blir bara vid de mest djupgående konflikter som denna yttersta nödfallsutväg kan tillgripas. Då skall det kosta ordentligt. Det är alltså fråga om rent avskräckande skadestånd, som är så kraftiga att varje normalt funtad arbetsgivare föredrar att följa arbetsdomstolens dom och behålla arbetstagaren framför att betala exempelvis 32 månadslöner utöver vad den obefogade uppsägningen har kostat honom också för övrigt.

Denna praktiska lösning på ett sällsynt problem är ett bra dåligt bevis för att vi inte i all rimlig och praktisk uträkning skulle ha skapat en rätt till arbetsplatsen genom den här lagstiftningen.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lidbom sade att regeringen gjort sig besvär för att få klart besked från centern vad gäller lagstiftning om trygghet i arbetet och att centern inte kunnat ge något svar. Omedelbart därefter sade statsrådet att herr Fälldin har givit ett svar och att det var kryptiskt. Statsrådet citerade så herr Fälldins svar. Jag tycker att det var ett koncentrerat och klart svar med hänsyn till möjligheterna att ge ett svar i dagens läge.

Statsrådet sade att han anser sig ha hundra procentig täckning för att påstå att centerns inställning var oklar under valrörelsen. Det tyder på en beklaglig obekantskap med hur livet fungerar på det här området. Jag hoppas att statsrådet läser vad utskottet skriver och är enigt om, nämligen att frågan om trygghetsfonderna bör utredas av skatteberedningen. Skillnaden mellan utskotts majoriteten och reservanterna är att majoriteten skjuter den här frågan på framtiden, medan reservanterna anser att den bör utredas omedelbart.

Företag möter olika öden i olika tider. Statsrådet Lidbom liksom hela regeringen måste väl ändå vara väl medveten om de svårigheter som näringslivet har haft de senaste åren. Småföretagen har naturligtvis i många situationer svårigheter att uppfylla de krav på trygghet som de anställda har rätt att ställa. Detta har vi från vår sida velat få bättre utrett. Det är en fråga som man inte kommer ifrån. Jag tycker nog att ihålligheten i statsrådets inlägg klart avslöjas mot bakgrund av vad såväl utskottets majoritet som reservanterna har skrivit på den här punkten.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till statsrådet vill jag bara säga att skadeståndsbeloppet inte är avskräckande för de stora företagen. Jag kan hålla med om att för

ett litet företag kan det vara avskräckande, men vad betyder en halv miljon för Volvo för att bli av med en radikal klubbstyrelse? Det har varit ganska nära vid ett par tillfällen att det blivit en sådan, och det är möjligt att det blir en i framtiden. Då kostar det en halv miljon att bli av med den, och det kan företaget mycket väl offra, ty det tjänar man in i längden. Detta är bara ett exempel.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet vill göra gällande att jag kanske inte lyssnade tillräckligt uppmärksamt, men jag passade faktiskt på att anteckna några av inledningsorden, och det var detta som gjorde att jag tyckte att det var litet hänsynslöst mot den svenska företagssamheten när statsrådet sade att de här lagarna utgår från en enkel tanke att man inte enbart får lägga ekonomiska principer till grund när man driver företag. Ungefär så föll orden, och om man som jag varit företagare i åtskilliga tiotal år så vet man ganska väl att så bär man sig inte åt mot anställda.

Det verkade som om statsrådet Lidbom gärna ville söka sak med moderata samlingspartiet men inte med de övriga borgerliga partierna. Vi står dock eniga bakom reservationerna på en del punkter, och moderata samlingspartiet har hela tiden förfäktat att vi har ingenting emot löntagarinflytande, vare sig i styrelser eller i andra sammanhang.

Vad gäller provanställningarna, herr statsråd, så är det ju ganska märkligt att i det delbetänkande som Åmanska utredningen nyligen presenterat föreslås provanställningar inom den offentliga sektorn. Varför kan man inte tillåta samma sak inom den privata sektorn?

Slutligen: De här lagarna är inte så orimliga att man inte skall kunna följa dem, sägs det. Nej, det kanske de inte är, men den fråga jag ställde i mitt inledningsanförande löd: Gagnar dessa lagar verkligen sysselsättningen, och hjälper dessa lagar de befattningshavare som lagarna är avsedda att hjälpa? Tror statsrådet verkligen det? Hjälper de här lagarna t. ex. de anställda som arbetar på bensinstationer eller i bilbranschen och många andra branscher och som nu måste permitteras på grund av oljekrisen? Det är klart att man inte kunde veta något om oljebristen när lagarna skrevs, men det kan uppkomma sådana situationer också av andra orsaker. Då hjälper tydligen inte dessa lagar, och de hjälper inte heller företagen. De snarare motverkar deras möjlighet att öka sysselsättningen och att vidareutvecklas!

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Det är inte för inte som det blir en liten extra dialog mellan herr Nordgren och mig. Skälet är inte bara att moderaterna har sina egna reservationer, som avslöjar ett eget och mera konservativt synsätt i dessa frågor – exempelvis en reservation om provanställning och en reservation som vill slå på trumman för arbetsgivarnas möjligheter att göra sina egna effektivitetsbedömningar när det gäller vilka arbetare som skall gå i en permitteringssituation. Det är också hela den allmänna inställning som herr Nordgren gång på gång kommer tillbaka till: Gagnar det sysselsättningen att man inför sådana här lagar? Och tänk på de stackare vid bensinstationerna som nu eventuellt blir permitterade på

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

grund av oljekrisen.

Till det är svaret: Det måste i hög grad gagna förhållandena på arbetsmarknaden i stort att om företag får ställa in eller inskränka driften på grund av oljekrisen eller av andra skäl, så skall man i permitterings-situationer och i fall av kollektiv eller individuell uppsägning ta sociala hänsyn och icke lita till en ren effektivitetsbedömning från arbetsgivarens sida. Det skall framför allt inte vara arbetsgivarens ensamma bedömning, utan man skall förhandla sig fram till ett resultat, och de som har varit rätt länge på jobbet skall ha ett visst företräde att få vara kvar.

Däremot har det aldrig påståtts att man med hjälp av lagar skapar nya jobb. Något så verklighetsfrämmande har ingen påstått. Här slår man in öppna dörrar. Det är egentligen bara ett sätt att visa att man är emot lagarna av andra skäl.

Till herr Hallgren skall jag återkomma när herr Hallgren en gång i framtiden kan ge mig ett exempel på ett företag som har velat köpa sig fritt från att ha otrevliga anställda och därför trotsat lagens alla olika bestämmelser och struntat i arbetsdomstolens dom och hellre pungat ut med skadestånd på upp till 32 månadslöner. Jag tror att det kommer att dröja avsevärd tid innan herr Hallgren har något exempel att komma med som kan ge anledning till en förnyad diskussion oss emellan.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kamma-rens förhandlingar.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Jag tar till orda med anledning av att jag är förstemotionär till motionerna 2025 och 2026. Det beslut som vi i dag skall gå att fatta är av mycket stor betydelse för både anställda och arbetsgivare.

Praktiskt taget samtliga anställda i vårt land kommer att beröras av lagen, eftersom deras anställningsförhållanden kommer att påverkas fr. o. m. den 1 juli 1974. Arbetsgivarna å andra sidan kommer givetvis också att påverkas av lagen, eftersom de måste iakttä nya och väsentligt mer långtgående bestämmelser i sitt förhållande till de anställda. För företagens del blir lagen av mycket stor betydelse genom att ett mycket större ansvar läggs på dem när det gäller omsorgen om de anställda. Lagen blir för företagens del mycket kostsam. Jag tror, herr talman, att lagen kommer att belasta företagen mer än vad fördubblingen av löneskatten kostade landets arbetsgivare.

Men bestämmelserna innebär inte bara ekonomiska åligganden i form av uppsägningslöner och övertagande av en del av arbetslöshetskassornas utlägg utan även, vad jag tror, höga kostnader för att avklara den byråkratiska apparat som lagen medför. Även om en eller annan anställd kan dra fördelar av den nya lagstiftningen torde den i sin helhet inte inge den trygghet som läsaren av förslaget invaggas i. Trots de höga kostnaderna för arbetsgivarsidan, saknar propositionen analyser av konsekvenserna för företagen i ekonomiska och andra hänseenden och därmed deras möjligheter att utveckla och upprätthålla sysselsättningen.

Därmed kommer jag fram till den första av mina motioner som

försöker tillgodose de mindre företagen, som genom de ekonomiska konsekvenser som följer med de förlängda uppsägningstiderna råkar i en besvärlig situation. Propositionen har helt utelämnat denna sak. Med en jämn åldersfördelning inom företaget blir den genomsnittliga uppsägningstiden omkring 4 månader. Konsekvenserna blir i första hand tvåfaldiga.

Företagens framtida skuldbörda ökar genom de förlängda uppsägningstiderna, vilka får till följd att långgivare ställer krav på bättre säkerhet. Problemet skapas alltså inte med de anställda utan med borgenärerna. Förslaget leder på denna punkt till sämre möjligheter för just de mindre företagen att helt enkelt låna pengar. Ett exempel: Häromdagen behövde ett verkstadsföretag med 40 anställda långa pengar. För befintliga lån fanns företagsinteckning i botten. Och nu skulle alltså fler inteckningar tecknas för det nya lånet. Vad hände? Bankmannen frånräknade helt enkelt den latent skulden för uppsägningslönerna, 40 anställda gånger 6 månader, vilket fick till följd att nytt lån inte kunde tecknas. Eftersom inga åtgärder har skapats från statsmakterna för att hjälpa i denna situation, tar jag och fler småföretagare med mig det som exempel på socialdemokratisk näringspolitik riktad mot de mindre och medelstora företagen.

Den andra konsekvensen med de förlängda uppsägningstiderna är för en del företag helt enkelt de problem som uppstår vid arbetsbrist. Jag vill verkligen starkt understryka att åtskilliga mindre företag inte har en orderkö som är tillräckligt lång för att täcka uppsägningstiderna. Flera företag har en orderkö som är omkring två månader och mindre.

För att komma till rätta med de problem som här följer har jag i min motion 2025 önskat få till stånd en skattefri avsättning till uppsägningslönerna, dvs. om företagets rörelseöverskott är tillräckligt stort, skulle en skattefri avsättning få äga rum tills ett belopp var så stort att det motsvarar uppsägningslönerna. Jag är medveten om att detta endast kan fungera för klart bärkraftiga företag, men det är åtminstone ett steg för att lösa de problem som regeringen här skapar. Folkpartiets förslag att de mindre företagen skall få avsätta löneskatten i samma syfte är ett annat och förnuftigt steg.

Som jag påpekat i motionen förorsakas arbetsbrist i de flesta fall av krafter som ligger helt utanför arbetsgivarens kontroll. Det innebär alltså att lagen försätter företagaren i en situation som han inte själv kan påverka. Det han skall göra är bara att betala ut upp till 6 månaders lön och oberoende av om företaget därmed går omkull. Och kan han inte göra det och företaget försätts i konkurs riskeras inte att de anställda ställs på bar backe, vilket är bra. Den statliga lönegarantin träder in. Men på det lilla företaget och dess fortbestånd tänker inte regeringen eller LO – jag vågar påstå att de anställda och människorna i bygden tänker annorlunda. Låt oss ta oljan som ett aktuellt och avskräckande exempel. Som det nu ser ut kan oljebristen glida in över halvårsskiftet 1974 då lagen träder i kraft. Skall då de anställda i drabbade företag kunna garanteras upp till 6 månaders lön utan att driften kan fullföljas? Perspektivet med konkurser och arbetslöshet är avskräckande. Kort sagt, herr talman, finner jag det närmast upprörande att regeringen och

utskottsmajoriteten kan ställa så stora krav som det här är fråga om på en särskild grupp, företagen, utan att man ger dem möjlighet att uppfylla kraven.

Så till den andra av mina motioner, nr 2026, där jag påpekat att ädrelagarna "till skydd och stöd för äldre arbetskraft", som det står i utskottsbetänkandet, inte fått avsedd effekt. I motionen citerar jag LO:s ekonomiska utsikter från hösten 1972, där det sägs att de längre uppsägningstiderna för de äldre inte får resultera i ökad svårigheter att bereda dessa personer anställning, vilket alltså varit fallet.

Vidare citerar jag den Svanbergska rapporten från i våras och andemeningen är där densamma, lagen har fått omvänd effekt. Den trygghet som skulle ges de äldre har blivit otrygghet. Jag har tidigare befarat denna utveckling och även fått spridda exempel på den. En helt färsk forskningsstudie från nationalekonomiska institutionen vid Göteborgs universitet bekräftar nu att farhågorna har besannats. Undersökningen omfattar nu ett 80-tal privata, statliga och kommunala företag samt institutioner i Göteborgsregionen och i några Smålandsregioner. Arbetet har letts av civilekonomerna Göran R. Svensson och Björn Rosengren och visar alltså att en ovanligt hög andel av de tillfrågade har ändrat eller kommer att ändra anställningspolitiken gentemot äldre arbetskraft på grund av ädrelagarna och att de kommer att anställa färre äldre än tidigare. Föreliggande förslag bygger nu vidare på befintlig grund, varför jag inte räknar med en bättre situation för de äldre.

Därför, herr talman, har jag tillsammans med min medmotionär i stället föreslagit att den äldre arbetskraften skall göras ekonomiskt attraktiv, och det förverkligar man helt enkelt genom att, som vi föreslagit, halvera ATP-avgiften mellan 55 och 59 års ålder och slopar den från det år arbetstagaren fyller 60 år – hela tiden utan att beröra hans pensionsförmåner. Finansieringen torde gå att klara av, inte minst med hänsyn till att enbart ränteavkastningen på AP-fonden täcker pensionsutbetalningarna fram till år 1983.

Statsrådet Lidbom, som nu har lämnat kammaren, påpekade i sitt anförande att det inte är den nya lagens mening att klara sysselsättningen, utan lagen gäller anställningstrygghet. Det är ett ganska vårdslöst resonemang. Dessa två saker hänger intimt samman. Kan man inte klara företagen genom att lagen lägger sådana ekonomiska bördor på dem, då blir det ingen sysselsättning och ingen anställningstrygghet.

Herr talman! Regleringar och tvångsåtgärder har inte tillnärmelsevis samma effekt som stimulansåtgärder – det gäller i denna fråga som i andra sammanhang. Våra önskemål om differentierade ATP-avgifter har förts fram i en gemensam borgerlig trepartireservation, vilket jag tackar för och är glad över. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 21. Dessutom yrkar jag bifall till den reservation som stöder min förstnämnda motion, nämligen reservationen 17.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Utredningen rörande ökad anställningstrygghet och vidgad behörighet för arbetsdomstolen, som den kallar sig, har i och med betänkandet "Trygghet i anställningen" gjort ett värdefullt arbete i en

som jag inser delvis mycket svår uppgift. Detta omdöme förefaller mig befogat även om man som jag haft invändningar eller varit direkt tveksam i vissa punkter. Utredningen har onekligen visat djärvhet när det gäller att i sina förslag sanktionera det nytänkande som säger att den tid är förbi när arbetsgivaren i vårt land i skydd av den beryktade § 32 i Arbetsgivareföreningens stadgar kan handskas med de anställda i hög grad efter eget gottfinnande och intresse. Propositionen innehåller vissa avvikelser från utredningsförslaget, som jag emellertid finner välbetänkta och nödvändiga och som utskottet sanktionerat. Utskottets små men praktiska justeringar i propositionen torde också vara på sin plats.

Den lag vi kommer att besluta om här i dag innebär nära nog en revolution på hithörande område. För mig är det alls ingen liten sak. Från arbetsgivarhåll skyggar man inför lagen, vilket i och för sig är rätt förståeligt. Den arbetsgivarvärld som nu talar om att frågorna i stället bort regleras genom avtal skulle ha tänkt därpå tidigare. Ty när avtalsförslag framlagts från fackligt håll, har man mest vinkat med kalla handen. Avtalsvägen har således visat sig oframkomlig trots betydande ansträngningar från fackligt håll. Detta har varit fallet även när kraven varit betydligt blygsammare än de vi nu kommer att lagfästa. Återigen har vi fått bekräftat hur nödvändigt det är, trots vårt lands relativt sett starka fackföreningsrörelse, att samhället, staten, gör reglerande insatser på arbetsmarknaden. Rent principiellt kan naturligtvis inga invändningar göras häremot. Tvärtom torde det vara den rationellaste arbetsformen även när det gäller denna fråga.

Det bör emellertid slås fast här i dag, att det ingalunda är någon lätt uppgift att förena kraven på rimlig trygghet i anställningen och rättvis inbördes behandling av löntagarna med företagens och näringslivets sanna behov och det intresse samhället har av ett effektivt och sunt näringsliv. Här finns helt enkelt ingen den vises sten. Man får som så ofta eljest acceptera kompromisser. Som jag ser det blir det också mycket viktigt – och det har redan framhållits i debatten, jag tror också från utskottets talesman – att noga följa upp lagens verkningar och så småningom göra de justeringar i den ena eller andra riktningen som erfarenheten utpekar. I detta sammanhang vill jag särskilt framhålla en synnerligen viktig aspekt i vår politik.

Genom denna lag och andra, beslutade eller under vardande, vill vi medverka till en allmän demokratisering och humanisering av vårt näringsliv och de anställdas villkor som arbetskraft. Däri ser vi i och för sig inget motsatsförhållande till behovet av ett näringsliv som ger oss en effektiv försörjning. Tvärtom ser vi i denna process en hävstång till den samhällseffektivitet vi ytterst eftersträvar. Detta är det ideala tänkandet, men verklighet blir det endast om man allsidigt inrättar sig efter de villkor den ideala målsättningen uppställer.

Det är särskilt på en punkt jag är rädd att utvecklingen kan spåra ur, om vi inte ser upp och är medvetna om faran, nämligen att vi inte vågar eller förmår genomföra de rationaliseringar, effektiviseringar och omstruktureringar av företagen och näringslivet som måste till om vi skall kunna hävda oss på världsmarknaden och skapa de resurser som behövs för utveckling av vårt samhälle och individernas livsvillkor. Annorlunda

uttryckt att vi driver det individuella och lokala intresset för kortsiktigt och för ensidigt och därmed ytterst skadar de strävanden vi är ute efter.

Jag skall nämna ett par exempel på vad jag menar. Det har motionerats om att även företagsledare skulle omfattas av anställningstryggheten. Men när vi vet att man icke sällan får fel person i ledningen för företagen med sådana negativa verkningar som kan leda ända till företagsnedläggelser, förstår vi att företagsledande personer med sin strategiska position i företaget inte utan vidare kan jämföras med andra anställda. Ett annat resonemang vore helt orimligt. Tvärtom är det väl fråga om om inte exempelvis staten i sin verkspolitik gått för långt på denna punkt och att vi som resultat har fått arbetskraft i onödan inom den statliga verksamheten.

Ett annat exempel: Var hamnar vi om vi får företagsledningar som under trycket av de anställdas trygghetskrav inte vågar företaga rationaliseringar och avskedanden vid uppenbart överskott av arbetskraft?

Jag anser alltså att denna process måste få fortgå, givetvis efter så vettiga linjer som möjligt. Varom inte hamnar vi i oeffterrätliga förhållanden. Jag anser att inte bara arbetsgivarna utan också – jag vill understryka det – de anställda och deras organisationer framdeles måste taga ett starkt och aktivt ansvar för en riktig utveckling på denna punkt, alltså för en rationalisering av vårt näringsliv.

Vi skall inte klara sysselsättningen, vilket vi för övrigt inte kan i det långa loppet, genom förpuppning av arbetskraft i företagen utan genom nödig rörlighet på arbetskraften och, i den mån det inte räcker, genom arbetstidsförkortningar. Inget arbete, ingen arbetsmiljö, torde för övrigt bli riktigt positiv med konstlade eller bristande arbetsuppgifter. Jag skulle kanske våga sammanfatta detta genom att säga, att demokratiserings- och humaniseringsprocessen i näringslivet måste ske inom ramen av ett sant rationellt näringsliv. All annan målsättning måste vara falsk.

Herr Hallgren, vpk, hävdade – om jag förstod honom rätt – att löntagarnas representanter på arbetsplatsen borde få laglig rätt att förhindra permitteringar och avskedanden. Jag tror för min del inte på ett sådant arrangemang, i varje fall inte i den absoluta form som jag uppfattade att herr Hallgren syftade till. Jag är också ganska säker på att det skulle bli svårt att rekrytera folk till dylika uppgifter på det fackliga området. Och vart skulle det leda? Skulle man inom exempelvis den offentliga sektorn säga att inga avskedanden bör ske, eftersom verksamheten där finansieras med skatter? Där finns ingen tvingande ekonomisk ram, utan där bör följaktligen de som vill det få stanna kvar, vare sig de behövs eller inte. Och hur skulle den fackliga representanten ställa sig i ett litet företag, där anpassning av arbetsstyrkan till reellt behov är villkoret för att företaget skall kunna fortsätta verksamheten? Skall facket representant där slå vakt om övriga anställda och tillåta avskedandet för att få behålla företaget men i ett annat företag, där förutsättningarna i övrigt är lika men där dessa hårda effekter inte behöver påräknas, säga att företaget får lov att ha kvar arbetskraften, fastän den alltså inte behövs? Det är en dualism som vi inte kan sätta i system i näringslivet. Vi måste ha fastare principer än så.

I alla tider har strid stått mellan SAF och LO om de principer varefter

partiella avskedanden skall ske vid val mellan flera anställda. LO har – i vart fall så länge jag minns – hävdad att hänsyn i första hand skall tas till anställningstidens längd. Det förutsätter också föreliggande förslag. Men självfallet måste ett annat krav också accepteras, nämligen att den som gynnas av denna regel också skall kunna klara ett tillgängligt arbete tillfredsställande, vilket föreliggande förslag också förutsätter. Detta är i alla parterers intresse, vilket också bör sägas ut. SAF:s huvudsakliga inställning hittills, nämligen att arbetsgivaren äger rätt att behålla den han finner nyttigast och bäst för företaget, sanktioneras således inte av lagförslaget. För egen del har jag viss förståelse för arbetsgivarnas inställning på denna punkt, särskilt i fall där produktionen uppenbart kan bli lidande på att den bäste inte får behållas, vilket ibland mycket påtagligt kan vara fallet i ett litet företag. Även här måste emellertid en avvägning ske mellan olika intressen, och man får hoppas att denna lokalt och i de enskilda fallen kommer att genomföras med gott omdöme. Det var visst något av detta som statsrådet Lidbom pekade på när han talade om parternas roller.

Om man för in den här frågeställningen i samband med anställda på ”hög” nivå och i nyckelpositioner förstår man att en politik som är okänslig för realiteter av det här slaget kan bli skadlig för näringslivet – och för löntagarna. En särskild observans på också denna punkt är därför motiverad i framtiden, anser jag.

Herr Nordgren hävdade i ett inlägg – om jag hörde rätt – att löntagarnas trygghet gagnas bäst av ett gynnsamt företagsklimat. Herr Nordgren menar naturligtvis att vi inte har ett sådant klimat nu på grund av statens näringsfientliga politik, som man brukar säga. Men på 1920- och 1930-talen hade vi nästan ingen statlig inblandning i näringslivet. Företagsskatterna var väl också ideala, vad jag förstår. Men hur var det då med tryggheten och rättsförhållandena? Jag behöver inte erinra denna församling därom. De var ocferrättliga, kort sagt. Därför tror jag ingalunda att vi skulle ha haft mindre behov av den här lagstiftningen och liknande, om vi haft 1930- talets läge inom näringslivet i förhållande till staten.

Herr talman! Med här gjorda erinringar, där jag inte minst lägger vikt vid behovet att noga beakta erfarenheterna av denna lag, ansluter jag mig till föreliggande utskottsforöslag, utom i avseende på den punkt som omfattas av reservationen 12 av utskottets socialdemokratiska ledamöter, där jag stöder reservationen.

Jag vill också ge mitt erkännande till statsrådet Lidbom och hans arbetskamrater för gott handlag i vissa svåra och utomordentligt känsliga frågor.

Herr talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Det är väl inte utan att man har en viss känsla av att man kommer post festum i debatten, när huvuddelen är avverkad och det ansvariga statsrådet har haft sitt huvudanförande med åtföljande replik-

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

växling. Egentligen borde ju en debatt vara avslutad med det. Nu skall jag inte gå in i någon kritik eller något försök till replikväxling med statsrådet Lidbom. Jag skall nöja mig med att konstatera att herr Lidbom hade väldigt svårt att dölja sin besvikelse över att det har blivit en sådan enighet i utskottet. Det hade naturligtvis varit trevligare att kunna polarisera ståndpunkterna och få fram litet mer diskussion genom att ha någonting att ösa sin galla över.

Herr Lidbom och jag brukar i vanliga fall ha ett litet meningsutbyte om ofullkomligheter i lagstiftning. Jag är glad över att denna gång kunna komma med en artighet och säga att det verkligen är ett utomordentligt arbete som har utförts i departementet, när detta lagförslag har vuxit fram. Det har vunnit i klarhet och tydlighet genom den överarbetning och de ändringar som har gjorts i förhållande till själva utredningens förslag.

Jag ber sedan, herr talman, att få gå ifrån den här artigheten och i egenskap av motionär uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet har beaktat en del av de erinringar som min medmotionär, herr Winberg, och jag — och även andra motionärer — har kommit med. Det är tillfredsställande att utskottet på det här sättet — när man nu inte har ansett sig kunna gå hela vägen i fråga om lagstiftningens omfattning — har försökt sig på att räkna upp de personer i ledande ställning som skulle undantas från trygghetslagstiftningen. Jag tror att man därmed väsentligen har inskränkt de risker som jag annars tyckte mig kunna spåra i det föreliggande lagförslaget.

Jag ser förstås den här saken — det kan jag gott säga — litet mer principiellt. Jag tycker att det egentligen inte hade funnits någon som helst anledning att undanta anställda, vilka ledande befattningar de än må ha. Men jag kan inte bevisa att de kommer att lida någon skada, och jag skall inte föra processen vidare. Kanske jag återkommer om jag någon gång har ett exempel i detta avseende.

Så, herr talman, till frågan om proceduren då en arbetsgivare börjar fundera på om han skall säga upp en arbetstagare på grund av hans personliga förhållanden i tjänsten. Det är tillfredsställande att utskottet inte har fallit undan för de organisationsmonopolistiska krafter som har velat ställa den enskilde utan kunskaper om vad som planeras för hans räkning och utan det biträde som han själv bedömer vara bäst — genom den organisation han må tillhöra.

I propositionen har uttalats att de fackliga organisationerna har ett starkt intresse av att få insyn i arbetsgivarens allmänna personalpolitik, och det är väl i och för sig riktigt. Med facklig organisation avses här, såvitt jag förstår, på det lokala planet den organisation som har träffat ett kollektivavtal med den enskilde arbetsgivaren. Men jag har kanske litet svårt att inse att behovet av insyn i den allmänna personalpolitiken skall behöva innefatta överläggningsrätt även i ett ärende som avser entledigande av arbetstagare på grund av hans personliga förhållanden. Utskottet har bejakat denna min synpunkt, och man har öppnat möjligheter för den enskilde arbetstagaren att kalla på den organisation som han tillhör för att få det biträde han kan önska sig, även om inte denna organisation har ett kollektivavtal med arbetsgivaren. Så till vida är ändringsförslaget

tacknämligt, och jag vill säga att det för mig vore tämligen orimligt om man lagstiftningsvägen skulle påtvinga en arbetstagare – eller vem som helst annan i en konfliktsituation – ett rättegångsbiträde eller ett ombud mot hans dokumenterade vilja i det fall då han själv har valt ett annat.

Såvitt jag förstår lämnar utskottets ställningstagande emellertid fortfarande ett visst utrymme för den kollektivavtalslutande organisationen på arbetsplatsen att delta i överläggningar där den enskilde anlitar annan organisation som ombud eller biträde i fråga som gäller hans personliga förhållanden.

Om jag anstränger mig riktigt mycket och är väldigt välvillig, så kan jag naturligtvis finna ett motiv även för denna sak. Det är klart att det kan ligga ett visst intresse i att se de grunder som en arbetsgivare åberopar för ett entledigande – det kan ingå i ett följande av den allmänna personalpolitiken. Men jag är närmast beredd att sätta punkt vid det. Den organisation som inte direkt företräder den anställde skall komma som observatör och inte som förhandlare eller biträde. Den organisation arbetstagaren anlitar skall föra ordet och träffa ett eventuellt avtal eller en överenskommelse som kan motiveras av vad som har förekommit. Den andra organisationen, den som inte företräder arbetstagaren, skall i detta sammanhang vara någon sorts sleeping partner, vars uppgift är att följa – men icke delta i – diskussionen.

Det var herr Nilsson i Kalmar som använde uttrycket avgrundsgrupper för att markera sitt misshag med och sin inställning till förslaget att en annan organisation skall kunna tillkallas. Såvitt jag förstår ligger det på visst sätt något berättigat i herr Nilssons invändning, för han försökte beskriva problemet så snävt som att det skulle gälla vad man i dagligt tal menar med fackföreningsrörelsen. Vad herr Nilsson försökte förklara var att man inte skall ha några tillfälliga utbrytare ur en organisation som av rent missnöje bildar en annan organisation och säger: Det är vi som skall förhandla.

Men det är ju inte detta som är problemet i det här sammanhanget, herr Nilsson, även om jag kan förstå att det i något fall kanske känns besvärande. Nej, problemet är att vi, som statsrådet Lidbom sade, rör oss över hela arbetsmarknaden med dess många organisationer, där det på ett företag kan finnas en eller annan arbetstagare som tillhör någon annan organisation än den som träffat avtalet, och den arbetstagaren kan tycka att det är riktigt att hans egen organisation skall företräda honom. Låt mig ta ett exempel från mitt eget tidigare arbetsfält!

Det har förekommit – och det förekommer väl fortfarande, antar jag – att man hos stora arbetsgivare har en eller ett par lärare anställda som varit anslutna till en lärarorganisation. Tänk er in i att det blir fråga om uppsägning av dessa lärare, som arbetar under förhållanden som avviker från det normala på detta företag. Det är väl rimligt att den typen av personal får företrädas av den organisation som kan deras problem, som vet hur det kärvar i sådana här sammanhang och som man får hoppas att den anställde hyser förtroende för.

Jag kan ta ett annat exempel. Inom bankvärlden arbetar ett stort antal jurister. De är inte anslutna till Bankmannaförbundet, men det är Bankmannaförbundet som träffar kollektivavtal. Det förefaller mig

orimligt att man i ett fall av entledigande skulle tvinga vederbörande att ansluta sig till Bankmannaförbundet för att kunna få sina synpunkter framförda; vederbörande skulle ju då tycka att han blev litet mindre sakkunnigt försvarad än om han fått anlita sin egen organisation.

Det är det hålet som jag med min motion velat täppa till – jag har inte alls avsett att skapa möjligheter för en inbrytning i någon annan etablerad organisation, som av en händelse har kollektivavtal. Det kan nämligen inte rimligen begäras att något lärarförbund skall gå in i ett stort företag och för ett par medlemmars skull diskutera ett kollektivavtal. Så fungerar det ju inte.

Till slut, herr talman, en kommentar på en helt annan punkt.

Här har diskuterats om det förhållande som avhandlas i reservationen 20 skall föranleda enbart bötesstraff eller om straffsanktionerna skall kompletteras med fängelse. Uppriktigt sagt är jag inte helt övertygad om att det över huvud taget behövs någon straffsanktion på detta område. Såvitt jag kan bedöma finns här för myndigheterna så många möjligheter att nå det resultat man vill åstadkomma, så många metoder och regler redan fastställda, att jag inte tror att den befarade situationen skall förekomma i sinnevärlden. I det läget tycker jag att man skall vänta med att besluta om man skall ha straffbestämmelser eller inte. Jag är inte främmande för att diskutera sådana, om det verkligen skulle visa sig att det blir ett missbruk. Men just nu kan jag inte inse att det är så.

Jag har sagt detta, herr talman, därför att jag i voteringen kommer att avstå från att rösta på denna punkt. Och det gör jag inte därför att jag är tveksam om det skall vara bötesstraff eller fängelse, utan därför att jag är tveksam huruvida det över huvud taget skall finnas en straffsanktion i det här sammanhanget.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 287

Nej – 15

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 286
Nej — 16

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 262
Nej — 37
Avstår — 2

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 152

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

Nr 152

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningskydd,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 284
Nej - 16
Avstår - 1

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 16

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 15
Avstår - 1

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 286
Nej — 15

Punkten 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 262
Nej — 38

Punkterna 14--18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

Punkten 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	148
Nej	--	151
Avstår	--	2

Punkten 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	263
Nej	--	37
Avstår	--	1

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 154
Nej — 147

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 286
Nej — 15

Punkterna 24–26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika

Nr 152

Tisdagen den
11 december 1973

Anställningsskydd,
m. m.

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 152
Nej — 149
Avstår — 1

Punkten 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 285
Nej — 15

Punkten 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 30 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 154
Nej — 136
Avstår — 11

Punkten 31

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	154
Nej	—	147
Avstår	—	1

Punkterna 33 och 34

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 35

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 22 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Oskarson i Halmstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten 35 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av herrar Nordgren och Oskarson i Halmstad.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Oskarson i Halmstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	262
Nej	—	39
Avstår	—	1

Punkten 36

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 152

Tisdagen den
11 december 1973

*Anställningsskydd,
m. m.*

Tisdagen den
11 december 1973

*Ändring i stats-
tjänstemanna-
lagen, m. m.*

§ 4 Ändring i statstjänstemannalagen, m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 37 i anledning av propositionen 1973:177 med förslag till lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965:274), m. m., jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:177, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 november 1973, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965:274),
2. lag om ändring i kommunaltjänstemannalagen (1965:275).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att avtalsförbudet i 3 § statstjänstemannalagen (1965:274) begränsas så, att avtal i princip skall kunna träffas om ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten och om rätt till annan ledighet än semester. Motsvarande ändring föreslås i 2 § kommunaltjänstemannalagen (1965:275). Avtalsförbudet skall enligt förslaget fortfarande omfatta bl. a. tjänsteorganisationens utformning och myndighets verksamhet.

Syftet med reformen är att öka de offentliganställdas inflytande i frågor som rör annat än myndigheternas organisation och verksamhet. Propositionen innebär bl. a. att frågor av mer omedelbar betydelse för personalen i fortsättningen skall kunna regleras genom kollektivavtal.”

I detta sammanhang hade behandlats de i anledning av propositionen väckta motionerna

1973:2124 av herr Turesson (m) samt

1973:2168 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen skulle besluta att ur statstjänstemannalagen (1965:274) stryka 3 § samt att ur kommunaltjänstemannalagen (1965:275) stryka 2 §.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:177 och med avslag på motionen 1973:2168 skulle anta de genom propositionen framlagda lagförslagen,
2. att motionen 1973:2124 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Även om vi var överens på många punkter i det beslut vi nyss fattat, fanns där också många reservationer. I den föreliggande frågan, som avser ändringar i statstjänstemanna- och kommunaltjänstemannalagarna, 3 § och 2 §, är vi också som synes av utskottets betänkande synnerligen överens.

Förslaget innebär i stort sett att det förhandlingsbara området för stats- och kommunaltjänstemän vidgas att omfatta ungefär samma områden som man i dag får förhandla om på den enskilda sektorn. Huruvida det därutöver finns möjlighet att i någon väsentlig grad förhandla om frågor som gäller arbetets ledning och fördelning, får väl

erfarenheterna visa. De begränsningar som alltså gäller enligt föreliggande förslag avser indragning och inrättande av tjänst, tjänsteorganisationens utformning och myndighets verksamhet.

På dessa tre områden finns naturligtvis ganska besvärliga tolknings- och avvägningsfrågor. Man kan i det här sammanhanget bara hoppas att staten, landstingen och kommunerna skall visa sig generösa och välvilliga i sin inställning och medge en vidgad förhandlingsrätt.

Folkpartiet har accepterat detta förslag för det första därför att det, trots allt, är ett steg i rätt riktning. För det andra accepterar vi det därför att förhandlingar just nu skall börja inom ett mycket stort område, både det statliga och det kommunala. Det är då angeläget att varje möjlighet till vidgning i förhandlingsrätten tillvaratages. Därigenom får man i de förhandlingar som ganska snart börjar också bevis för om det föreligger en generositet från den offentlige arbetsgivaren som medger den vidgade förhandlingsrätt som vi tror ligger i detta förslag.

Vi accepterar emellertid det här förslaget framför allt därför att vi tidigare krävt dessa ändringar. Jag vill erinra kammaren om att herr Mundebo m. fl. motionerade i denna fråga i januari förra året. Motionen, som gick ut på att man skulle genomföra förhandlingsrättskommitténs förslag, avvisades.

Nu finner statsrådet det lämpligt att lägga fram samma förslag som herr Mundebo ställde förra året. Det sägs ju att man skall förlåta den syndare som sig omvänder och bättrar, och därför finns det väl ingen anledning att nu angripa statsrådet Löfberg för behandlingen av detta lagförslag. Det är kanske bäst att dra en tystnadens slöja över statsrådets litet vingliga färd mellan olika ståndpunkter i denna fråga.

Fru talman! Här hade jag egentligen tänkt sluta mitt anförande. Men när statsrådet Lidbom talade i det föregående ärendet kunde jag inte underlåta att försöka översätta det han sade till det förhållande som skulle råda på den offentliga förhandlingsrättens område, om det han sade avsett den fråga vi nu behandlar. Nu angriper vi båda leden i § 32, nu angriper vi både arbetsgivarens rätt att avskeda och hans rätt att självständigt välja vem han vill ta tillbaka, så ungefär sade statsrådet Lidbom. Det hade inte varit så dumt om han också kunnat vidga detta resonemang till det offentliga området. Det skulle egentligen ha varit ganska logiskt, tycker jag, att man från regeringens sida hade dragit ut konsekvenserna av det betraktelsesätt som statsrådet Lidbom då gjorde sig till tolk för och sagt, att nu skall vi angripa båda leden i den offentliga arbetsgivarens rätt att anställa och att avskeda medarbetare. Men det gick naturligtvis inte, därför att det här gäller ju det offentliga området. Där måste vi alltså även i fortsättningen ha kvar motsvarigheten till § 32.

Nu, säger statsrådet Lidbom, har det blivit en gemensam angelägenhet för arbetsgivare och arbetstagare att försöka lösa dessa problem. Men det gäller ju enbart den privata sektorn; på den offentliga sektorn kan man inte tänka sig att det är en gemensam angelägenhet. Arbetsgivaren på det offentliga området måste naturligtvis ha sin självbestämmanderätt kvar.

Egentligen skulle man, fru talman, ha önskat att statsrådet Lidbom hade deltagit litet mer i det här lagstiftningsarbetet. Det kanske inte är så ofta som man önskar det. Men hade de synpunkter, som statsrådet

Tisdagen den
11 december 1973

*Ändring i stats-
tjänstemanna-
lagen, m. m.*

Lidbom gav uttryck för tidigare, i någon mån fått vara vägledande även för statsrådet Löfbergs synpunkter på och behandling av detta ärende, då hade vi måhända fått en något mer vidgad förhandlingsrätt också på det offentliga området än vad den nya lagen kommer att medge.

Oavsett dessa marginalanteckningar vill jag till slut poängtera vad jag inledningsvis sade. Vi har accepterat detta förslag, inte därför att vi tycker att det ger någon fullständig förhandlingsrätt utan därför att det är ett steg i rätt riktning. Man får hoppas att det blir en god fortsättning. Vi vet ju att frågan återkommer till riksdagen så småningom, och då är det att förmoda att vi har ett bättre utgångsläge.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! De arbetsrättsliga förhållandena är helt naturligt föremål för stor uppmärksamhet bland löntagarna, vare sig de är anställda i privata eller i offentliga företag. Ett uttryck för detta – och ett mycket starkt sådant – är det förhållandet att inte mindre än omkring 240 motioner till Statsanställdas förbunds kongress i somras rörde demokratin på arbetsplatsen. Av dessa behandlade 145 motioner just frågorna om 3 § i statstjänstemannalagen, lokal förhandlingsrätt och tolkningsföreträdet. I motionerna yrkades bl. a. att § 32-principen skall avskaffas, att förhandlingsrätten utvidgas till att omfatta praktiskt taget alla frågor, att en utökning av den lokala förhandlingsrätten sker, att arbetsgivarens tolkningsföretråde slopas, att primär förhandlingsskyldighet införs samt att möjlighet till lokala stridsåtgärder under avtalsperiod genomföres.

De meningar som kommer till uttryck i motionerna sammanfattas ganska väl i en motion från avdelning 1074 i Göteborg, där det sägs att de föreskrifter som finns i 3 § statstjänstemannalagen är helt odemokratiska, varför en ändring bör ske snarast möjligt. I anslutning till det anförda föreslår avdelningen att kongressen beslutar uppdra åt förbundsstyrelsen att verka för utökad förhandlingsrätt, primär förhandlingsskyldighet, lokal förhandlingsskyldighet, avskaffande av fredsplikt och tolkningsföreträde samt att personalen tillerkänns vetorätt. I ett trettiotal motioner krävs kort och gott att 3 § i sin helhet skall slopas i statstjänstemannalagen.

Under kongressens behandling av frågorna framkom att regeringen i höst ämnade lägga fram ett förslag till ändring av 3 § i statstjänstemannalagen. Det är alltså detta förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Kan man då säga att de ändringar i denna lag som föreslås i propositionen uppfyller de förväntningar och önskemål som finns hos de statsanställda om slopandet av den diskriminering av de anställda som just denna paragraf ger uttryck för?

Som vi har framhållit i vår motion nr 2168 är det ingen tvekan om att regeringsförslaget innebär vissa framsteg i jämförelse med nuvarande förhållanden. Det avtalsbara området blir ju större, det kommer att ge möjligheter till förhandlingar om frågor som är betydelsefulla för de anställda, t. ex. fastställandet av tjänstgöringslistor och turlistor. Dit hör

också frågor som rör facklig förtroendemans ställning hos myndighet, t. ex. hans rätt till information och tillträde till myndighetens lokaler, hans rätt att nyttja utrymme på arbetsplatsen eller myndighetens telefon eller lokaler eller att anlita skrivpersonal. Det gäller vidare förhandlingar om rätten till ledighet för studier, barntillsyn, fackliga och kommunala förtroendeuppdrag, läkarbesök m. m. Detta är värdefullt även om personalen redan nu i viss utsträckning kunnat diskutera dessa frågor med arbetsledningen.

Men i stort menar vi att förslaget till ny statstjänstemannalag medför helt otillräckliga förbättringar, inte minst sett mot bakgrunden av den stigande opinion som nu kräver att 3 § i statstjänstemannalagen helt skall slopas. De avtalstillåtna områdena utökas visserligen, men fortfarande omfattar de avtalsförbjudna områdena tjänsteorganisationens utformning, myndighets arbetsuppgifter och viktiga avsnitt i fråga om ledning och fördelning av arbetet inom myndigheten, där de anställda helt uppenbart borde ha förhandlingsrätt. I fråga om tjänsteorganisationens utformning gäller ju att en myndighet bedriver en viss verksamhet på ett visst sätt och organiserar detta arbete i en form som myndigheten själv anser vara riktig. Detta förhållande kritiserar emellertid ofta av de anställda, och det har lett till protester. Man gör med fog gällande att arbetsplatsen/arbetsorganisationen ändras genom ensidigt beslut från myndigheten, vilket ofta innebär att den direkt berörda parten i omorganisationen känner sig åsidosatt och utanför då det gäller att påverka sin egen situation. Vi har belyst de här förhållandena med ett konkret exempel i vår motion. SJ genomförde helt nyligen en omorganisation där tre ban- och driftdistrikt indrogs, omorganisation genomfördes beträffande lokstationerna m. m. Hundratals människor berördes av denna omorganisation. Många fick förflyttningar, en del fick ändrade arbetsuppgifter. Det står helt klart att åtgärden var av den karaktären att de fackliga organisationerna skulle ha kunnat förhandla, och borde ha kunnat förhandla, om densamma. Den möjligheten kommer nu heller inte att föreligga enligt propositionens förslag. De här rationaliserings-åtgärderna har för övrigt inte varit de enda som präglat SJ:s vardag. Under en följd av år har personalen utsatts för rationaliseringar som vållat många människor problem utan att de fackliga organisationerna kunnat påverka dessa.

Förbudet mot avtal gäller ju också frågor som inrättande eller indragning av tjänst, t. ex. huruvida tjänsten skall vara ordinarie, extra ordinarie eller extra och huruvida tjänst skall vara inrättad för heltids- eller deltidstjänstgöring. Allt detta är frågor som har omedelbart intresse för de anställda. Personalens uppfattning om hur många och vilka tjänster som behövs för att klara vissa arbetsuppgifter kan ju nämligen många gånger kollidera med myndighetens och arbetsledningens.

För att återigen ta SJ som exempel kan man säga att detta är i hög grad aktuellt just nu när SJ har en personalsituation, där flera områden inom verksamheten lider brist på personal. Det händer inte sällan att man vid sådana tillfällen drar in turer i t. ex. ett växlingslag utan att personalen med full kraft kan motverka detta. Vad som emellertid är mest relevant i detta sammanhang är att SJ försöker klara personalbristen

genom att ta in folk på en lösare anställningsform, s. k. arvodister, vilka inte, av naturliga skäl, på ett fullgott sätt kan lösa arbetsuppgifter de ställs inför och inte heller i ett längre perspektiv kan bidra till att SJ:s rekryteringsproblem löses. Det här har ju också med verksamheten, eller verksamhetens bedrivande – hur man nu vill beskriva det –, att göra.

För min del är jag övertygad om att själva ordalydelsen i den föreslagna 3 § andra stycket b, myndighets verksamhet, kommer att lämna betydande utrymme för tolkningstvister. Det kommer säkert att uppstå många fall där myndigheten anser att en fråga hör till dess verksamhet men där de anställda anser att denna hör till vad som faller under ledningen och fördelningen av arbetet. Detta aktualiserar enligt vår mening frågan om arbetsköparens ensidiga tolkningsföretråde, vilket vi anser bör avskaffas. Detta krav hade för övrigt tagits upp i ett trettiotal motioner till Statsanställdas förbunds kongress.

Vid remissbehandlingen av förhandlingsutredningens betänkande, vilket alltså har lämnat underlaget för den proposition som ligger bakom utskottsbetänkandet, framfördes från personalhåll långtgående krav när det gällde utvidgningen av det förhandlings- och avtalsbara området. De anställdas uppfattning, kunnande och rätt till inflytande borde beaktas, framhölls det. Den begränsning som automatiskt följer av att statsmakterna har rätt att besluta om myndigheternas arbetsuppgifter måste ge en tillräcklig avgränsning av det avtalsförbudna arbetsområdet, framförde en remissinstans. I princip bör inga frågor vara undantagna från avtalsbarhet, framhölls av en annan. En reell utvidgning av det avtalsbara området, krävde en tredje, som menade att en sådan förändring bör betyda att avtal skall få träffas så länge detta inte utgör ett absolut hinder för att myndighet skall kunna fullfölja sin verksamhet.

Vi delar uppfattningen att i princip alla frågor skall kunna vara förhandlings- och avtalsbara. Den offentliga sektorn av arbetsmarknaden kan i arbetsrättsligt avseende inte särskiljas från den privata sektorn. De statliga företagen fungerar, så länge de anställda inte har ett avgörande inflytande i företagen, i stort sett enligt samma mönster som de privata. Ledmotiven i deras handlande är företagsekonomisk lönsamhet. Frågor som effektivitet och produktivitet ses helt mot denna bakgrund.

De fackliga krav som reses inom det privata arbetslivet måste därför i stort gälla också för den offentliga delen av detsamma.

Det är nödvändigt att de fackliga organisationerna även här kräver en oinskränkt förhandlingsrätt, att alltså alla områden som berörs av propositionen skall vara förhandlingsbara. Därav följer att 3 § stats-tjänstemannalagen och 2 § kommunaltjänstemannalagen i sin helhet bör avskaffas. Som skydd för den oinskränkta förhandlingsrätten bör den lokala strejkrätten lagfästas. Och jag vill påpeka att kravet på lokal strejkrätt även framfördes i många motioner på Statsanställdas förbunds kongress.

Vi har i vår motion framhållit att kraven på lagstadgad rätt till förhandlingar i alla frågor, lagfäst rätt till strejk när förhandlingarna inte ger resultat samt avskaffande av arbetsköparpartens ensidiga tolkningsföretråde togs upp vid riksdagens början detta år i motionen 227. Motionen avslogs med hänvisning till att frågorna behandlades i arbets-

rättskommittén. Detta bör inte hindra att riksdagen redan nu kan besluta att stryka 3 § statstjänstemannalagen och 2 § kommunaltjänstemannalagen och därmed gå en omfattande opinion bland de stats- och kommunalanställda till mötes.

Fru talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till motionen 2168 av herr Hermansson. Jag vill ytterligare poängtera att vi, om riksdagen beslutar om slopande av de här aktuella paragraferna, skall återkomma med krav på lagfäst förhandlingsrätt, lokal strejkrätt och slopande av arbetsgivarnas tolkningsföretråde.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Fru talman! Det förslag som statsrådet Löfberg har lagt fram, och som bildar bakgrund till utskottets betänkande, hälsas utan tvivel med mycket stor tillfredsställelse av de anställda i offentlig tjänst och deras organisationer. Bakom förslaget finns alltså en stark opinion från de fackliga organisationerna på detta område. Övriga remissinstanser har även godkänt förslaget utan några större erinringar. Propositionen har också godtagits av ett enhälligt utskott. Det finns alltså inte anledning för mig att orda alltför mycket i den här frågan.

Förslaget innebär att anställda i offentlig tjänst förhandlingsvägen får ett avsevärt större inflytande på frågor som rör deras verksamhet på arbetsplatsen. Detta tar sig uttryck i att det avtalbara området vidgas bl. a. när det gäller ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheterna samt rätt till annan ledighet än semester. Lagtekniskt får detta formen av ändringar i 3 § statstjänstemannalagen och 2 § kommunaltjänstemannalagen, vilka motsvaras av § 32 för de privatanställda på arbetsmarknaden. Staten föregår alltså med ett gott exempel när det gäller att angripa dessa lagbestämmelser, vilket är att hälsa med stor tillfredsställelse.

Bakom förslaget ligger den principiella uppfattningen att de offentligt anställda och deras organisationer bör kunna få påverka sina anställnings- eller arbetsvillkor genom avtal, om man inte därigenom inkräktar på statens eller kommunernas rätt att bestämma om målsättningen för den offentliga verksamheten och om hur denna skall bedrivas. Olika funktioner inom samhället måste fullgöras på ett för medborgarna tillfredsställande sätt. Detta bygger i sin tur ofta på politiska beslut på olika nivåer och verkställigheten av dessa. Det är naturligt att sådana beslut måste respekteras.

Herr Magnusson i Kristinehamn ville slopa hela 3 § statstjänstemannalagen. Verkligheten är emellertid inte så okomplicerad att man utan vidare kan göra detta. Statsrådet har i propositionen ett exempel som rör postverket. Detta verk har statsmakternas uppdrag att sköta den allmänna poströrelsen i landet. Verket har därvid rätt att upprätta och indraga postanstalter, ordna postförbindelser och se till att utbärningen av post fungerar. En avtalsbestämmelse får här inte hindra att distributionen av post går att genomföra vissa dagar eller vissa tider på dygnet. Ett avtal skulle kunna hindra att brevbärare finns disponibla för att fullgöra dessa funktioner. I princip gäller samma sak beträffande SJ och andra statliga verk. Avtal bör därför, enligt förslaget, fortsättningsvis få

Tisdagen den
11 december 1973

*Ändring i stats-
tjänstemanna-
lagen, m. m.*

träffas om fördelning i tjänstgöringslistan av den arbetstid som behövs för verksamhetens bedrivande, men inte om vilka tider på dygnet eller vilka dagar som myndigheten skall bedriva sitt arbete.

Några remissinstanser har uttryckt farhågor för att avtalsförbudet beträffande "myndighets verksamhet" skulle komma att medföra tolkningssvårigheter vid den praktiska tillämpningen. Statsrådet har därför i klarläggande syfte i propositionen anfört en rad praktiska exempel på avtalstillåtna frågor. Jag skall inte upprepa dessa exempel, bara nämna att det gäller frågor som rör – förutom arbetsledningen – företagsnämnder, arbetsmiljön, personalhälsovård, de fackliga förtroendemännens ställning, personalutbildning m. m. Det resonemang som förs i propositionen, med dessa konkreta exempel som bakgrund, belyser ytterligare förslagets materiella innehåll, varför jag hänvisar till detta.

Det bör även nämnas i detta sammanhang att delegationen för förvaltningsdemokrati enligt sina direktiv har till uppgift att undersöka möjligheterna att öka de statsanställdas inflytande på verksamheten inom den egna myndigheten. Delegationen föreslår att kollegiala beslutsgrupper skall inrättas inom myndigheterna för att ta över beslutanderätten i vissa personalfrågor, som nu i regel utövas av verksamhetserna. En försöksverksamhet i denna riktning har redan igångsatts inom vissa myndigheter, och med den ändring som nu föreslås i 3 § statstjänstemannalagen bör även en del av de frågor som rör dessa beslutsgrupper kunna göras avtalsbara.

Det finns vidare, fru talman, ett mycket nära samband mellan det nu aktuella förslaget och det utredningsarbete som bedrivs av arbetsrättskommittén. Utredningsuppdraget inom denna kommitté innefattar i princip även de offentliganställda och deras förhandlingsrätt. Kommittén skall bl. a. pröva i vilken utsträckning det med hänsyn till de politiska organens beslutsbefogenheter och därpå grundad myndighetsutövning kan behövas särskilda inskränkningar i medinflytandet för de offentligt anställda. Det ligger i sakens natur att många av de frågor som vi nu diskuterar kommer att prövas i ett större sammanhang inom arbetsrättskommittén.

Fru talman! Vi hälsar med tillfredsställelse den vidgade avtalsrätt för de anställda i offentlig tjänst som föreslås i propositionen 177. Ett enigt inrikesutskott står bakom propositionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Nilsson i Östersund säger att verkligheten inte är så okomplicerad som jag försöker framställa den när jag beskriver hur vi ser på tillämpningen av statstjänstemannalagen och möjligheterna att avskaffa 3 § i densamma. Han var emellertid också inne på att det i förslaget finns begränsningar när det gäller just den punkt i denna paragraf som har ändrats så att det blivit en utökning av det avtalsbara området. Inskränkningarna gäller frågor som inkräktar just på hur verksamheten skall bedrivas och på organisationens utformning.

Här är också fråga om att man inte får träffa avtal om arbetstidens förläggning, och där kan jag tänka mig ett ganska relevant exempel – det

gäller SJ-personalen. Ifall denna personal skulle få förhandla om arbetstidens förläggning kunde det ligga nära till hands att lokförarpersonalen, med tanke på det faktum att de flesta godstågen körs på nätterna, framförde önskemål om att flera godståg skulle köras på dagen, och det skulle naturligtvis skapa vissa komplicerade situationer. Men som vi upplever det känner ändå personalen ett stort ansvar för hur verksamheten skall bedrivas på bästa möjliga sätt, så att allmänheten ges bästa möjliga service. Det är egentligen rätt egendomligt att personalen blir omyndigförklarad efter att ha dragit på sig arbetsdressen. Man kan tillhöra riksdag, landsting, kommunfullmäktige osv. med ansvar för stora värden på sin fritid, men när man är på sin arbetsplats skall man inte kunna ta ansvar för sådana här saker.

Vi ser det nog så, att de anställda tar på sig ett mycket stort ansvar och faktiskt många gånger är i konflikt med myndigheternas ledning beträffande åtgärder för att verkligen ge allmänheten den bästa möjliga servicen. Personalen kommer ofta i den situationen att den kritiserar myndigheten och arbetsledningen för att man inte ger ordentlig service åt allmänheten.

Jag tror för min del att de här frågorna i och för sig mycket väl kan läggas inom det avtalsbara området. Och i princip kan man säga att alla frågor kan göras avtalsbara, därför att det som beslutas av regering och riksdag om myndigheternas arbetsuppgifter i stort är självklara ting som respekteras av de anställdas organisationer. Dessa beslut skall inte utgöra ett hinder för att slopa 3 § statstjänstemannalagen.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall inte gå in på de detaljer som herr Magnusson i Kristinehamn tog upp, eftersom jag förutsätter att statsrådet Löfberg senare går upp i debatten.

Jag skulle emellertid vilja anföra ett enda exempel som kanske visar på svårigheten att slopa 3 § statstjänstemannalagen, därför att detta kan komma i konflikt med politiska beslut. Samhället har ju ett ovillkorligt ansvar för att verksamheten skall fungera. Det innebär att politiska beslut måste fattas och stå fast för att olika målsättningar skall kunna uppfyllas. Jag inskränker mig som sagt till ett enda exempel.

Riksdagen har två gånger beslutat om att ca 10 000 statstjänstemän skall flyttas ut från Stockholm till vissa andra orter i landet. Detta ingår som ett led i den regionalpolitiska målsättning som riksdagen har slagit fast. Det var ett politiskt beslut som fattades under många protester – det vill jag gärna erkänna – från berörda personalgrupper. Men det ansågs ändå så viktigt att det övergripande samhällsintresset fick gå före det enskilda intresset i detta fall. Jag tror personligen att skulle man ha förhandlat om själva utflyttningen hade vi med största sannolikhet inte kunnat uppfylla den målsättning som riksdagen uppställt för regionalpolitiken.

Låt detta vara ett exempel som visar på svårigheterna att lämna hela området fritt för förhandlingar och avtal!

Tisdagen den
11 december 1973

*Ändring i stats-
tjänstemanna-
lagen, m. m.*

Herr TURESSON (m):

Fru talman! Låt mig bara med några ord beröra motionen 2124, som handlar om en liten perifer specialitet.

Det är så att statens avtalsverk enligt 1965 års lagstiftning om ställföreträdare för kommuner vid vissa avtalsförhandlingar företräder Kommunförbundet och Pastoratsförbundet vid sådana förhandlingar. Den nu föreslagna ändringen av 2 § kommunaltjänstemannalagen innebär att statens avtalsverk också kommer att förhandla om ledningen och fördelningen av arbetet inom en del kommunala myndigheter, t. ex. skolstyrelsen och församlingarnas kyrkoråd. Beträffande vissa befattningshavare inom dessa förvaltningar förhandlar däremot Kommunförbundet respektive Pastoratsförbundet. Detta kan komma att leda till intressekonflikter. Utskottet bestrider inte att så kan bli fallet men säger på s. 4: "Det får anses självklart att samråd under förhandlingarnas gång äger rum mellan olika företrädare för arbetsgiversidan." En viss garanti mot kränkning av den kommunala självbestämmanderätten och uppkomsten av intressekollisioner erhålls väl på det sättet, men helt säker kan man inte vara. Jag hoppas därför att Kungl. Maj:t låter utreda denna speciella fråga i syfte att komma fram till sådan ändring av ställföreträdarlagen och av avtalsverkets rätt att agera att någon kränkning av den kommunala självbestämmanderätten inte kan komma i fråga.

Fru talman! Jag har velat göra denna markering med anledning av motionen 2124 utan att dock framställa något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Fru talman! Som utskottets talesman herr Nilsson i Östersund framhöll är vi i stort sett ense i denna fråga. Det har inte fogats några reservationer till utskottets betänkande. Därför kan det synas obehövt att jag går upp i debatten, men det som föranledde mig att göra det var vad herr Ekinge och i viss mån även herr Magnusson i Kristinehamn sade.

Herr Ekinge ville göra gällande att propositionen är ett uttryck för en vinglig linje från min sida, och han ville vara barmhärtig och dra en tystnadens slöja över denna vingliga linje – hur detta nu skall gå till. Det är detta som jag tycker inte bör stå helt oemotsagt. I övrigt noterade jag att både herr Ekinge och herr Magnusson tycks vara av den uppfattningen att vad som här föreslås är ett steg i rätt riktning, och det är det ju. Jag vill bara understryka vad de sade på den punkten.

Eftersom jag nu ändå har gått upp i talarstolen i avsikt att replikera herr Ekinge vill jag erinra om att orsaken till att vi lade förhandlingsutredningens förslag på is 1971 var – det framgår också av propositionen – att arbetsrättskommittén då hade börjat sitt arbete. I remisserna på utredningens förslag hade framhållits att det var klokt att invänta arbetsrättskommitténs betänkande, eftersom även den kommittén skulle ta upp frågan om de offentligt anställdas arbetsrättsliga situation. Det var mot den bakgrunden som vi lade frågan på is.

Nu uppfattade jag herr Ekinges anförande så att han egentligen ville göra rent bord med statstjänstemannalagens 3 §. Att herr Magnusson vill göra det reservationslöst är uppenbart, men herr Ekinge var tydligen

också av den uppfattningen. Låt mig då erinra om att regeringen när det gäller dessa komplicerade frågor egentligen har varit mycket öppen för diskussion och att lagstiftningen efter någon tids erfarenhet sannolikt skulle behöva reformeras. När vi så sent som 1965 fattade beslut om statstjänstemannalagen var riksdagens ledamöter i stort sett ense om att det behövdes en lagstiftning som drog upp en gräns mellan det man kan träffa avtal om och det man inte kan träffa avtal om, dvs. det som skall förbehållas offentligrättslig reglering. Det var naturligt att man gjorde en sådan gränsdragning; annars skulle man ju genom avtal kunna ge ett annat innehåll åt det som riksdagen har den suveräna rätten att besluta om. Man skulle med andra ord kunna inkräkta på den politiska demokratin. Vi var överens om att det fanns behov av en lagstiftning som reglerade detta.

Hur gränsen skulle dras kunde emellertid givetvis inte spikas en gång för alla. Regeringen har som sagt varit mycket öppen för reformer på detta område. Som en ytterligare replik till herr Ekinge om min enligt hans förmenande krokiga linje vill jag erinra om att jag 1970 framlade ett förslag om att arbetstidens förläggning skulle bli en avtalsbar fråga; den hade tidigare tillhört det icke avtalsbara området.

Vi tog alltså ett steg 1970, och nu är vi beredda att ta ytterligare ett steg. Herr Magnusson i Kristinehamn tycker att det är en alldeles för begränsad reform, även om han erkänner att den är ett steg i rätt riktning. Men jag vill erinra herr Magnusson om att TCO-S och SF, herr Magnussons egen organisation, har uttalat att det steg som nu tas egentligen är en revolution. Jag vill inte använda så starka uttryck – jag tycker att det är ett väsentligt steg i rätt riktning, i riktning mot att vidga det avtalsbara området.

Orsaken till att vi nu ansåg oss kunna framlägga denna proposition utan att invänta arbetsrättskommitténs förslag var att arbetsrättskommittén nu, till skillnad från situationen 1971 och till skillnad från den situation för ett och ett halvt år sedan, som herr Ekinge åberopade, hunnit så långt i sitt arbete att den bestämt kunde uttala att ett förslag av den omfattning som vi nu framlägger icke skulle föregripa arbetsrättskommitténs arbete. Det var alltså när vi fick denna klarsignal som vi kunde gå vidare och ånyo aktualisera det förslag som fanns redan 1971 och som då hade remissbehandlats.

Fru talman! Jag har gärnat velat göra dessa förtydliganden i en fråga som vi alltså dess bättre tycks vara överens om.

Som också har framhållits av herr Nilsson i Östersund fortsätter arbetsrättskommittén att arbeta även med de offentliganställdas arbetsrättsliga situation. Det är därför som vi, vilket herr Ekinge också antydde, så småningom förmodligen kan förvänta nya förslag i riktning mot en vidgning av det avtalsbara området.

Till sist bara några ord till herr Turesson, som tog upp en liten detaljfråga, som jag medger kan vara nog så viktig. Han menade att vi borde utreda frågan om sådan ändring i ställföreträdarlagen, att inte vidgningen av det avtalsbara området skulle inkräkta på den kommunala självbestämmanderätten. Jag tror inte att det föreligger någon sådan risk, herr Turesson. Vi har nu ställföreträdarlagen, och på grundval av den

Tisdagen den
11 december 1973

*Ändring i stats-
tjänstemanna-
lagen, m. m.*

förhandlar avtalsverket i en del frågor där kommunerna egentligen skulle förhandla, där de är arbetsgivare. De nya områden som nu blir förhandlingsbara träffas inte av ställföreträdarlagen, utan där få vi från fall till fall komma fram till en uppgörelse mellan kommunerna och staten. Men det föreligger ett mycket intimt samarbete både i lönefrågor och i andra frågor mellan kommunerna och staten. Jag tror, herr Turesson, att detta i praktiken inte kommer att innebära något större problem. Skulle det emellertid bli svårigheter får man givetvis överväga andra åtgärder.

Jag har med det anförda bara velat göra dessa förtydliganden i anslutning till den debatt som förts.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Jag har noterat att propositionen om det förslag som vi nu behandlar innebär vissa framsteg för de anställda, och det finns ingen anledning att sticka under stol med det, men jag tycker att det är för mycket att, i likhet med ledningen för Statsanställdas förbund -- som jag förutsätter att det gäller -- karakterisera detta som en revolutionerande förändring.

De områden som utvidgas för avtalsbarhet är ändå ganska begränsade, och jag skulle gärna vilja peka på att just sådana frågor som nu är undantagna från avtalsbarhet -- t. ex. frågan om tjänsteorganisationens utformning -- i många fall så griper in i de anställdas arbetsförhållanden att de borde vara föremål för avtalsbarhet och möjliggöra för organisationerna att förhandla. Jag redovisade i mitt första inlägg ett exempel -- som vi gav i vår motion -- på hur SJ genomförde en omorganisation. Den drabbade hundratals anställda mycket påtagligt, men det fanns inte någon som helst möjlighet att påverka detta genom förhandlingar.

Jag tror att det kommer att bli mycket svåra avvägningsproblem i fortsättningen, och jag tror att det finns anledning för statsrådet Löfberg att ha uppmärksamheten riktad på dem -- det är möjligt att han redan har det.

Mot bakgrund av alla de motioner som väcktes på Statsanställdas förbunds kongress -- där det fanns mycket långtgående krav både i fråga om slopande av paragraf 3 och i fråga om andra detaljer -- tycker jag att det förslag som föreligger är ganska moderat.

Det är i stället nödvändigt, tycker vi, att genomföra en ordning enligt vilken personalen finge lagstadgad rätt till förhandlingar i alla frågor och dessutom till lokal strejkrätt -- för att få makt bakom orden. Det skulle kunna betecknas som en revolutionär förändring i det här sammanhanget.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Fru talman! Jag kan inte för dagen ha någon definitiv mening om huruvida tjänsteorganisationens utformning bör kunna bli avtalsbar. Med tanke på riksdagens suveränitet torde en sådan avtalsbarhet innebära problem. Jag tycker att utskottet har svarat herr Magnusson i Kristinehamn alldeles utomordentligt bra i sitt betänkande, när utskottet understryker att riksdagens rätt att bestämma om verksamheten på det statliga området inte kan få ges ett annat innehåll genom en avtals-

reglering. Jag tycker att det är ett principiellt så viktigt och riktigt ställningstagande att jag bara hänvisar till det. Det är för övrigt i långa stycken samma formulering som vi använder i propositionen. Och om det visar sig vid arbetsrättskommitténs fortsatta prövning att tjänsteorganisationens utformning är en sådan fråga som inte kan bli avtalsbar, då kan vi givetvis inte vidga avtalsområdet på det sätt herr Magnusson antyder. Det skulle verkligen vara att komma i konflikt med den politiska demokratin, och det hoppas jag att inte ens herr Magnusson vill.

Men för dagen, herr Magnusson, behöver vi inte ta någon definitiv ställning i den här viktiga frågan. Arbetsrättskommittén kommer, som jag redan har framhållit, att pröva förslaget. Låt oss invänta den prövningen och få det materialet på bordet innan vi tar definitiv ställning i en så viktig fråga!

Herr EKINGE (fp):

Fru talman! Statsrådet Löfberg kände sig i viss mån irriterad över min beskrivning av hans vingliga väg.

Samma situation som i dag hade vi 1971. Då förelåg förslag från en utredning vilket framfördes i en motion här i riksdagen. Statsrådet skrev sedan i statsverkspropositionen i år att det inte fanns anledning att göra någonting. Nu i slutet av samma år har han funnit anledning lägga fram förslaget. Detta kallar jag och kommer att fortsätta att kalla för en vinglig linje.

Statsrådet säger att 1971 ville vi invänta arbetsrättskommitténs förslag, och fördenskull lades det här förslaget på is. Men nu, säger statsrådet, finns det ingen anledning att vänta längre, eftersom vi är medvetna om att utredningen tydligen accepterar att förslag tas fram.

Jag har ingen anledning betvivla att statsrådet Löfberg känner utredningsarbetets läge och arbetet i arbetsrättskommittén bättre än jag själv gör, och därför får jag väl böja mig för hans åsikt, att tiden nu kan vara lämplig att köra över den här utredningen. I och för sig får jag väl finna mig i att man gör det; det är ju utredningens sak mera än min.

Statsrådet var också något tveksam om huruvida jag över huvud taget står bakom det förslag som föreligger. Jo, det sade jag att jag gör, och jag motiverade i flera avseenden varför jag och folkpartiet i övrigt står bakom det här förslaget. Däremot blev jag litet tveksam när jag skulle försöka översätta statsrådet Lidboms diskussionsinlägg, som gällde förhandlingsrättens riktiga innebörd, från den privata sektorn till den offentliga. Där kom en logikkollision in i bilden. Den var jag tvungen att ta upp, eftersom jag inte kan acceptera att logiken går isär på det sättet. Det var ur den synpunkten, herr statsråd, som jag blev betänksam, och är det fortfarande.

Fru talman! Detta var bara några synpunkter i all vänskaplighet som komplettering med anledning av det missförstånd som eventuellt kunnat uppstå efter mitt förra anförande.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Fru talman! Det tycks inte vara stora meningskiljaktigheter mellan mig och herr Ekinge. Den logikkollision som han talar om har tydligen

Tisdagen den
11 december 1973

*Ändring i stats-
tjänstemanna-
lagen, m. m.*

statsrådet Lidbom presterat. Då vore det väl oriktigt av mig att gå in i den debatten; herr Ekinge får väl tala med herr Lidbom om den saken.

Men jag vill ändå göra en liten kommentar till herr Ekinges senaste inlägg. Det förelåg inte samma situation nu som år 1971 – det har jag utvecklat i mitt tidigare inlägg, som jag hänvisar till. Att arbetsrättskommittén, där herr Ekinge sitter med, nu hade hunnit så långt i sitt arbete, att den kunnat uttala sig om det förslag som vi i dag diskuterar kan ju inte innebära ett föregripande av kommitténs arbete. Att lägga fram det här förslaget innebär ingalunda att köra över arbetsrättskommittén. Det är märkligt att herr Ekinge upplever situationer så, att kommittén har blivit överkörd, när arbetsrättskommittén har skrivit till mig och sagt: Det är grönt ljus, vi har inget emot det här förslaget! Och efter det har jag således lagt denna proposition.

Jag vill inte hävda att det är en logikkollision, men nog brister det i logiken när herr Ekinge kunnat dra en sådan slutsats som den han har dragit när det gäller relationerna mellan arbetsrättskommittén och mig.

Herr EKINGE (fp):

Fru talman! Jag är tacksam för att statsrådet på detta sätt gav mig anledning att återkomma ett ögonblick.

Statsrådet Löfberg har beskrivit utvecklingen alldeles riktigt, och det är också riktigt att utredningen har svarat på detta sätt. I det yttrandet står det emellertid enligt vad jag minns att eftersom utredningen har den uppfattningen att det här egentligen bara är fråga om att på det offentliga området skapa i stort sett samma förhandlingsmöjligheter som i dag finns på det privata området kan man vara med om det. Men så kommer många från herr Löfbergs eget parti och säger: Nu har vi verkligen gjort någonting, nu har vi tagit bort § 32 på det offentliga området. Då blir det fortfarande en liten konflikt i logiken. För så är det ju inte. Det är på den punkten som jag velat ha klarhet. Vi får vara försiktiga så att vi inte lägger in för mycket i det här förslaget.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2168 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2168.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristine-

hamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat.
Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 284
Nej — 14
Avstår — 2

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 152

Tisdagen den
11 december 1973

*Riksdagens lokal-
frågor på längre
sikt m. m.*

§ 5 Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 51 med anledning av framställningen 1973:19 från riksdagens förvaltningsstyrelse angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m. jämte motioner.

I framställningen 1973:19 hemställde riksdagens förvaltningsstyrelse att riksdagen skulle 1. uppdra åt styrelsen att utreda förutsättningarna och kostnaderna för permanenta lokaler för riksdagen vid Sergels torg genom långtidskontrakt med Stockholms kommun alternativt förvärv av berörda fastigheter, 2. uppdra åt styrelsen att föranstalta om bearbetning av vissa ombyggnadsförslag gällande Helgeandsholmen samt 3. till Den inre riksdagsförvaltningen: Fortsatt utredningen om riksdagens hus på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 under femtonde huvudtiteln B 4 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under den allmänna motionstiden väckta motionerna

1973:236 av herr Ahlmark (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle 1. uttala att en rivning av det gamla riksdagshuset på Helgeandsholmen inte borde ske, 2. uppdra åt riksdagens förvaltningsstyrelse att skyndsamt uppta förhandlingar med Stockholms kommun om villkoren för att under överskådlig tid stanna kvar i det nuvarande huset vid Sergels torg,

1973:372 av fru Mogård (m) vari hemställdes att riksdagen beslutade att uppskjuta avgörandet beträffande riksdagens lokalfråga tills utredningar av i motionen berört slag som ytterligare kunde krävas företagits,

1973:981 av herrarna Wictorsson(s) och Svensson i Eskilstuna (s) vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för att förhandlingar genom förvaltningsstyrelsens försorg borde tas upp med Stockholms kommun för att utreda möjligheterna till en varaktig förläggning av riksdagen i de av kommunen ägda lokalerna vid Sergels torg,

dels de med anledning av framställningen 1973:19 väckta motionerna

1973:2182 av herr Ahlmark (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle bifalla punkt 1 i hemställan från riksdagens förvaltningsstyrelse 1973:19, att riksdagen skulle avslå punkterna 2 och 3 i samma hemställan samt

1973:2183 av herr Sjöholm m. fl. (1 fp, 2 c, 1 m).

Tisdagen den
11 december 1973

*Riksdagens lokal-
frågor på längre
sikt m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med avslag på motionen 1973:2183 bifalla framställningen 1973:19 såvitt avsåg hemställa under 1,
2. med avslag på motionen 1973:2182 i motsvarande del bifalla framställningen 1973:19 såvitt avsåg hemställa under 2,
3. med avslag på motionen 1973:2182 i motsvarande del och med bifall till framställningen 1973:19 såvitt avsåg hemställa under 3 till Den inre riksdagsförvaltningen: Fortsatt utredning om riksdagens hus på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 under femtonde huvudtiteln B 4 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor,
4. förklara motionerna 1973:236, 1973:372, 1973:981 och 1973:2182, den sistnämnda såvitt avsåg hemställa första att-satsen, besvarade med vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar Ahlmark (fp) och Norrby i Åkersberga (fp) vilka ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa, att riksdagen skulle

2. med bifall till motionen 1973:2182 i motsvarande del avslå framställningen 1973:19 såvitt avsåg hemställa under 2,
3. med bifall till motionen 1973:2182 i motsvarande del avslå framställningen 1973:19 såvitt avsåg hemställa under 3.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Fru talman! Vi närmar oss nu slutet av en parentes i riksdagens historia, den parentes under vilken ett snabbt minskande antal riksdagsledamöter trodde att enkammarriksdagen skulle flytta till Helgeandsholmen. De som ännu inte helt har frigit sig från tanken vill nu spåda på med ytterligare en kvarts miljon kronor i utredningskostnader.

Det finns en rad skäl att säga nej till förvaltningsstyrelsens begäran om ytterligare pengar för att utreda en ombyggnad av gamla riksdagshuset och en kompletterande nybyggnad på Helgeandsholmen. Att alternativet att riva det gamla riksdagshuset nu har fallit under bordet hälsas naturligtvis med största tillfredsställelse av alla människor med någorlunda sinne för pietet och hänsyn till historiska minnesmärken. Men det blev dyrt, drygt 3 miljoner kronor, innan den insikten vann majoritet. Ett skäl att säga nej till ytterligare utredningspengar för ombyggnad på Helgeandsholmen är att det s. k. provisorium som vi nu befinner oss i fungerar bra och ligger bra till.

Svenska arkitekters riksförbund har avgett ett remissyttrande över arkitekttävlingen om riksdagshus som bl. a. innehåller påpekandet att det är angeläget att sambandet mellan riksdagshusets arkitektoniska karaktär och dess funktion återupprättas – dvs. att det används av riksdagen.

Låt mig testa det här något kryptiska yttrandet på riksdagshuset vid Sergels torg. Jag tycker att huset här är enkelt, funktionellt och värdigt. Det bör riksdagen också vara. Utifrån ser man mest glas och rostfritt stål. Det medger både att det är lätt att få insyn och att det är lätt att putsa fasaden. Huset var egentligen avsett att spela teater i. Det kan man inte se på den arkitektoniska karaktären -- lyckligtvis, med hänsyn till den

nuvarande funktionen. Arbetsmiljön är utmärkt. Låt det inspirera oss till beslut som ger andra människor samma förmån. Huset var inte särskilt dyrt att bygga och innebär, jämfört med en monumentalbyggnad, väsentliga lättnader för skattebetalarna. Hoppas det stämmer med funktionen hos riksdagen. Byggandet av huset var ytterst välplanerat och kunde genomföras helt programenligt trots att riksdagen under byggnadstiden ändrade på en del förutsättningar. Hoppas att även detta kan avspeglas i funktionen när det gäller både riksdagens beslut och dess arbetsformer.

Det nya riksdagshuset ligger i centrum, är lätt att nå och har goda kommunikationer. Låt detta avspeglas i vårt arbete; viktiga uppgifter för oss politiker är att vara lätt tillgängliga för människorna och att hålla god kontakt med verkligheten och dess problem. Jag tycker att sambandet mellan det här riksdagshusets arkitektoniska karaktär och dess funktion knappast kan vara bättre. Det är så här riksdagen skall bo, inte i förnäm avskildhet i ett monument på en liten ö, utan mitt i folkvimlet i ett praktiskt fungerande hus.

Ett annat viktigt skäl att säga nej är det samhällsekonomiska. Att bygga om och bygga till på Helgeandsholmen skulle kosta 300 miljoner kronor eller så – av skattepengar. Dessutom skulle vår nuvarande hyresvärd, Stockholms kommun, få höga kostnader för att använda det här huset för annat ändamål. Kan vi verkligen övertyga skattebetalarna i det här landet att det är ett vettigt sätt att använda pengar – att bygga ett nytt monumentalt riksdagshus, att bygga nytt när man redan bor bra, att flytta när man redan bor på rätt plats?

När jag visar besökare runt här i huset, får jag nästan alltid frågan hur länge vi skall stanna i provisoriet. Mitt svar blir: Mellan tio och sextio år, snarare sextio än tio. Och när jag har beskrivit fördelar och nackdelar, är det aldrig någon som kräver att vi skall flytta.

Nej, fru talman, nu skall vi inte kasta bort mer pengar på att utreda omöjliga alternativ. Drygt tre miljoner kronor är för mycket redan det. De utredningar som behövs för förhandlingarna med Stockholms kommun om riksdagens långsiktiga disposition av lokalerna och utvecklingsmöjligheterna här vid Sergels torg bör förvaltningskontoret i huvudsak kunna klara.

Slutsatsen av mitt resonemang är given, fru talman. Jag yrkar bifall till reservationen som Per Ahlmark och jag har avgivit till konstitutionsutskottets betänkande nr 51.

Herr SJÖHOLM (fp):

Fru talman! Man kan ju sätta parenteser hur man vill. Herr Norrby satte dem på sitt sätt. Man kan också sätta en parentes om det nuvarande provisoriet, och det är egentligen innebörden i den motion som jag och några likasinnade väckt. Vi vill alltså i princip flytta tillbaka till Helgeandsholmen. Kanske är det onödigt att fördjupa sig i de olika alternativen i dag, men jag vill tillbakavisa de skräckvisioner som framkallas om hur det skulle komma att se ut på Helgeandsholmen, om man bygger om det gamla riksdagshuset. Det skulle nog inte alls bli en försämrad miljö – kanske tvärtom; den skulle kunna bli förbättrad. Det

skulle den bli med det förslag, "Samspel", som vi omnämnt i vår motion. Det skulle inte innebära att man bygger ytterligare ett riksdagshus förutom det som finns, utan en mycket pietetsfull restaurering av det som finns redan. Det skulle inte bli någon minskning av vattenytan.

Kostnaderna! Ja, sannolikt skulle det kosta en slant att köpa in detta hus, herr Norrby - kanske inte så liten heller. Att det skulle vara en synpunkt värd beaktande att riksdagen skulle rädda Stockholm ur en ekonomisk knipa kan jag inte finna. Nu blir det väl en förutsättningslös utredning om båda dessa alternativ. Jag har emellertid begärt ordet närmast för att fråga utskottets ordförande om i uttrycket förutsättningslös utredning ligger att även sådana arkitektförslag som inte är nämnda i förvaltningsstyrelsens skrivelse kan komma upp till bedömning. Om svaret är ja på den frågan, är vi motionärer väl tillgodosedda.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Fru talman! Med det föreliggande förslaget hyfsar vi ekvationen. Vi för nämligen bort två alternativ som har spelat en viss roll i de föregående diskussionerna. Det ena är att bygga nytt på Helgeandsholmen och därmed riva det gamla riksdagshuset. Det andra alternativet är att försöka passa in ett riksdagshus i något av kvarteren på Nedre Norrmalm. Kvar står två alternativ: att bygga om på Helgeandsholmen och att stanna kvar här vid Sergels torg.

När det gäller Helgeandsholmsalternativet kan jag svara herr Sjöholm på hans fråga att det inte är några speciellt utpekade alternativ som skall bli föremål för prövning, utan utredningen är förutsättningslös. Följaktligen blir mitt svar på herr Sjöholms fråga ja. Skulle riksdagen välja att stanna kvar här vid Sergels torg kan vi antingen få ett långtidskontrakt eller köpa den här byggnaden. Vilket av de två huvudalternativen vi bör välja - Sergels torg eller Helgeandsholmen - kan vi ännu inte avgöra. Det finns inte tillräckligt utredningsmaterial för detta. Det räcker med att ställa frågan: Hur förhåller sig det ena alternativet till det andra ur kostnadssynpunkt? Motionärerna och andra kommer med gissningar, men riksdagen kan ju inte bygga sitt beslut på sådana. Det måste finnas en utredning i botten innan man tar ställning. Självfallet måste flera faktorer beaktas - funktionsdugligheten, de estetiska kvaliteterna, den stadsplanemässiga utformningen osv. - men man kommer inte ifrån det ekonomiska perspektivet. Riksdagen bör veta vad det ena alternativet kostar i förhållande till det andra. Man klarar sig inte ur detta problem genom att förklara, som det står i reservationen: "Det gäller nu att göra det bästa av ett bra hus som vi redan har och inte det sämsta av en ö som vi inte skall tillbaka till." Sådana förklaringar ersätter inte ekonomiska kalkyler.

Med det föreliggande förslaget tillgodoser vi de motioner som väcktes i början av detta års riksdag och som gick ut på en vidare utredning av olika alternativ. Däremot har konstitutionsutskottet inte ansett sig kunna tillstyrka de motioner som har väckts efter det att förvaltningsstyrelsens förslag har lagts fram. Ett bifall till dessa motioner innebär att man skulle ta ställning på ett för tidigt stadium, innan man har ett tillräckligt utredningsmaterial.

Tisdagen den
11 december 1973*Riksdagens lokal-
frågor på längre
sikt m. m.*

Från konstitutionsutskottets sida är vi angelägna att betona att utredningsarbetet bör bedrivas med sådan skyndsamhet att det blir möjligt för riksdagen att ta definitiv ställning på hösten 1974. Det finns goda förutsättningar för en sådan takt i utredningsarbetet. Man behöver inte göra mer djupgående undersökningar än att man har ett beslutsunderlag vid den tidpunkten.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ahlmark och Norrby i Åkersberga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Norrby i Åkersberga begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 51 punkterna 2 och 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ahlmark och Norrby i Åkersberga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Norrby i Åkersberga begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	233
Nej	–	46
Avstår	–	9

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölles.

§ 6 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

Nr 52 med anledning av propositionen 1973:202 med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement, m. m.

Finansutskottets betänkanden

Nr 41 i anledning av propositionen 1973:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde

Nr 42 i anledning av propositionen 1973:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser statens allmänna fastighetsfond

Skatteutskottets betänkande

Nr 67 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:182 med förslag
angående beskattad arbetslöshetsersättning, m.m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Tullförordning, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 69 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:187 med förslag till tullförordning, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1973:187 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 12 oktober 1973, föreslagit riksdagen att

dels anta 28 särskilda vid propositionen fogade författningsförslag,

dels inhämta riksdagens yttrande över 8 särskilda förslag till kungörelser.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Propositionen innehåller förslag till ny tullförordning och hithörande följdlagstiftning. Tullförordningen är avsedd att ersätta nuvarande tulltaxeringsförordning och tullrestitutionsförordning m. m. Förslagen innebär främst att nu gällande bestämmelser rörande import och export anpassas till den nya tulllag som antogs av riksdagen förra året. I samband härmed har en allmän översyn gjorts av bestämmelserna, bl. a. i formellt hänseende.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1973:2160 av herr Mattsson i Skee (c),

1973:2161 av herr Oskarson i Halmstad m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:187 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådana tillämpningsföreskrifter att utförelse till frihamn eller uppläggning på tullupplag även i fortsättningen kom att medföra rätt till tullrestitution;

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1973:126 av herr Clarkson (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förenklat förtullningsförfarande för allmänflyget, särskild i vad gällde den internordiska trafiken,

1973:565 av herr Dahlberg m. fl. (s, c, m) samt

1973:1072 av fru Theorin (s).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med avslag på motionerna 1973:2160 och 1973:2161 samt med bifall till propositionen 1973:187

dels skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. tullförordning med de ändringar att 7 § och ikraftträdandebestäm-

melserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande författningstekniska korrigeringar i avvaktan på ikraftträdandet av i propositionerna 1973:172 och 1973:140 föreslagna ändringar i immunitetslagen,

2. lag om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.,

3. förordning om frihet från införselavgift,

4. lag om upphävande av viss tullagstiftning med den ändringen att

dels 1 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

dels en ny 3 § skulle införas av den lydelse utskottet föreslagit,

dels att till följd härav 3–6 §§ i förslaget skulle betecknas 4–7 §§,

5. lag om ändring i tullagen (1973:670),

6. förordning om ändring i tulltaxan (1971:920),

7. förordning om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt,

8. förordning om ändring i förordningen (1956:545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall,

9. förordning om ändring i förordningen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker,

10. förordning om ändring i förordningen (1961:394) om tobaksskatt,

11. förordning om ändring i förordningen (1941:251) om särskild varuskatt,

12. förordning om ändring i förordningen (1960:258) om utjämningskatt å vissa varor,

13. förordning om ändring i förordningen (1968:361) om avgift vid införsel av vissa bakverk,

14. förordning om ändring i förordningen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

15. förordning om ändring i förordningen (1961:372) om bensinskatt,

16. förordning om ändring i förordningen (1957:262) om allmän energiskatt,

17. förordning om ändring i förordningen (1973:37) om avgift på vissa dryckesförpackningar,

18. lag om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen (1954:521),

19. lag om ändring i förordningen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat,

20. lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961:159),

21. lag om ändring i förordningen (1967:340) med vissa bestämmelser om prisreglering på jordbrukets område,

22. lag om ändring i förordningen (1953:372) angående reglering av införseln av vissa slag av fisk och skaldjur,

23. lag om ändring i förordningen (1952:320) om prisregleringsavgift för fisk m. m.,

24. lag om ändring i förordningen (1953:374) angående reglering av utförseln av vissa slag av fisk och skaldjur m. m.,

25. lag om ändring i förordningen (1961:381) om tillverkning av och handel med fodermedel m. m.,

26. lag om ändring i strålskyddslagen (1958:110),
27. lag om ändring i förordningen (1939:174) angående tillverkning, införsel och försäljning av gasskyddsmateriel,
28. lag om ändring i vapenlagen (1973:1176), dels förklarade sig inte ha något att erinra mot förslagen till
29. kungörelse om ändring i valutaförordningen (1959:264),
30. kungörelse om ändring i förordningen (1956:328) om kontroll å ädelmetallarbeten,
31. kungörelse om ändring i förordningen (1968:70) med vissa bestämmelser om injektionssprutor och kanyler,
32. kungörelse om ändring i förordningen (1949:341) om explosiva varor,
33. kungörelse om ändring i läkemedelsförordningen (1962:701),
34. kungörelse om ändring i narkotikaförordningen (1962:704),
35. kungörelse om ändring i vapenförordningen (1949:340),
36. kungörelse om ändring i förordningen (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m. m.,

B. att riksdagen skulle avslå följande motioner i den mån yrkandena i motionerna inte var tillgodosedda genom förslagen i propositionen, nämligen

1. motionen 1973:126,
2. motionen 1973:565,
3. motionen 1973:1072.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:2161 begärde att Kungl. Maj:t meddelade tillämpningsföreskrifter till tullförordningen av den innebörden att utförsel till frihamn eller upplägning på tullupplag skulle medföra rätt att återinföra eller ta ut varan mot erläggande av för varan gällande tull utan krav på att erhållen tullrestitution återbetalades,

2. av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet under B 1 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:126 begärde utredning och förslag om möjligheterna att förenkla förtullningsförfarandet för allmänflyget.

Herr CLARKSON (m):

Fru talman! Jag har i motionen 126 yrkat att riksdagen skulle besluta att sådana lättnader genomförs för allmänflyget att tullkontroll behöver ske i bara ett land vid flygning åtminstone inom Norden. Som det är i dag måste ett privatplan tullvisiteras både vid avgången från Sverige och vid ankomsten till Sverige, även om resan företas inom Norden. Det är av lättförståeliga skäl ett omständligt och kostsamt förfarande, som starkt hämmar utvecklingen för allmänflyget åtminstone i vad gäller den internordiska trafiken. Det vore mycket rimligt om man för kommunikationerna inom Skandinavien kunde nöja sig med att tullvisitera endast i

det ena av de nordiska länder som trafiken sker emellan.

Jag tycker också att det skulle vara alldeles tillräckligt om flygplan som kommer från länder utanför Norden tullvisiterades endast i det första land de kommer till under resan. Allmänflyget lider svårt under olika diskriminerande restriktioner, och en sådan här lättnad skulle betyda mycket för allmänflyget som transportmedel. Jag yrkar därför, fru talman, bifall till reservationen 2 vid skatteutskottets betänkande nr 69.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Fru talman! Inom näringslivet har det vid vissa tillfällen varit av intresse att s. k. negativ tull kunnat avlyftas för erhållande av likställighet med den helt färdiga importerade varan. Detta har kunnat ske genom att varan förs till frihamnen. Det borde emellertid också kunna införas en möjlighet att lägga upp en sådan vara även vid tullupplag. Vi har i en motion, som fullföljts i reservationen 1, yrkat att denna möjlighet till tullrestitution skall bibehållas och utvidgas på det sätt som vi föreslagit. Därför ber jag, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr BRANDT (s):

Fru talman! Om yrkandet i reservationen 1 bifölles, skulle enligt utskottets mening tullskyddet förlora sin effekt. Man skulle då t. ex. kunna importera tio delar till 10 procents tull på vardera och sedan sammansätta dessa till en enda vara, som utförs till frihamn. När varan sedan tas ut därifrån skulle man få restitution på delarna eller har kanske redan fått det tidigare. Under sådana förhållanden bleve det enligt utskottets mening inget tullskydd på dessa delvaror.

Genom en avlyftning av skillnaden i belastning mellan färdiga varor och däri ingående material skulle, som departementschefen framhåller, möjligheterna till avlyftning av negativt tullskydd minska det tullskydd som åsyftas. Detta skulle få de konsekvenser jag angivit. Frågan om det negativa tullskyddet bör angripas med andra metoder än genom en fiktiv utförsel till frihamn. Detta framhålles av departementschefen och understryks också av utskottet.

Reservanterna vill att också tullupplag skall få användas i det här syftet. Det är uppenbart att en sådan åtgärd skulle, som tullstyrelsen har anfört, ställa stora krav på väsentligt ökad tullkontroll, varför den inte kan rekommenderas. Departementschefen har avvisat tanken, och utskottet har samma mening.

Den andra reservationen, som gäller förenkling av förtullningsförfarandet för allmänflyget, avstyrker vi också av det skälet att ett tillgodoseende av det yrkandet är beroende av internationella överenskommelser. Det har ju visat sig att några avsevärda lättnader knappast kan väntas med hänsyn till att de överväganden som har förekommit inom det nordiska tullsamarbetet inte har lett till några resultat. Slutligen anser vi också att det är väsentligt svårare att kontrollera privatflyget. Av dessa skäl yrkar vi avslag på motionen i fråga.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
11 december 1973

*Tullförordning,
m. m.*

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 69 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	248
Nej	—	33
Avstår	—	3

Punkten B

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 69 punkten B mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	248
Nej	—	34
Avstår	—	2

M o m. 2 o c h 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

Nr 71 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:190 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Nr 72 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:183 angående godkännande av avtal mellan Sverige och Kenya för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet

Nr 73 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:179 angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet, m. m.

Nr 75 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:199 med förslag till nya regler angående rätten att redovisa skepp och skeppsbygge som lagertillgång, m. m.

Lagutskottets betänkanden

Nr 35 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:137 med förslag till lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) m. m. (gods- och passagerarbefordran till sjöss), jämte motion

Nr 42 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:158 med förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, m. m., jämte motion

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 18.04.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 152

Tisdagen den
11 december 1973

*Tullförordning,
m. m.*